# LUDVIG NORDSTRÖM

-------------

## SKILDRINGAR UR SVENSKA NATIONENS LIF

-------------

# ANKARSPARRE

## EN FIN OCH OSKYLDIG ROMAN

-------------

Stockholm
Albert Bonniers förlag

---



STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1912

---

Le pouvoir ne peut venir que d'en haut ou d'en bas. Vouloir le tirer du milieu, c'est vouloir faire marcher les nations sur le ventre, les mener par le plus grossier des intérêts: l'individualisme.

Balzac.

---

## Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör University of Wisconsin Library, har scannats av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i januari 2013 av Bert H.

FÖRSTA KAPITLET.

### Som börjar med författaren och slutar med hjälten.

Jag ingick för någon tid sen i mitt trettioförsta år och står alltså på toppen af lifvet – på denna högplatå, öfver hvilken evigheten och oändligheten spänna sitt vida blå, jag känner bröstet vidgas af behaget att andas den starka, friska och kyliga bergluften, och jag tillber lifvets sol och den mäktige herre, som utan tvifvel bor därinne och länkar våra mer eller mindre besynnerliga öden.

Jag förnöjer mitt öga med att böja mig något litet ut öfver platåns ytterkant och betrakta den långa och slingrande stig, på hvilken jag kommit hitupp, och när jag en stund betraktat den, vänder jag mig mot solen, lyfter min hatt och bugar artigt för den mäktige herrn, ty jag fattar godt, att såsom psalmboken säger: »min egen kraft ej hjälpa kan», att det är han, som hjälpt mig hit.

Sedan detta ägt rum, sätter jag mig helt stilla på en sten, torkar svetten ur pannanoch bereder mig till två viktiga sysselsättningar. Dels betänker jag de år, som gått, och mitt lifs många skiftande öden och handlingar, och dels tar jag en första öfverblick af den skapade världen för att pröfva, hur den ter sig från lifvets middagshöjd.

När jag tänker på mitt lif häruppifrån sedt, märker jag snart, att jag gjort mig skyldig till många, stora och svåra synder och förseelser, och jag finner till min obeskrifliga glädje, att den första af alla dygder, nämligen ödmjukheten, ändtligen fått insteg i mitt hjärta. Den yppar sig däri, att jag med ens inser och fattar, att mina belackare och vederdelomän ha rätt emot mig.

Jag känner i detta ljufliga, rofyllda solsken, att jag syndat på nåden, att jag, då jag velat skildra mitt land och mitt folk, i grund och botten icke gjort annat än skildrat min egen dåliga karaktär. Jag känner, med en rätt stor tydlighet, att jag är värd alla de uttryck af vämjelse, hat och förakt, som på senare tider kommit mig till del. Jag skulle vilja tala med den gamle fine, hvitskäggige herre, som på gatan spottar, då han möter mig, och med den af sanningskärlekens och den moraliska känslans patos rodnande person, som pårestauranten reser sig från sitt bord och med dånande stämma slungar emot mig vid mitt inträde: »där kommer den där oerhörda lushunden» (måtte det vara sista gången dylika ord genljudit i vårt land, ord, så ovanliga, att jag numera tror dem vara skapade af mig i ett drömlikt tillstånd och i ett anfall af medvetslöshet repeterade af den olycklige mannen för att väcka mig till medvetande om hvad jag gjort Jag själf skall aldrig mer använda dylika ord!), och jag skulle vilja tala med den eleganta och väluppfostrade dam, som under den starkaste förbittring öfveröst mina släktingar med förebråelser, för att de understått sig vara släkt till mig. Ja, alla de, som enskildt och offentligt tillskrifvit mig, med och utan angifvande af sina namn, alla skulle jag i detta ögonblick vilja ha församlade här, och till dem alla skulle jag hålla följande lilla tal:

– »Ärade och ädla medlemmar af Svenska Nationen! Jag erkänner, att jag har felat! Jag har velat dra ärans och hjältarnas språk i smutsen! Jag har velat sprida ett sken af löje och föraktlighet öfver jordens stoltaste folk! Jag har med kallt hån yttrat mig om era handlingar och era handlingars uppsåt! Jag har velat framställa er som lata,lättsinniga, odugliga mesar, med en löjlig vördnad för era förfäder, hvilka ändock voro kända i hela världen som de främsta, skickligaste och älskvärdaste sjöröfvare, banditer och mordbrännare. Jag har velat framställa er som feta skojare, supiga kortspelare, oärliga kompanjoner, tallriksslickare, dårar, straffångar, slödder och affall. Jag har upphöjt den kroppsliga lustan och det råa skrattet som era främsta egenskaper. Jag har hånat er forntid, skakat på hufvut åt er nutid och vågat hoppas på en bättre framtid. Kort sagdt: jag har målat er som människor.

Jag har felat! Förlåt mig, svenska män och kvinnor! Ungdomen med ungdomens obetänksamhet ligger nu bakom mig. Jag har blifvit klokare, rättsinnigare och ödmjukare, framför allt ödmjukare, och jag skall icke längre skildra mig själf och alla mina rysliga laster. Vänd åter till era hem och meddela dem alla därhemma, att jag bättrat mig.

Bed dem alla vara lugna! Jag har talat med min förläggare, och hvad jag sagt honom, det skall jag här berätta. Men hvad han svarade, det hör inte hit, det får ni veta, när han en gång utger sina memoarer.– Herr Bonnier, har jag sagt, jag är en dålig person.

– . . . . . . . .

– Men svenska nationen är ingen dålig nation, herr Bonnier! har jag fortsatt.

– . . . . . . . .

– Jag har hittills inte skildrat den, herr Bonnier! har jag ytterligare sagt. Jag har bara skildrat mig själf. Därför har bilden blifvit så ful!

– . . . . . . . .

– Men nu skall jag från och med i år, nådens år 1912, alldeles glömma mig själf och skildra svenska nationen, herr Bonnier!

– . . . . . . . .

– Och det är en nation af änglar, herr Bonnier! har jag sagt.

– . . . . . . . .

– Jag skall visa er det, herr Bonnier! har jag sagt. Ty jag har tyckt mig förmärka någon liten bokförläggar-skepsis i hans min. Jag skall visa er det.

– . . . . . . . .

– Ja, har jag sagt, förr var jag bara en skildrare, ty jag vanställde och målade fult. Nu är jag från och med i år en skald, ty jag skall måla vackert och skildra änglar. –Jag har haft detta samtal med min förläggare, och då såg jag, att han blef glad, ty han älskar det vackra.

Gå därför hem nu, svenska män och kvinnor, och meddela detta, och afvakta med hoppfulla hjärtan den lofsång öfver er och ert lif, som ni ska få af min numera ödmjuka hand!»

Så ungefär skulle jag tala till de bekymrade inom svenska nationen, och i dessa ord skulle ligga hela sanningen om mitt uppsåt med denna bok.

Jag kallar den »Ankarsparre» efter hjälten, som bär detta namn, så typiskt för en svensk adelsman. Ty han är en adelsman.

Hittills har jag med min penna rört vid samhällets mera tvifvelaktiga kretsar och existenser, men Ankarsparre för mig osökt upp till en bättre atmosfär, mera passande min nuvarande syn på tingen, och bland herrar och damer, som, om också icke alla inskrifna på det där lilla vackra, gammalmodiga huset invid Stockholms rådstu, ni vet, i hvars ena flygel man gör affärer, dock alla äro af så att säga bästa och dyraste kvalité.

Jag anade verkligen inte, när jag för många år sen under några soliga sommardagar hade nöjet härbärgera min vän Ankarsparre, att hanskulle bli den, som skulle sona min ungdoms synder och dårskaper, men nu har det i alla fall blifvit så, och min första uppgift efter att enligt gamla sedvänjor ha presenterat mig själf i min nya kostym (som jag hoppas inom kort ska bli prydd med en lämplig orden!) blir naturligtvis att presentera denne min lika noble som försynte och angenäme hjälte.

## ANDRA KAPITLET.

### Något om Ankarsparres genealogi, karaktär, yrke, bostad, vanor och lefverne. Eventuellt pikerad adelsman kommer att tröstas längre fram.

Skillnaden mellan en tax och en adelsman är, för att nu öfvergå till denna fina roman, i själfva verket ganska obetydlig, ty båda ha de ju släkttabeller, och det är det, som gör både taxen till tax och adelsmannen till adelsman; det öfriga spelar ingen roll. Därför ser man dem också, drifna af släktinstinkten, gärna uppträda tillsammans. Jag känner en hel massa taxar och en hel massa adelsmän, och det är alldeles påfallande, hvad de äro lika hvarann, ofta korthåriga och nervösa, med långa ädla profiler, stundom med något af getens eller kanske fårets fina melankoli; stora öronlappar, skulle bli den, som skulle sona min ungdoms synder och dårskaper, men nu har det i alla fall blifvit så, och min första uppgift efter att enligt gamla sedvänjor ha presenterat mig själf i min nya kostym (som jag hoppas inom kort ska bli prydd med en lämplig orden!) blir naturligtvis att presentera denne min lika noble som försynte och angenäme hjälte.

## ANDRA KAPITLET.

### Något om Ankarsparres genealogi, karaktär, yrke, bostad, vanor och lefverne. Eventuellt pikerad adelsman kommer att tröstas längre fram.

Skillnaden mellan en tax och en adelsman är, för att nu öfvergå till denna fina roman, i själfva verket ganska obetydlig, ty båda ha de ju släkttabeller, och det är det, som gör både taxen till tax och adelsmannen till adelsman; det öfriga spelar ingen roll. Därför ser man dem också, drifna af släktinstinkten, gärna uppträda tillsammans. Jag känner en hel massa taxar och en hel massa adelsmän, och det är alldeles påfallande, hvad de äro lika hvarann, ofta korthåriga och nervösa, med långa ädla profiler, stundom med något af getens eller kanske fårets fina melankoli; stora öronlappar,tydande på århundraden af kultur; krumma ben af jakt på gräfling samt af festmiddagarna efter jakternas slut; hvita vackra tänder, väl afvägda rörelser med en lifsglad, trippande gång; muntert skall och vänliga ögon utan den där otrefliga gnistan af själ, som stundom grumlar andra människors blick.

Forskar man i tabellerna, skall man finna, att det i alla fall existerar en bestämd skillnad mellan en tax och en adelsman. Taxen har nämligen i evighet varit tax, men adelsmannen kan vara sen i går, fastän det i Sverige inte anses riktigt fint att vara adlig efter 1809, ty då började nämligen en ändring till förnuft att framträda i landet, och i adelskapets första bud ingår att hålla på allt, som är oförnuftigt.

Svenska adeln härstammar från alla möjliga håll och kanter, och dess namn äro alltid pseudonymer, ty egentligen heta alla adelsmän Andersson, men ha ofta gjort små snedsprång, så att de af praktiska skäl kallat sig något annat samt dessutom fordom plägat hänga plåtburkar på hufvut för att ej bli igenkända och satta i fängelse.

Så var kanske äfven fallet med Ankarsparres stamfar, men öfver hvad han gjort drar jag tystnadens slöja. Tills vidare.Ankarsparre själf däremot var en lång, mager, ljuslett yngling, som med ett par stora blå ögon och pincenez förenade en blond skäggbotten af äkta svenskt slag, men som han renrakade sig hvar morgon, föreföll hans smala och aflånga ansikte mera rödaktigt. Han talade vanligen ganska långsamt och, som det kunde förefalla, först efter mogen öfverläggning, men i själfva verket berodde det på en viss stelhet i käkarna, hvilket var ett fint arf, och förenades med vissa ryckningar i mun- och ögonvinklar. Han hade en alldeles hvit panna och knotiga, smala, något blåaktiga händer samt ganska långa ben, så att han i någon mån liknade en giraff.

Vid tiden för denna berättelses början, som var sistlidne vår... ack, en vår, en vår!... nå, vi komma snart dit, bodde han i en liten atelier på Söder i Stockholm.

En adelsman i en atelier! det kan förefalla besynnerligt och naturvidrigt, men så hade han också blifvit nära nog förskjuten af sin far, ty fadern hade på samhällsstegen hunnit ända upp till reservunderlöjtnant och kunde icke lida, att Ankarsparre bara ville bli artist, hvilket ju är ingenting alls. Detta var i själfva verket icke så oförnuftigt af den gamle mannen,ty konst kommer sällan uppifrån lika litet som andra blommor, allt som vill något godt, skönt eller rätt kommer ju nerifrån och går uppåt, eller hur, och när det kommit upp, faller det af. Så var det ock med Ankarsparre, han var bara ett blad på en gammal blomma, som fallit af, men det begrep han inte själf.

Han lefde i Stockholm bland alla dessa besynnerliga bohèmefigurer, som bo i vindskuporna närmast himlen, hvilkas existens är ett underverk och som småningom spårlöst försvinna, glömmas och aldrig mer bli sedda.

Där lefde han på en liten lifränta, som fadern gett honom i arf vid sitt frånfälle, och hans gamla mamma satt nere i en småstad på Östgötaslätten och var fin, å, så fin, så fin, ty hon var hennes nåd Ankarsparre och tittade inte genom pincenez utan genom binocle.

Ateliern låg högt på en bergkaka, i ett gammalt lefverbrunt stenhus, vid hvars fötter krälade fiskarstugor, som tycktes härstamma utifrån skärgården, och längs den rangliga gatan radade sig lumpbodar, strykinrättningar och åkerier, röda kattor gassade sig i portarna, och gatan rörde sig i fonden genom vaggningen af några tunga grenar från en gammal kyrkogård med likbod, grafvar ochmycket annat smått och godt, alltsammans framträdande mot rymdens jättestora, hvita moln, som gledo. Häruppe var något af Italiens lif, man lefde på gatan, man raglade, slogs, grälade och kysstes under bar himmel, och bland busar, strykerskor och ungar vandrade ofta Ankarsparre sin snörräta gång med något af en konstens Don Quijote i sin magra gestalt.

Men från sitt stora fönster hade han en utsikt – hela Stockholm!

Där kunde han bli stannande i timtal, antingen knäppande på en mandolin – ty hvem är den artist, som ej vet, att

en konstnär måste vara musikalisk? – eller rökande sin Caporal eller... eller...

Skall jag? Skall jag våga? Skall jag våga antyda?... eller... me... med... med en... liten ... rar... f... fli... flicka!

TREDJE KAPITLET.

## Evad som hände en sommarmorgon.

En natt sofver Ankarsparre, och då går solen upp, långt borta, i den röda himlen öfver Djurgården. mycket annat smått och godt, alltsammans framträdande mot rymdens jättestora, hvita moln, som gledo. Häruppe var något af Italiens lif, man lefde på gatan, man raglade, slogs, grälade och kysstes under bar himmel, och bland busar, strykerskor och ungar vandrade ofta Ankarsparre sin snörräta gång med något af en konstens Don Quijote i sin magra gestalt.

Men från sitt stora fönster hade han en utsikt – hela Stockholm!

Där kunde han bli stannande i timtal, antingen knäppande på en mandolin – ty hvem är den artist, som ej vet, att en konstnär måste vara musikalisk? – eller rökande sin Caporal eller... eller...

Skall jag? Skall jag våga? Skall jag våga antyda?... eller... me... med... med en... liten ... rar... f... fli... flicka!

TREDJE KAPITLET.

## Evad som hände en sommarmorgon.

En natt sofver Ankarsparre, och då går solen upp, långt borta, i den röda himlen öfver Djurgården.Djupt under honom sofver Stockholm, måsarna singla redan öfver Strömmen, som börjar glittra, hela östra fönsterraderna i Slottet glittra äfven, och två små busar omfamna hvarann djupt därnere på Skeppsbron.

Solen stiger högre och högre, det lätta diset öfver stan upplöses i en gnistrande morgonrymd, långt uppe på norr slår en jungfru upp ett fönster, som blixtrar till likt en vattendroppe, fabriksskorstenarna ha redan börjat utsända väldiga rökmoln, som samlas under himlen till en rödaktig, sidenglänsande slöja, horisonten är ljusblå, som vore haf därborta, och mot denna aflägsna skärgård reser sig Observatoriet likt ett ensamt fyrtorn, men visarna glänsa nära inpå i Tyskan, och nere vid Skeppsbron glimma förankringsbojarna cinnoberröda; som lacksigill på ett bref.

Först ha fabrikerna tjutit rundt stan, sen ha spårvagnarna börjat sjunga, så ha ång-sluparnas signaler stämt upp, kärrornas skrammel på alla stenläggningar har satt luften i vibration, vinscharnas rassel har tagit upp den melodien, och så trippa människorna ur husen, det susar öfver taken, flaggor äntra upp och veckla lättjefullt ut sina färger, värmen ökar, skärgårdsbåtarna sticka fram omSjötullen; kommer en, kommer tio, alla i en hvit rad, med mässingsbeslagen flammande som eld och vattenreflexerna dansande om stäf och sida.

Nu ila bilarna, nu steka kockarna nere på Pelikan, nu fylles luften af benzinets fina doft och af biffsteksos, en röd gummiballong går till väders öfver stan, en gammal italienares positiv klagar sin visa inne på en gård, osynlig som de kvittrande fåglarna men är där ändå och samlar hela sommarmorgonen i sin klang, som glider in genom Ankarsparres fönster, in i hans öra och väcker honom ur nattens drömmar, och i detsamma ringer brefbärarn, ett bref slängs in i rummet och faller midt på dess golf.

Ankarsparre hoppar upp från sängen och skuttar barfota på sina magra rasben öfver det svala golfvet, fiskar upp kuvertet och tar ett skutt i sängs igen, bryter sin mammas bref och läser:

»Min kära son!

I morgon blir det på dagen din födelsedag, emottag mina varma välönskningar till den och din framtid, måtte alltid lycka följa dig, så mycket, som kan beskäras i detta lif, med hälsa dazu.Så mycket har händt sedan Pappas

död, så många dödsfall, nu sist grefve de Rien. Sist jag träffade honom, var i Stockholm, då han såg kry och elegant ut och gaf din lilla kusin en krona, hvaröfver hon blef mycket förtjust.

Från min bror har jag fått ett högst konstigt bref, inte blir jag klok på honom, om det är meningen att bjuda mig i sommar som vanligt till sig eller ej, tonen i brefvet tycker jag är ofin som vanligt men skall se i nästa, huru han låter.

Min faster är nu öfver 80 år, var sjuk i vinter, som du kanske minns, men har kryat till sig igen. Hon, tror jag, inverkar på min bror, och så ekonomiskt anlagd som hon är får hon honom nog att inse det onödiga i att kasta ut pengar genom att bjuda mig till sig om somrarna. Så misstänker jag det kommer att sluta, hon är ju religiös också.

Vädret här är sommarlikt, luften nästan varm, sjukligt är det med. Ditt rum är iordningställdt, och jag hoppas icke, du glömmer ditt hem, när du reser någonstans för sommaren.

Många hälsningar från ditt hem och din

tillgifna mor

*Adèle Ankarsparre.*Betänksamt steg Ankarsparre ur sängen, tog fatt i nattskjortans yttersnibbar och började helt ensam en parisisk apache-dans, medan han tänkte på, att i dag fyllde han 30 år. Dessutom tänkte han på sin mor, och därvid vred han sin magra konstnärskropp i sådana rörelser, som ingalunda skulle ha tyckts henne sköna. Ty hon var gammalmodig!

En timme senare går han nerför trapporna, som leda från hans höjd, från konstens hem och öfverblick, från drömmens och fantasiens klippa ner till den mer prosaiska delen af hufvudstaden, där man handlar, äter och lefver för landets bästa.

Långsamt ströfvar han fram genom trängseln vid Slussen och tänker på de tider, då ångspårvagnen pustade och vältade här uppåt backarna. Hvar äro nu alla dessa gamla omnibusar och don? På Nationalmuseum? Ack nej, han har med rörelse återfunnit ett af de gamla kära åbäkena ute i Sandhamn, omvandladt till hönshus.

– Sällsamt! säger han sig med den känsliga eftertanke, som är så egendomlig för bättre samhällsklasser. Nog måste man väl räkna det som ett synnerligen romantiskt öde för engammal omnibus, som left hela sitt lif i Stockholm, att sluta sina dar som hönshus i Sandhamn 1 Och han frågade sig med ett djupt allvar:

– Hur skall månne jag sluta mina dar? I dag fyller jag ju tretti år och blir fullvuxen! Och ännu har jag ingenting gjort! Sällsamt! I sanning sällsamt!

Han ser, under dessa djupa tankar, en hvit Norrlandsbåt glida in till Logårdstrappan, och öfver relingen hänga landsortsbor med af spänning röda kinder och ögonen på skaft. De ha redan passerat ett par pansarbåtar, som gått in på Strömmen för att vädra besättningens byxor, hvilka fladdra likt ett signalställ öfver hela riggen, medan en man står sen soluppgången och semaforerar på kommandobryggan och ger hela krigsväsendet en lindrig men ofrånkomlig air af vansinne. De ha passerat de hvita utländska lustjakterna under Skeppsholmen, på hvilkas däck döden synes härska, fyllande dem med en rysning af lycka och undran inför rikedomens och den därmed följande sysslolöshetens kolossala, världsomseglande tragedi, och nu stirra de på kungens slott, ur hvars sida det sprutar vatten som ur Kristi sida på korset, så att helamonarkin får en likhet med korsfästelse, död, undergång och resa till himla.

Och hvad väntar dem icke i landets hufvudstad? Där bilarna rusa omkring och spårvagnarna sjunga, blåa som skurna ur himlen, med spröt på ryggen som Egyptens gräshoppor; där kvinnorna ha skurit kjolarna från benen för att visa vadorna och virat tygstycket till turbaner och satt på hufvut för att skydda löshåret; där luften luktar som en festmiddag af benzin, parfym, stekflott, rosor, violer, vin och cigarretter; där allt spritter och glänser och gnistrar som is i punsch-hinkar, och där kyrkklockorna stå och klinga och klaga som barn, som inte mer hitta hem.

O, stad af under! O, saga och sång! Landets stolthet och svenska folkets längtan!

Dessa lyckliga människor ha en dubbel verkan på Ankarsparre. Dels meddela de honom sin egen förtjusning öfver den glödheta, strålande sommarmorgonen, och dels fylla de honom med längtan till landet.

Där streta de små bogserbåtarna uppför Strömmen och vråla så tanklöst och öfvermodigt som människor mellan stenmurarna, nästan bara för att de fällt skorstenen och nu köra in under de mäktiga brohvalfven, där stårOperan med sina två tunga skorstenar och terrassen likt en kommandobrygga, det hela likt en stor grå pansarbåt, och framom stäfven står Karl XII, hvilken, såsom vi längre fram skola se, uppstått från de döda och sedan mer än hundra år ledt Sveriges öden samt numera talar genom många munnar, styr många viljor och fyller många tankar.

På Gustaf Adolfs torg kom vaktparaden: ett-tu! ett-tu!

Men solen glöder, och dess värme har målat om människorna, satt rödt, grönt, blått, gult och gredelint på kvinnorna, hvilkas hattar se ut lika brokigt som nationalflaggor eller nationella hjärnor, hängt strålande halsdukar på herrarna och slängt bort deras svarta hattar för hvita.

Ankarsparre störtar från torgets ökenhetta in i Opera-skeppets violblå skugga, där det sista ekot af vaktparaden ännu gungar, medan Kungsträdgårdens junigröna löfytor redan glittra som en sval fjärd därborta om uddarna och fontänen sorlar som vatten mot strandens stenar, under de japanska pilträden.

Ankarsparre ska långt. Han går med stråhatten i hand, svetten sipprar, kläderna äro tegelröda, halsduken är grön, och skorna ärosvart lack. Han ser ut som en äkta modern svensk ungherre, det vill säga som en engelsman.

Solen har mist sin form, den ligger som en utslagen massa, som en bläckplump af eld om Operahörnet, midt öfver skärgårdsbåtarna i Blasieholmshamn och Saltsjöbadsfärjan – Ankarsparre andas in en sista reserv af den jolmiga svalkan och störtar ut bland sol och bilar och glänsande ekipager, räddar sig öfver till pilarna, ser en skymt af Strömmen, Söderkonturen med Katrina, som fattat eld, och flyr diagonalt till nästa skugga, som är på Norrmalmstorg, där han snubblar in, halfdöd, och slutligen finner han sig till sin egen förvåning medvetslös, flämtande och genomblöt i skydd af lagerbuskarna vid ett dukadt lunch-bord på trottoaren utanför Riche.

## FJÄRDE KAPITLET.

## Hvari man lär känna en svensk major.

Är det nu någon af mina läsare, som händelsevis har varit i Boden, vårt svenska Gibraltar? Det är en ganska förtjusande plats, som kostat landet oerhörda förmögenheter, vid svart lack. Han ser ut som en äkta modern svensk ungherre, det vill säga som en engelsman.

Solen har mist sin form, den ligger som en utslagen massa, som en bläckplump af eld om Operahörnet, midt öfver skärgårdsbåtarna i Blasieholmshamn och Saltsjöbadsfärjan – Ankarsparre andas in en sista reserv af den jolmiga svalkan och störtar ut bland sol och bilar och glänsande ekipager, räddar sig öfver till pilarna, ser en skymt af Strömmen, Söderkonturen med Katrina, som fattat eld, och flyr diagonalt till nästa skugga, som är på Norrmalmstorg, där han snubblar in, halfdöd, och slutligen finner han sig till sin egen förvåning medvetslös, flämtande och genomblöt i skydd af lagerbuskarna vid ett dukadt lunch-bord på trottoaren utanför Riche.

## FJÄRDE KAPITLET.

## Hvari man lär känna en svensk major.

Är det nu någon af mina läsare, som händelsevis har varit i Boden, vårt svenska Gibraltar? Det är en ganska förtjusande plats, som kostat landet oerhörda förmögenheter, vidhvilka man lär göra klokast i att röra så lite som möjligt. Föga vatten, en dal, en hvit kyrka och en handfull hus. Rundtom denna dal reser sig en kedja berg, i

hvilka man byggt fästningar. Det är något storartadt ur matematisk synpunkt med dessa fästningar. Det är nämligen så, att när man byggt en, så måste man strax bygga två till för att skydda den första och så två för hvar och en af dem, som skola skydda, och så två för hvar och en af dem, som skola skydda dem, hvilka skydda den, af hvilken vi skola skyddas, och så i oändlighet; ett räkneproblem, som endast kan lösas med tillhjälp af serier! Detta är också orsaken, hvarför alla officerare i Boden ha genomgått krigshögskola och lärt sig »mathesis pura». Och en bland dem var nu den gode major Dömmare!

Han var nästan också adelsman liksom Ankarsparre, och detta af två orsaker. Dels hette han som ung Karlsson och dels var han gift med en ointroducerad adelsfröken. När han förälskade sig i henne, insåg han, att han aldrig skulle komma någon hvart med ett så färglöst namn som Karlsson, och därför beslöt han att kalla sig Dömmare, hvilket var ett namn, som han gjort själf. Sedan gick hanupp till grosshandlar von Kask och friade samt fick ja.

Medan nu Ankarsparre svettades i Stockholm, spred solen en behaglig och tempererad värme i Boden. I major Dömmares villa var allt upp- och nedvändt, ty majorn skulle med hustru, född von Kask, och son fara till Västkusten och bada. Alla dörrar stodo på vid gafvel, alla byrålådor voro utdragna, i alla rum stodo gapande koffertar och kappsäckar, i köket grät kokerskan, medan major Dömmares 10-årige son Abel dansade krigsdans omkring henne, sedan han genom att snärta henne på de nakna underarmarna tvingat henne till gråt. Abel var nämligen en gladlynt gosse, ensamt barn i huset och föremål för både fars och mors oerhörda beundran, emedan han var smal som en stoppnål och blek som lärft, under det föräldrarna voro feta och röda som tomater.

Fru majorskan skrek ifrån öfre hallen till majorn, som skrek tillbaka från nedre. Hon stod med en necessär i handen och var klädd i blommigt siden för resan med hvit spetshatt, som naturligtvis passade utmärkt till hennes fyrtio feta år. Majorn hade ljusgrå promenadkostym, hvit väst och gula skor, och hanstuderade tågtidtabellen, medan han torkade svettpärlorna, som regnade ur det snaggiga håret.

Men på gården kom kalfaktorn, n:r 71.

– Major! sade han, gjorde ställningssteg och honnör.

– Nå, hvar har du hästen? frågade majorn. Och vagnen? Och handräckningen?

– Kommer, major! svarade 71, och ett bredt solgrin drog öfver hans röda ansikte.

– Hva grinar du åt? skrek majorn.

– Pojken, major! svarade 71 och pekade bakom ryggen på major Dömmare.

Där hade nämligen den unge Abel stått som en spegelbild af 71, gjort honnör och ställningssteg och öppnat och slutit munnen alldeles som 71.

När major Dömmare vände sig om, såg han sin son som en allvarlig beväring med högra handen orörligt hvilande på jockeymössans skärm, vänstra armen spikrak vid sidan, fötterna i 45° vinkel och den fräkniga näsan i vädret

Majorn stirrade på honom och teg.

Sonen teg och gjorde honnör.

71 teg och gjorde också honnör.

Alla tre voro djupt allvarliga, ty nu gällde det Sveriges ära. Det kändes i luften.Son till en militär hade Abel Dömmare tillåtit sig att drifva spe dels med uniformen och dels med sin far i dennes egenskap af officer.

Major Dömmare klådde sig i hufvut och visste inte riktigt, hvad han skulle göra.

Hela tiden hade han en dödstyst, allvarlig honnör på hvar sin sida, minuterna gingo, packningen måste till tåget, hela sommarns västkustvistelse vinkade, men samtidigt måste landets och krigsmaktens och uniformens ära räddas.

– Sa du »pojken»? frågade han till sist, vänd mot 71.

– Ja, major!

– Hvarför det?

– Ä’nt det en pojke! svarade 71 på sitt säfliga, bondska sätt.

Då klöf major Dömmare den gordiska knuten.

– Gå ut och se till, att hästen kommer, och raska på bara! sade han, och 71 gjorde helt om och marscherade ut.

– Abel! sade major Dömmare.

– Ja!

– Du är en slyngel.

– Ja, major!– Du understår dig inte att ställa till uppträden med 71, begriper du!

– Ja, major!

– Är du son till en officer och tio år gammal och inte har bättre förstånd, än att du skämtar, när din far står i tjänsteutöfning! Du måste lära dig aktning för uniformen och komma ihåg, att en militär icke är som andra människor. Andra människor ha yrken, men en militär har en uppgift, att försvara landet mot fienden, det är en helig uppgift, och därför är uniformen helig till och med på en kalfaktor som 71, så att i dag, då pappa är civil, är 71 heligare än honom och måste hållas i aktning...

– Men jag skojade inte med 71, pappa!

– Hvem skojade du med då?

– Med pappa, för att pappa var civill!

– Har du packat? frågade major Dömmare stolt och häpen öfver att ha kunnat få en så kvick pojke.

– Nej.

– Hvad är det, som inte är packadt då? Har jag inte sagt, att allt skulle vara packadt? Nå?

– Tandborsten, major!

– Gå och packa den då, och kom ihåg,hvad jag har sagt dig nu för framtiden! Marsch!

– Ja, major! sade Abel och gick.

Nu kommo häst, vagn och handräckning, och fru majorskan syntes i trappan.

– Är du klar? frågade majorn.

– Är du?

– Jag har varit klar sen i går kväll. Allting på sin rätta plats. Om man band för ögonen på mig, skulle jag ur kofferterna kunna leta hvarje sak på sin plats.

– Har du telegraferat?

– Telegraferat!!

– Ja, telegraferat?

– Men, kära du...

– Har du telegraferat? frågar jag.

– Du sa ju, att du...

– Hva sa major Karlsson? sade majorskan högdraget, och vid dessa ord bleknade major Dömmare, kinderna sjönko in, blicken tappade sin glans, benen blefvo mjuka och började ringla.

– Jag har ordnat allt, fortsatte majorskan, född von Kask. Jag, herr major! Och nu kan handräckningen komma. Här är telegrammet! Lämna det till 71, är majorn snäll! Se här!Major Dömmare tog telegrammet och såg på sin hustru.

– Är du ond, Victoria? frågade han.

– Nej, men försök nångång vänja dig af med att skryta! svarade majorskan.

Med sin väska i hand stod Abel och åhörde detta samtal, mycket intresserad.

Så lastades vagnen, och så for familjen Dömmare till Packlins pensionat, Mårstad, Göteborg, som de en morgon funnit i Stockholms Dagblad, sen de hade grälat

## FEMTE KAPITLET.

## Skuggan af ett namn.

Hettan fortfor i Stockholm.

Ankarsparre sitter i skydd af lagerbuskarna och har fått en idé. Det är nämligen så, att rundt omkring honom talas alla språk utom svenska. Han urskiljer tyska, franska och engelska, norska, danska, italienska och ryska, och det hederliga Riche påminner honom om den saknade artistkrogen Leduc i Paris på Boulevard Raspai1, ja, gamla Birgerjarlsgatan är med ens förvandlad till nämnda boulevard, och uppe på Stureplan ser han Major Dömmare tog telegrammet och såg på sin hustru.

– Är du ond, Victoria? frågade han.

– Nej, men försök nångång vänja dig af med att skryta! svarade majorskan.

Med sin väska i hand stod Abel och åhörde detta samtal, mycket intresserad.

Så lastades vagnen, och så for familjen Dömmare till Packlins pensionat, Mårstad, Göteborg, som de en morgon funnit i Stockholms Dagblad, sen de hade grälat

## FEMTE KAPITLET.

## Skuggan af ett namn.

Hettan fortfor i Stockholm.

Ankarsparre sitter i skydd af lagerbuskarna och har fått en idé. Det är nämligen så, att rundt omkring honom talas alla språk utom svenska. Han urskiljer tyska, franska och engelska, norska, danska, italienska och ryska, och det hederliga Riche påminner honom om den saknade artistkrogen Leduc i Paris på Boulevard Raspai1, ja, gamla Birgerjarlsgatan är med ens förvandlad till nämnda boulevard, och uppe på Stureplan ser hanskymta det gigantiska »Lion de Belfort», ljufva minnen från studieåren därute.

Stockholm är inte längre en svensk stad, ty sommarn har börjat, och utlänningarna ha kommit, stockholmarna ligga på Skagen, i Ostende, på Västkusten.

Och Ankarsparre säger sig: Jag är inte utlänning, alltså kan jag inte stanna i Stockholm, och han griper Stockholms Dagblad, ögnar genom annonserna och stannar på följande:

### Hvila, nöje, västkustluft.

»Angenämaste helpension, 75 kr. i månaden, godt bord, ljusa,

glada rum, björk- och barrskog, härlig trädgård, berg med utsikt,

cykel- och promenadvägar, åk- och ridturer, strandbad, solbad, segling

och fiske, ungdom och förströelser. J. O. Packlin, Mårstad, Göteborg.»

När Ankarsparre läst annonsen, vinkar han till sig en vaktmästare.

– Vaktmästarn! säger han på sitt stillsamma sätt Har vaktmästarn varit på västkusten?

– Naj, det har jag inte, harrn! svarar vaktmästarn. Jag är fraun Skaune!

– Ge mig då papper och bläck! säger Ankarsparre och skrifver till Herr J. O. Packlin, Mårstad, Göteborg.Vid samma tid hände något annat i Norrköping.

Där var fullt ut lika hett som i Stockholm, ån rann som en fet olja, till och med de lukrativa fallen hade saktat sitt brus, och gatorna sträckte sig hvita som lärftslängder från järnvägsstationen uppåt backarna, där skolgården låg ödslig och trist, bakom sina gamla trän.

Nere vid hamnen stod en polis i blårandiga byxor midt på en trottoar och sof, och i ett fönster ofvan hans kask, på hvilken solen då och då slog en blixt, satt en kanariefågel och sjöng så gällt, att luften gnistrade.

Men inne i rummet satt fru Litzelius och talade med sin vackra fosterdotter, fröken Anna Litzelius.

Gubben Litzelius, som var tulluppsyningsman, låg nere på tullen och sof lugnt och godt med handen under örat och mössan öfver ögonen till skydd mot flugorna, som voro galna, inte bara i Norrköping utan i hela Sverige, ty denna dag sträckte sig en molnlös, glödande himmel från Ystad till Haparanda, som vi nyss kunnat konstatera äfven i Boden.

Junihimmel! Junisol! Det lekte i luften!

Det lekte i Norrköping också. Af allt att döma.För att belysa detta omdöme måste vi emellertid kasta en blick på familjen Litzelii historia, en blick, som egendomligt nog, ehuru från ett alldeles nytt håll, för oss i kontakt med svenska adeln.

Saken var nämligen den, att tulluppsyningsmannen och hans hustru ej blifvit välsignade med några barn. ödet ville emellertid, att, då de som nygifta voro bosatta i Stockholm, var en bror till dåvarande tullvaktmästaren betjänt i ett grefligt hus. En dag kom betjänten till sin bror vaktmästarn och sade:

– Ni har ju inga barn, och, som det tycks, kommer ni inte heller att få några!

Vid dessa ord brast fru Litzelius i gråt och lämnade rummet

– Hon har svårt på den punkten, sade då tullvaktmästarn med nedslagen min, men annars kan ingen klaga på äktenskapet

– Grefven, inföll nu betjänten, erbjuder er ett barn, om ni vill ha ett

Vid dessa ord gjorde tullvaktmästarn stora ögon, ty han hade aldrig hört, att grefvar så lättvindigt afstå från sina barn.

– Ja, ser du, sade brodern, det är naturligtvis inte ett grefligt barn, utan det har råkat komma lite grann på sidan, och som nu grefvengenom mig vet, att ni inga barn har och det ena med de andra, så kan det bli 500 riksdaler om året, och så adopteras ungen, föståss!

Samtidigt ville en rent underlig tillfällighet, att en af hufvudstadens mest kända aktriser på grund af svindel, långa, ihållande, ja, nästan oförklarligt svåra svindelanfall vårdades i sitt hem, där hon var tvungen att vistas i fullkomlig afskildhet och ro utan att se några vänner eller bekanta.

När hon slutligen med återvunna krafter åter visade sig på scenen, mottogs hon med ovationer, och samtidigt tillträdde egendomligt nog tulluppsyningsman Litzelius sin nya plats i Norrköping, följd af sin hustru och sin lilla

dotter, som i dopet undfått namnet Anna.

Det var nu tjugusex år sen den tiden, och Anna hade vuxit upp till en stor dam, smärt, blek, svarthårig och med ett par stora, våta, blå ögon, hvilka speglade himlens moln och jordens blommor och nästan alltför lätt fylldes af tårar, hvarvid det ryckte i den röda munnen, som dess bättre hade lika lätt att snart le igen.

Ack, den flickan var som en hafsfjärd, speglande sol och mulet lika omedvetet, alltsom lifvet gaf.

Det var mycken oro i hennes väsen, ochifrån det hon en dag fått besök af en gammal fin hvithårig herre, var det slut med lugnet i hennes tillvaro, och snart nog befanns hon vara en bland de många vackra flickor, som trampa Stockholms gator.

Grefvinna kände hon sig vara ända in i själen, men hon kunde tyvärr icke få tillträde till de grefliga salongerna. Men för att i alla fall få känna doften af dem uppsökte hon den gamle fine hvithårige herrn, och ett, tu, tre hade hon, ser man på!, en liten vacker våning på Östermalm med de mest förtjusande möbler, och dit kommo både grefvinnor och friherrinnor, och hon petade deras naglar, gnuggade deras ansikten, som inte voro hälften så vackra som hennes, ty eftersom de voro grefvinnor och friherrinnor, behöfde de ju inte vara vackra, och hon krusade och lade upp deras hår, och det doftade adel i hennes lilla våning, och hon lefde som i en dröm.

Men det var inte bara grefvinnorna och friherrinnorna, som kommo, utan det var också grefvarna och baronerna. På dem putsade hon också naglarna och kammade benor så vackra, att de kunnat hängas ut i fönstren, och sen följde hon dem på teatern och på restauranterna, och många nätter var det ett litet skärtljus i hennes fönster ännu klockan fyra på morgonen, ty så är det fint.

Och så småningom kom unge baron Carl Stallporten hvarje dag, och hon skulle inte längre bli fröken Anna Litzelius utan friherrinnan Stallporten – hoppades hon!

Baron Stallporten hade två goda vänner, den ene var löjtnant Johan-Pontus Silfverhåål, en idealist, och den andre kapten Battong i flottan, som icke var en idealist, och Stallporten var också kapten i flottan, och han var midt emellan idealist och icke.

Idealist var han i Annas sällskap, ty då hade han en otydlig känsla af, att han kanske borde gifta sig med henne, men när han var tillsammans med kapten Battong, var han icke idealist längre, ty då kände han alldeles tydligt, att han måste låta bli att gifta sig med henne, och detta emedan han var ganska fattig och behöfde gifta sig till pengar, och så... ja, som sagdt, han kände det så!

Löjtnant Silfverhåål sade till honom:

– Min kära Stallporten! Kom ihåg, att du för det första är baron, för det andra svensk, och för det tredje man! Som baron är det din plikt att uppföra dig ädelt och värdigt namnets traditioner. Som svensk är det din plikt atttänka först på fosterlandet och inte hunsa till dig af de Bernadottska fasonerna. Och som man är det din plikt att ta en hustru och afla barn med henne. Gift dig med flickan, och låt sedan societén veta, att hon är dotter på sidolinjen till herr grefven och excellensen Björnkatt af Gyllenhus, så går dig allt väl i handom. Och min välsignelse har du, förutom en del af herr grefvens miljoner!

Men kapten Battong skrattade och sade:

– Nej, min kära Stallporten, inga barnsligheter, om jag får be!

Och så kom det sig, att baron Stallporten vägde och vägde och ingenting blef gjordt.

Nu hade emellertid Anna vändt hem till Norrköping för att hälsa på sina fosterföräldrar, och sedan skulle hon fortsätta resan söderut till en af sin fosterfars gamla vänner, hvilken öppnat pensionat på gamla dar, nämligen herr J. O. Packlin, Mårstad, Göteborg.

Just anländ till Norrköping möttes hon af följande bref.

Kära Anna!

I morgon afton kommer jag opp med min torpedbåt till Norrköping, för att få hälsa på dig. Calle och J.-P. ligga kvar i Stockholm,och Calle skall sedan till Marstrand, J.-P. skall också åt samma trakter. Jag gör denna afstickare delvis för din skull. Håll dig beredd!

Vännen

*Janne B.*

Nu ber jag, att man icke af dessa rader drar några vare sig för fröken Litzelius eller för kapten Battong defavorabla slutsatser. Jag förstår, att för dem, som händelsevis lärt känna mig i mina föregående opassande skrifter, det skall kunna ligga en sådan frestelse nära till hands, men i sanningens intresse, här är naturligtvis bara en oskyldig lek mellan några små oskyldiga hjärtan.

Kapten Battong var förälskad i Anna. Voilà tout! Sådant måste ju ändå tolereras!

Han ville se henne, tala med henne och promenera med henne, ja, äta middag med henne och dricka champagne med henne o. s. v.; alldeles för sig själf, utan Silfverhåål och Stallporten i släptåg, och därför hade han gjort denna romantiska färd, slående två flugor i en smäll, ty han måste ändå in till Norrköping med sin båt

Nu är Norrköping inte någon särdeles roligstad, åtminstone inte för den, som petat naglarna på adeln i Stockholm, och därför dansade Anna med brefvet i hand, då hon läst det, och när torpedbåten kom, stod hon på stranden, helt och hållet hvitklädd, och viftade åt den solbrände och ståtlige kapten Battong. Hon var så upprörd af denna romantiska händelse, att den lilla röda munnen darrade, och ögonen voro fulla af klara tårar, och pupillerna voro så onaturligt utvidgade, att hon tycktes skåda mot aflägsna underbara drömländer, när hon räckte fram sin hand, hvilken kapten Battong tryckte hårdt, allt under det en massa Norrköpingsbor med stora uppnäsor betraktade mötet, och de enda, som icke hade uppnäsor, voro Anna och kapten Battong.

– Är jag välkommen? sade han lågt och såg på henne.

– Å! Ja! Ja! Ja! svarade hon och tryckte hans hand tillbaka, och därefter gingo de strax till Standard och drucko champagne med litet mat till.

Följande morgon, eller med andra ord, just den morgon, då major Dömmare afreste till Mårstad och Ankarsparre dit afsände ett svar på herr J. O. Packlins annons, då var torpedbåten försvunnen, men fru Litzelius satti en stol framför sin vackra fosterdotter och grät, och ute på trottoaren stod poliskonstapeln i sin brinnande kask och sina blårandiga byxor och sof, och tulluppsyningsman Litzelius sof nere på tullen, och öfver hela Sverige sträckte sig en molnlös glödande himmel. Ack ja!

Men den gamla snälla fru Litzelius grät, därför att alla människor hviskade och tisslade och tasslade, och klockan tre på natten hade Anna Litzelius varit sedd ute med den främmande officern, och de hade varit på Strömsholmen på kvällen, men sen hade de gått till Standard . . . tänk!! Hå hå ja ja!

Men vi äro gudilof inte som dessa Norrköpingsbor, vi prata inte i onödan och misstolka inte små svärmerier i juni, utan vi tro numera bara godt om svenskarna, hvad än de göra, och sen vi nu fått veta lagom mycket eller lagom litet om hjältinnan, låta vi henne smeka och trösta sin fostermor i lugn och ro och gå helt stillsamt öfver till det

# SJÄTTE KAPITLET.

## Som handlar om familjen Dömmares ankomst till Västkusten.

Det var på aftonen, i själfva solnedgången, som familjen Dömmare, uppfylld af järnvägssot och lysande förhoppningar, anlände till den lilla stad, i hvars närhet det Packlinska pensionatet var beläget

Hvarje medelålders person med någon erfarenhet om den svenska nationen skall helt lätt förstå dessa förhoppningar. Ty hvad innesluter icke det enda ordet Västkusten i sig? Hela Sverige har hört detta ord klinga

med en magisk klang. Det har betydt hans majestät konung Oscar II, salig i åminnelse, och hans populära Drott med två gula skorstenar. Det har betydt eskaderöfningar och skeppsgossebriggar med dans och bal i Marstrand, det har betydt unga flickor i hvita dräkter sittande tätt som måsar längs alla de nakna och karga klipporna i Bohuslän, det har betydt solnedgångar i hafvet, pick-nicker, segelturer, månskenssvärmerier, ja, ett kort uppväckande af hjärtat ifrån de döda, ja, rent ut sagdt, för alla, som så hafva kunnat har ordet Västkusteninnefattat allt, hvad deras i olika yrken och sysselsättningar tröttade hjärnor kunnat föreställa sig af poesi, romantik och idealitet.

Men därmed har det ändå icke varit nog. Detta är endast, hvad Västkusten betydt för det egna jaget i dess längtan efter inre hemlig lycka; men äfven för den yttre tillfredsställelsen och den sociala ställningen har denna underbara kust spelat en stor, ja, hart när oöfverskådlig roll. Ty det vet ju enhvar, att i Sverige finns det få saker så föraktade som att sitta hemma hela lifvet igenom. Vi vilja veta något om lifvet, vi äro så långt ifrån detta verkligt stora lifvet, där vi sitta begrafda i våra små insnöade städer tre fjärndelar af året, och vi äro dessutom bra fattiga; därför betraktas också hvar och en, som kan och får tillfälle att resa, som något förmer än alla andra.

– Han har varit på Västkusten i sommar! hviskar handelsmannen till expediten, då major Dömmare framåt hösten kommer solbränd och glittrande hem till Boden igen, och så får major Dömmare obegränsad kredit, för att han roat sig. Och i hela köpingen knuffar man i hvarandra och hviskar:

– På Västkusten var Dömmarestillsammans med general X. och grefve Y., och frun blef presenterad för kungen, och kungen sa: hur mår grosshandlar von Kask?

Och sen uppstår i familjen Dömmares lif en alldeles ny tideräkning, så att nu räknar den ej sina stora händelser efter det och det året från Kristi födelse eller från bröllopet, utan från: »den sommarn, då vi var på Västkusten».

För majorskan betydde denna resa helt enkelt ett återinträde i den civiliserade värld, dit hon såsom dotter af grosshandlar von Kask och född stockholmska egentligen hörde, fast ödet landsförvisat henne till en garnison i Lappland, men för major Dömmare betydde resan mer än så. Han var nämligen, och det är en af de få mörka punkterna i denna fina roman, han var nämligen son till en bonde i Sörmland, hvilken varit stamsoldat i sin ungdom, emedan alla major Dömmares förfäder engång tjänat under fanorna, alltsen den första urförfadern stridt med Karl XII, som på den tiden var en vild fantast. Men major Dömmare var alltså den förste ätteläggen, som aflagt bondens ok, och nu skulle han genom Västkusten få sigill på sitt lifs upphöjelse. Och slutligen skulle sonen Abel redan i unga årvänjas vid den atmosfär af adel, krigskonst, lustfärd, dans och flirt, som skulle bli hans lifs musik och göra honom skickad att en dag som general föra namnet Dömmare till samhällets högsta toppar.

Dessutom skulle han också stärka sin hälsa, hvilken var just så skral, som det anstår ett bättre mans barn med framtidsutsikter.

Och nu skulle alla dessa lysande förhoppningar förverkligas!

Familjen Dömmare stod på järnvägsstationen och såg sig omkring, och där bredde sig nu Västkusten omkring dem. Det kunde icke bestridas, att för det lekamliga ögat såg landskapet skäligen enkelt ut. Det var ett stort vidsträckt lågland med nakna kullar i oändlighet, som rodnade och glimmade i solnedgången; en liten hvit kyrka stack upp här och hvar, en klunga träd afbröt på sina håll enformigheten och beskuggade små gråhvita gårdar, hvilkas fönster glödde mot solen. Men af hafvet syntes ej ett spår.

– Är det här västkusten, pappa? frågade Abel med en tydlig besvikenhet, som rentaf tycktes vara ett uttryck för hela familjens hemliga känslor.

– Tyst, pojke! svarade emellertid majorn.Och håna inte ditt fosterland! Men hvar är skjutsen från pensionatet?

Familjen Dömmare hade föreställt sig, att bilar skulle ila på vägarna, att härliga syrénlunder skulle fylla rymden med sin doft, kaprifoler och rosor betäcka marken med sin prakt och till herdinnor förklädda damer lustvandra i solnedgången under sång och skämt. Men Västkusten, som den bredde sig framför dem, förhöll sig till deras drömmar, som den nyktra och kalla verkligheten förhåller sig till en tafla af Watteau.

Allt var tyst och stilla, från den lilla staden hördes ej ett ljud, och inte en människa syntes.

Men hvarken majorn eller majorskan sade något, ty de hade båda i hemlighet studerat kartan och visste, att därute (och vid denna tanke, som de samtidigt tänkte, vände de samtidigt blicken åt det håll, där hafvet måste ligga) därute, en mil och inte fullt det, därute låg Särö, och dit kom kungen i juli.

Och sen de styrkt sig med den tanken, begåfvo de sig ut på planen på andra sidan järnvägsstationen.

– Där är skjutsen, pappa! ropade Abel, och vid denna syn raknade armarna både påmajorn och på majorskan, ty så slappa blefvo musklerna med ens.

Där stod nämligen midt på planen en droska så gammal, så dammig och så märkt af tidens tand, att den rentaf tycktes vara en symbol för hvad de hittills skådat af Västkusten. Ingen fotsack fanns men väl en gammal filtstump, som bar märken både af att ha legat på hästryggen och kring murpannan, ty på sina ställen var den brun och genombränd. På kuskbocken satt en pojke med en gammal dammig sjömansmössa på sitt strida, stripiga hår, och han hade ingen rock utan en blå arbetsbussarong. Vid sina fötter hade han flera paket, af hvilka ett innehöll limpor, som stucko ut, och ett annat korf och medvurst

– Är du från Packlins pensionat? frågade majorn.

– Ja, svarade pojken gladt, ty han kunde ju inte gärna begripa, att han representerade en desillusion!

– Det är bäst, att du kör själf, Axel! sade majorskan, och så klef majorn upp på kuskbocken, sedan packningen stufvats in, och så bar det i väg.

Majorskan höll munnen hårdt sluten, såatt Abel, som kände till det ansiktet, inte vågade säga ett knyst, och majorn spejade till synes mycket ifrigt med sina orörliga ögon öfver landskapet, då droskan rullade ut från stan.

– Hafvet! sade han till sist, och vände sig beskäftigt om till sin hustru och pekade med piskan, ty bortom några kullar syntes som en hvit porslinsvägg, hvilken blekt speglade aftonhimlen, och ett ensamt fartyg låg dödsstilla i horisonten.

Men majorskan bara nickade kallt och teg, och sen talade majorn lågmält med skjutspojken, och båda pekade kring horisonten, på gårdar, kyrkor och... slott. Ute på en udde skymtade nämligen torn, som glimmade.

– Där är Piggsvinsborg! sade majorn, vänd till sin hustru. Nisse Stures!

Och när han sade »Nisse Sture», svällde med ens hela hans kropp till en så oerhörd vidd, att skjutspojken nästan höll på att falla af. Och majorn såg ut, som om han ändtligen funnit en läckerhet att servera sin hustru.

– Vi måste fara och hälsa på Nisse! sade han vidare och såg därvid skarpt på skjutspojken; då majorskan alltjämt bara teg. Vet du, om grefve Sture är på Piggsvinsborg nu?– Nääh! sa skjutspojken. Det ä' allt Johannisson, som ä' där, nu!

– Är slottet såldt? frågade majorn, bestört.

– Nääh! Men det ä' tomt!

Då såg majorn tankfullt ut till Piggsvinsborg och teg, och här måste jag inflika den upplysningen, att han aldrig sett grefve Sture, men hans hustru hade som barn lekt med honom och kallat honom Nils, hvilket sedan af major Dömmare förändrats till Nisse, hvilket återigen inverkat så lifligt på hans fantasilif, att han tyckte sig aldrig ha känt någon människa så väl som Nisse Sture!

På detta sätt rullade droskan fram mellan de blånande kullarna, och slutligen pekade skjutspojken på en stor, mörk, dyster lund, ur hvars midt uppsteg en flaggstång.

– Det ä' allt Mårstad, det! sa han och log, och så var det äfven.

Ruskande, vaggande och skramlande som ett gammalt piano arbetade sig ändtligen den urgamla droskan fram till järngrindarna, och när den stannat, hände något, som engång skall bli uppenbaradt men inte strax. Ty tålamod är

en dygd, och man väntar aldrig för länge, då man väntar på något godt.

## SJUNDE KAPITLET.

## **Professor J. G. Wohlgemuth.**

Sverige är som bekant fullt af de allra lärdaste män, de flesta judar, och en af dem var professor J. G. Wohlgemuth, en af denna stams ädlaste söner, värdig blodsförvant till en Spinoza, för att nu nämna den främste. Kristus upphörde nämligen för någon tid sen att vara jude, på grund af det tyska rikets lust att underlägga sig hela jorden. I sammanhang med denna lust begrepo nämligen tyskarna, att alla betydande män i historiens forntid, nutid och framtid varit, äro och skola blifva germaner, och därför ha de förlagt en arisk koloni vid Genezaret på Jesu tid, och vänta vi lite till, så blir han tysk, men söker man annars i Uppsala universitetsbibliotek, så finns där en hundra år gammal, latinsk disputationsafhandling om vår religionsstiftare, och där kallas han en »spurius», som visar, att... men det för mig från ämnet!

Professor Wohlgemuth var en synnerligen originell, intressant och fantasirik man, och jag smickrar mig med att sedan länge äga hans ynnest, fast jag kanske förlorar den nu genomatt berätta om honom – men hvad måste inte en skald vara beredd att förlora, då han tjänar Gud, fosterlandet och sanningen? Med allvar och eftertanke!

Alltnog, redan professorns yttre var anmärkningsvärdt, dock icke bålen och extremiteterna utan hufvudet. Detta var nämligen kalt och liknade ett äggskal, omlindadt med en remsa grå fårull, och pannan tecknades af tre horisontala och ett vertikalt streck. Under buskigt gråa ögonbryn glödde ett par djupliggande ögon, som visade en större portion hvita än gemenligen är vanligt. En stor och tung näsa, som enligt några fysiognomiker betyder klart förstånd och enligt populärare tolkningar något helt annat, beskuggade en sträf mustasch, till hälften nästan svart och till hälften nästan hvit. Resten af ansiktet var skäggbotten.

Denne vördnadsvärde man lefde ogift i ett kolossalt bibliotek tillsammans med en grå jättekatt, och hans ämne var miliariologi, d. v. s. milstenslära, och som han kände hvarje milsten i hela Sverige och i samband därmed all litteratur som rörde landet, säger det, sig själf, att han i alla svenska frågor måste vara auktoriteternas auktoritet, icke minst i sin egenskap af jude, då som bekant, hela detmoderna Sverige i såväl andligt som materiellt afseende uppbyggts genom denna folkstams lysande snille samt oerhörda flit och energi. De djupaste svenskarna äro för öfrigt alltid af judiskt eller möjligen något annat utländskt blod.

För att visa, hur pass egendomlig denne man var, skall jag berätta något, som hände mig i vintras och som sedermera förvånade mig, då Ankarsparre berättade denna historia, som jag nu med några små rosetter här och hvar berättar vidare, för att dymedels dels rehabilitera mig själf och dels göra en god gärning.

Som du nog minns, vördade läsare, var det en rätt liflig vinter i vintras. Allt möjligt hände inom konst, politik, litteratur och religion, och jag beslöt mig en söndagsförmiddag, då kyrkklockorna snyftade alldeles olidligt i himlen, att göra en titt till professor Wohlgemuth och höra, om han hade hittat på några nya teorier, ty jag har aldrig träffat en människa mer full af ständigt nya teorier än han.

Och han hade!

Jag satte mig och smekte hans katt och sade:

– Är det inte en rätt egendomlig tid, vilefver i just nu, herr professor? Så till exempel är det ju högst märkligt, att en hel del förut skeptiska och likgiltiga, ja, på sin tid rent af blasfemiska män med ens ha förlorat förmågan att tänka och i stället ha börjat gräfva i gamla papper och citera. Hvart man ser, inom konst, press, litteratur, så har hjulet stannat på centrum, man finner ju inte längre en självständig tanke, bara citat, kompilationer, ja, rent utaf plagiat. Hvad kan det bero på, tro? Kan professorn säga mig någon orsak därtill?

Nu har professor Wohlgemuth ett ganska egendomligt sätt, som kanske förklaras af, att han är så lärd och kanske i grund och botten äfven ett litet stycke af en spjufver. När man frågar honom om en sak, förvrids nämligen hela

hans ansikte, som om man inte framställt en mer eller mindre enkel fråga, utan som om man kastat en skopa vitriol i ögonen på honom.

Så skedde nu också! Medan jag talade, satt han med slutna ögon och förvridet ansikte samt med handflatorna pressade mot hvarandra, och på sitt vanliga sätt debatterade han alldeles högt med sig själf och gestikulerade därtill med händerna.

– Jaha! Ja! mumlade han. Alltså...jaha! Religion... vetenskap... tradition... och fosterlandskärlek... jaha... så skall det tas... stunden är inne.

Därpå slog han upp ögonen, rynkade pannan och fixerade mig hemskt, men jag blef glad och inte rädd, ty jag kände honom och visste, att detta bara var tecken till att det skulle bli en teori.

Så började han tala med en röst djupt nere i basens mörker men höjde den småningom melodiskt och sjungande, så att det blef som sol i rummet, och nu visste jag, hvad som först skulle komma.

– Jag – är – mycket! sade han med stark tonvikt på hvart och ett af orden.

– Mycket! upprepade han.

– Jag är jude... jag är svensk... men framför allt...

Nu böjde han sig fram och sade hviskande:

– ... jag är lärd!

När han sagt detta, log han som ett barn.

– Lärd! sade han. O-er-hördt lärd! De finnas, som anse, att det i hela Sverige icke finns någon, som är lärdare än jag, ja, i hela... kort sagdt... jag är lärd!

Det där var bara hans vanliga inledning.Sen log han på det mest förtjusande sätt, klappade mig på knät och sade:

– Orsaken till tidens händelser, herr Nordström! Jo, det är Karl XII!

Jag kände visserligen hans öfverraskande och vidtfamnande kombinationer, men jag blef i alla fall lite häpen öfver denna hans nyaste teori.

– Karl XII! sade jag. Men...

– Som jag nyss sade! upprepade han lugnt. Karl XII och ingen annan! Och det är dessbättre mycket lätt att bevisa, dessutom!

Han började, som vanligt, marschera af och an i det stora rummet och höll ett långt föredrag, medan jag satt och smekte katten, som spann, och ute ringde kyrkklockorna öfver Stockholm, och ibland föll det en solglimt in genom fönstren.

– Vi lefva i en synnerligen intressant och betydelsefull tid, herr Nordström! sade den vördnadsvärde mannen. Och historien bereder sig till ett af sina vanliga vaktombyten.

Därefter försjönk han i ett ögonblicks grubbel.

– Den historiska utvecklingen, fortfor han, förlöper i perioder af två slag, sådana, där religionen härskar, och sådana, där vetenskapenhärskar; hvilka aflösa hvarandra och fullkomna hvarandra. Inom politiken uttrycker sig religionen såsom patriotism och vetenskapen såsom kosmopolitism. Inom kulturlifvet uttrycker sig vetenskapen såsom begär att tänka, religionen såsom begär att citera, d. v. s. att tro på gamla papper.

För närvarande närmar sig en lång vetenskaplig period sitt slut och religionen börjar såsom hafsfloden att långsamt stiga; begäret att tänka slocknar, medan begäret att tro allt märkbarare stiger. Förr i världen, då vetenskapen ännu var ringa, betecknades de stora religions-perioderna af att man citerade Den Heliga Skrift, men numera, sedan vetenskapen störtat Gud i många människors hjärtan, grips man vid religions-periodens infallande af en fruktansvärd tomhetskänsla och citerar hvad som helst, läroböcker, gamla kärleksbref, gamla tidningar,

gamla handskrifter, almanackor, hvad man kommer öfver. Men hvad man än citerar, så är det i alla fall ingenting annat än det religiösa behofvet, som ligger bakom och drifver på.

Alla dessa, som citera, kompilera och plagiera i konst, press och litteratur, äro sålundai grund och botten ingenting annat än förstuckna och omedvetna läsare.

Det är det ena.

Det andra står i intimaste samband med det redan nämnda. Hvarje nation har sin gåta, som den grubblar på och som är självfva drifkraften till alla dess handlingar, så ock den svenska. Och i hvarje nation finns det en man, som djupare än andra fattat gåtan och sökt lösa den. Inom svenska nationen är det Karl XII, och därför är han också den, som blifvit älsklings-figuren i folkets fantasi. Nu säger det sig emellertid själf, att under vetenskaps-perioderna skymmes denna gåta af alla andra då mer närliggande och brännande problem, och därför håller sig också Karl XII:s ande under sådana perioder dold liksom ugglan om dagen. Men så snart religions-perioden nalkas, kommer han stilla glidande genom rymden och uppsöker de lyhördaste samt hviskar gåtan till dem och söker förhjälpa dem till en lösning.

Och detta är hvad som nu har skett; så fort Karl XII börjar hviska, då vet man, att nationens gåta börjat sysselsätta dess intresse, och ingen makt i världen kan då hindra Karl XII att för en tid afgöra händelsernas gång.Det finns också, sade professorn till sist, ett enda ställe i hela den svenska litteraturen, där Karl XII:s gåta är löst, och han tog en bok ur sitt bibliotek samt erbjöd mig att få citera detsamma.

Boken var icke så gammal, det var biskop Agardhs »Försök till en stats-ekonomisk statistik öfver Sverige».

– Slå upp, sade den vördade professorn, slå upp denna första del, häfte I och citera sid. 2 rad 8 uppifrån f. o. m. ord 7 allt intill rad 2 nerifrån på samma sida. Samt vidare samma del, häfte 2, sid. 1, f. o. m. rad 6 och sidan ut t. o. m. rad 6 på nästa sida – samt jämför hela tiden på kartan!

– Och när detta är gjordt? frågade jag.

– Är Karl XII:s gåta löst! Och kompilatorernas!

– Och nationens? frågade jag.

– Den återstår ännu att lösa! svarade han leende och lade hufvut på sned. Ty såsom den store Geijer säger: hvad som har skett kan icke bli regel för hvad som bör ske; historien är ej någonting redan gjordt utan göres i hvarje ögonblick, till och med det förflutna skapas i hvarje ögonblick, emedanmänniskan oupphörligen ser sin utveckling under allt högre synpunkt!

Med dessa allvarliga och tankedigra ord gaf han mig boken; jag gick hem och lade fram Europas karta samt slog upp den underbara bok, jag fått till låns och som skulle ge mig klarhet rörande Karl XII:s mening.

Först såg jag på tryckåret, som var 1852, sen slog jag upp det utpekade stället och fann det utgöra del af författarens dedikation till konung Oscar I, och stället löd:

*”Om än andra folk, som tillgripit sina bästa tillgångar, skulle synas åldras och se sig stå nära vid målet, har Sverige ännu endast genomgått sitt ynglingalif och står nu först vid ingången till mannaåldern, då man börjar med allvar ordna om sitt hus – på denna vägarnas skiljepunkt, där ynglingen, efter förvillelser och äfventyr måste träda in på en bestämd verksamhetsbana för lifvet.*

*Sveriges tillgångar äro stora, emedan svenskarna mera slösat med sitt blod än anlitat de rikedomar, som ligga förvarade i deras berg, äro utbredda i deras fruktbara dalar, ännu väntande på odlarens plog, eller tillväxa i deras skogar, ännu ej indelte till stående och oföränderligt räntegifvande kapitaler. Den från äfventyren återkomne ynglingen ser nu först – och med hänförelse – hvilket rikt fält naturen anvisat honom till verksamhet Han känner,att njutningens tid är förbi, att arbetets är kommen – arbetets, ledd af vetenskapen, som är bestämd att förädla och förandliga det.”*

Knappt hade jag läst dessa rader, förrän jag sprang upp från stolen, ty mitt bröst ville sprängas – och i ett hörn af

rummet såg jag en kal hjässa, en lång näsa och ett par utstående ögon, och i det jag sträckte ut armen, ropade jag, full af hänförelse:

– Eders majestät! Med lif och blod!

Då nickade Karl XII:s ande icke utan vänlighet, och jag slog upp nästa citat, som löd:

*”Östersjön utgör djupet af en bassäng, uti hvilket stora floder från alla fyra väderstrecken flyta ned. Drager man en linje bakom källorna af alla dessa floder, så betecknar denna linje en kedja af bergshöjder, som utgör kanten af detta bäcken, i det landet emellan den och Östersjön bildar en sluttande yta. Denna kant utgöres först af Skandinaviens landrygg, som vid Finnmarkens gräns utskickar en lägre bergskedja, Manselkabergen, och som tillsammans med den senare innesluter Bottniska viken. Därifrån fortsätter denna bergskedja emellan Hvita hafvet och Onega ned till Wologdatrakten, bildar sedan Waldaibergen, genomgår Wolhynien, Galizien och Böhmen. Därifrån afskiljer den Elbens och Oderns floddalar fram till Jutland, som den genomstryker ända upp till Skagens udde.Det var detta stora bäcken, som Gustaf Adolf och Carl X ville göra till ett svenskt rike. Det låg däruti, som vi se, en geologiskt sann tanke. Detta rike skulle hafva utgjort ett naturligt helt.”*

I marginalen hade den vördnadsvärde professorn med sin prudentliga stil skrifvit:

*”Karl XII:s gåta.”*

När jag läst detta citat, kände jag mig djupt ångestfull och såg upp. Skuggans ögon hvilade på mig, och jag värjde mig med handen, sägande:

– Eders majestät! Detta blir däremot lite kinkigare!

Då rynkade hjälten sina ögonbryn och försvann, och jag har aldrig sett honom mera sen! Jag har för öfrigt efter samtal med professor Wohlgemuth trott mig förstå, att det var en hallucination, då enligt den vördade professorns utsago Karl XII fick alldeles förändrade synpunkter efter döden, såsom vi framdeles skola se.

Men som professor Wohlgemuth yttrat, att ingen makt i världen skulle kunna hindra Karl XII att för en tid afgöra händelsernas gång, beslöt jag att hålla ögonen öppna. Och se! Snart kunde jag öfverallt märka spåren af hans framfart.Svenska nationen, som alltsen gammalt stått på Danmarks sida mot Tyskland, som ännu ägde frivilliga från 64 i lifvet, slog en vacker dag helt om, och en professor förklarade kärleken slut; knappt var detta gjordt, då uppsteg en annan professor och ropade på allians med Tyskland (för att eröfra Danmark?), och i samma drag tvangs nationen att samla pengar till pansarbåtar!

Med undran och bäfvan såg jag Karl XII:s makt och böjde mig med vördnad för professor Wohlgemuths profetiska förmåga.

Men det var ändock icke allt. Nationens ungdom reste sig mot den gamla ateismen, som ansetts så fin, och modet växlade, nu blef det lika fint att tro på Gud, kyrkomöten höllos, korståg etablerades, och Individen, som förr varit allt, sjönk ner, medan Staten reste sig och Pliktens granitklippa åter gick i dagen, sedan Lyckans feta ogräs mejats bort.

Och där var religionen, som professorn sagt! Ja, där var den!

Men hvar var Karl XII?

Jo, nu kommer han!

## ÅTTONDE KAPITLET.

## Karl XII:s hviskning.

Redan hvad jag i föregående kapitel berättat, tycker jag är ganska underbart, men hvad är det mot hvad jag skall berätta nu?

Det föregående är ju i alla fall, om man så vill, bara hugskott, liksom all vetenskap och alla teorier, som lärda män slå hvarandra i hufvut med för att tjäna sitt dagliga bröd, och den lilla stump ära, som sätter lite färg på existensen – om man icke är filosof, då man naturligtvis godt undvarar den.

Men hvad jag nu skall berätta, det är rena, rama, nyktra verkligheten. Men! En verklighet, som visar, att professor Wohlgemuths teori om Karl XII var riktig. Och det är just det underbara i saken.

Vi minnas ju, att Ankarsparre en gassig morgon på Riche skref ett bref till herr J. O. Packlin, Mårstad, Göteborg.

Nåväl, på detta bref fick han omgående ett synnerligen artigt, ödmjukt och lofvande svar, och glad och förnöjd packade han genast sin koffert samt beslöt att fira sista kvällen i Stockholm genom att gå och sätta sig påOperaterrassen, dricka en grogg, titta på Strömmen och höra på Henneberg.

Och det gjorde han.

Aftonen var vacker och stilla, solnedgången bredde ett rosenskimmer öfver Stockholm, och gamle konkurs-kungen Karl XIII glödde om sin hjässa borta i Kungsträdgården.

Ankarsparre slog sig ner vid ett bord mot Strömmens lifliga vågor och vände jag skulle nästan vilja säga instinktivt sin fina och oskyldiga rygg mot det gamla vackra stenhus på andra stranden, som i högre stil kallas kungaborgen men på vanlig måndagssvenska helt enkelt: fyrkanten.

Men hvad var det för instinkt, som kom honom att på detta sätt vända ryggen åt vår nuvarande förträffliga dynasti?

Jo, naturligtvis den instinkt, som Karl XII väckt, och som uppammat hos ganska många en viss animositet mot denna dynasti, ett geologiskt fenomen, som helt enkelt beror därpå, att mellan dynastien och svenska nationen reser sig Vogeserna

Sådan makt har Karl XII haft, och sådana fina instinkter har den gamle skrinlagde hjälten väckt. Men nu är han inte skrinlagd längre, utan nu veta vi, genom professor Wohlgemuth,att han dyrkat upp låset och går omkring och hviskar.

Och hör bara på, hvilka tilltag!

Ankarsparre hade aldrig i sitt lif tänkt på något som att han hade ett fosterland. En blick på hans stamträd skall visa, att detta hade historisk grund. Likaväl som major Dömmares urförfader tjänat under Karl XII, hade äfven Ankarsparres gjort det, men skillnaden var den, att Ankarsparres blifvit adlad såsom varande en utaf dem, hvilka inburit glödande kanonkulor i hjältens tält.

Sedan dess hade släkten tjänat konung och fosterland på det sätt, som varit för hvarje tidsskede karaktäristiskt.

Sålunda hade kanonkulans son gjort det under frihetstiden genom att ta rikliga mutor, hans son hade legat i buskarna vid Haga för att skjuta på Gustaf IV Adolf, och hans son, Ankarsparres far, hade, om jag nu skall vara uppriktig, supit på sig delirium, medan Ankarsparre enligt sin tids ideal tjänat konung och fosterland genom att ge dem en god dag.

Precis på samma sätt som äfven major Dömmare med hustru, född von Kask, och son, Anna Litzelius, kapten Battong, baron Stallporten och Johan-Pontus Silfverhåål.Och därför voro de alla så fina och oskyldiga som barn, ty de visste om lifvets plikter ingenting och om de dödas farliga makt lika mycket!

Men Karl XII gick omkring och hviskade! Och lärde svenskarna att bli medvetna om de dödas makt. Han hade, enligt professor Wohlgemuth, börjat med Gustaf IV Adolf, fortsatt med Tegnér, sen hvilat sig, men för inte länge sen började han på nytt, och nu kom turen till en känd poet, så en upptäcktsresande och några professorer, en tidningsman och en intresserad föreläsare, och alla hade blifvit läsare på kuppen; och till sist blef han enligt tidens läggning fullständig demokrat och hviskade till hvem som helst.

Och lägg nu märke till, hur han knep den intet ondt anande Ankarsparre!

Denne satt vid sitt bord helt lugnt och njöt junikvällens skönhet, till tidsfördrif trummande med fingrarna på bordet, ty han var alldeles ensam.

Då hör han en röst, kommande, som han tycker, ur murgrönsväggen bakom hans rygg.

– Ankarsparre! hviskar det.

Han rycker till.

– Ankarsparre! hviskar det igen.Men då – ack, så föga sinne ha vi moderna människor för lifvets djupaste makter – då tror han sig vara föremål för något gyckel från de herrar, som sitta på andra sidan murgrönan. Han reser sig, går fram till deras bord, lyfter på hatten och säger:

– Förlåt, önskade herrarna tala med mig?

Men alla herrarna se högst förvånade ut, lyfta allesamman på hattarna och svara:

– Nej... hur så?...

– Jag tyckte herrarna ropade mitt namn genom murgrönan! svarar Ankarsparre.

– Nej, ingen har sagt ett ord genom murgrönan... och vi ha inte ens nöjet veta min herres namn! svaras.

– Ja, då ber jag om ursäkt! säger Ankarsparre. Då har jag förmodligen varit offer för några subjektiva hörselförnimmelser!

Och därmed går han sin väg.

– Detta var synnerligen sällsamt! mumlar han och går långsamt nerför trapporna, men ligger icke hela den vetenskapliga periodens hela fruktansvärda karaktär öppen i denna lilla episod, hela vantrons och gudsförnekelsens blindhet för att icke säga döfhet? Där kommer Karl XII, som icke blott engång varit Sveriges störste konung och väckt hela Europasbeundran och fruktan utan som äfven djupast lodat svenska nationens gåta, där kommer han 193 år efter sin död, placerar sig i en murgrönshäck på Operaterrassen för att väcka en liten artist af knapadel till medvetande om sig själf och sitt lifs betydelse, och då han hviskar, tas denna hviskning af personen i fråga för: subjektiva hörselförnimmelser!

Alltnog, Ankarsparre gick nerför trapporna och drogs af en mystisk makt bort mot hjältens staty.

Nu skulle ju längre fram på sommarn de olympiska spelen gå af stapeln, och med anledning af främmande nationers besök var Operaterrassen prydd med deras mångskiftande flaggor.

Ankarsparre stannade och såg dem alla fladdra i skymningen, och då upptäckte han vår egen blågula duk bland alla dessa röda och skrikande färger, och hur blek syntes den icke i denna samling och i sommarkvällens ljusfattiga stund.

Vid den synen kände Ankarsparre, hur det med ens blef honom tjockt i halsen, och i detsamma hörde han sin egen stämma säga alldeles högt och med häpnad:

– Jag är ju svensk!Och instinktivt höjde han blicken mot statyn och såg hjältens svarta silhuett mot kvällshimlen, och gripen af sina känslors makt blottade han sitt hufvud och sade:

– Eders majestät! Jag är svensk!

Så gick det till, då Ankarsparre tack vare Karl XII kom till första medvetande om sig själf, och hur det sedan gick, ja, det får man se i det följande.

Men nog var han väl oskyldig ändå, eller hur? Som inte vetat förut, att han var svensk!!

## NIONDE KAPITLET.

### Som visar, hur Ankarsparres ögon öppnades, sedan han sålunda ingått i Aktiebolaget

## Nationell Hänförelse.

Apostelen Paulus skrifver i sitt bref till efesierna 6 kap. och 12 versen följande beaktansvärda ord, som förmodligen äro de flesta af mina läsare fullständigt obekanta, sedan numera den förträffliga katekesen (liksom all bildnings granitgrund: den latinska grammatiken) börjat kastas på skräphögen: »Vi hafva icke en strid mot kött och blod utan mot herradömen, mot väldigheter, mot världshärskarna i detta Och instinktivt höjde han blicken mot statyn och såg hjältens svarta silhuett mot kvällshimlen, och gripen af sina känslors makt blottade han sitt hufvud och sade:

– Eders majestät! Jag är svensk!

Så gick det till, då Ankarsparre tack vare Karl XII kom till första medvetande om sig själf, och hur det sedan gick, ja, det får man se i det följande.

Men nog var han väl oskyldig ändå, eller hur? Som inte vetat förut, att han var svensk!!

NIONDE KAPITLET.

## Som visar, hur Ankarsparres ögon öppnades, sedan han sålunda ingått i Aktiebolaget Nationell Hänförelse.

Apostelen Paulus skrifver i sitt bref till efesierna 6 kap. och 12 versen följande beaktansvärda ord, som förmodligen äro de flesta af mina läsare fullständigt obekanta, sedan numera den förträffliga katekesen (liksom all bildnings granitgrund: den latinska grammatiken) börjat kastas på skräphögen: »Vi hafva icke en strid mot kött och blod utan mot herradömen, mot väldigheter, mot världshärskarna i dettamörker, mot ondskans andemakter i himlarymderna.»

Med dessa ord visar den finurlige gamle aposteln, att hela den värld, som breder sig för våra ögon, är formad af andemakter, och då säger det sig ju själf, att denna värld icke bär vittnesbörd om något annat än dessa makter och sålunda är en skrift att tolka, sådan de behagat skrifva den inför våra ögon.

Men att tolka världen så, det hade icke Ankarsparre lärt, ty, som ofvan sagts, hade den period, under hvilken han vuxit upp, varit Gudsförnekelsens, men Gud, det är just tillvarons andliga sida.

Nu hade emellertid Gud åter börjat ingripa i händelserna, och hans ombud för vårt kära fosterland var Karl XII, hvilken, såsom vi nyss sett, öppnat Ankarsparres ögon och kommit honom att upptäcka, att han var svensk, det vill säga icke bara de 68 kilogram kött och blod, som promenerade på Stockholms gator, utan delägare i den andliga makt, som skapat detta fosterland och dess öden.

Och därmed visar det sig, att denna fosterlandskänsla är ett synnerligen oundgängligt medel på mänsklighetens nuvarande ståndpunkt till att uppnå medvetenhet om sin egen platsi den stora andliga världen och att sålunda än så länge ingen människa kan lära känna det ringaste om vare sig sitt eget eller andra människors inre väsen, om hon icke först skaffar sig inträde i den begränsade andlighet, som utgör fosterlandets innersta kraft och lif, men att hon, sedan hon väl gjort det, utan minsta svårighet kan känna sig lefva icke blott för sig eller för sitt fosterland utan för alla fosterland, det är hela mänskligheten, och sålunda visar det sig också, att den vördnadsvärde professor Wohlgemuth hade rätt, då han sade, att religion och fosterlandskärlek äro detsamma, ty båda se de, icke till kött och blod, utan till det andliga, det är Gud.

Enhvar torde dessutom ha lagt märke till, att stora patrioter alltid varit gladlynta, ända in i döden, och detta har naturligtvis berott på att de vetat sig vara omöjliga att förinta; ha de fått en kula i hjärtat, så ha de därför icke fått den i själen, utan själen har gladt nickat och gett sig hem efter den lilla visiten här på jorden.

Så föder fosterlandskänslan alltid en behaglig glädje, och just detta var fallet med Ankarsparre, sedan han genom

Karl XII:s försorg blifvit upptagen i den andliga världen ochmedveten om de dödas makt, eller som det med ett utländskt ord kallas: traditionen.

Han gick med raska steg hem genom den röda, skymmande junikvällen och var så glad, att han, visserligen icke som han helst skulle velat, tog människorna i famn, men han blinkade hemligt förstånd åt Gustaf III, som stod och såg tokig ut som vanligt och skyltade för Vaxholmsbåtarna. Däremot gjorde han inte, hvad han möjligen, jag säger möjligen skulle ha gjort en vemodigt vacker kväll som denna, om han icke så oförmodadt blifvit delägare i den nationella hänförelsen – han... jag försäkrar, jag har så svårt numera att tala om sånt... han... han... tog inte... han... ja, han såg ju flera vackra unga flickor vandra med ögon som stjärnor... men... ja... kort sagdt: han var alldeles ensam, då han kom hem!

Det är nämligen just det fina med fosterlandskärleken, man tänker inte längre på sitt eget nöje, man är så uppfylld af tanken på fosterlandets bästa, att om man ser en vacker flicka och händelsevis däraf ledes att snudda vid tanken på eget nöje, så formar sig denna tanke genast till en tanke på saligheten i att vara fader till många barn, lämpliga att bilda till goda och nyttiga medborgare. Man kännersig kort sagdt som hederlig karl, och som vi nu alla tillhöra en stor religionsperiod, så ligger det i luften att citera, och därför säger jag, än en gång med den store Geijer: att vara hederlig karl är en introduktion till bekantskapen med Gud – men på det att de värda frimicklarna icke som vanligt må komma fram och försöka stjäla något af hvad jag här sagt, så vill jag en gång för alla påpeka, att den Gud, som Ankarsparre denna vackra junikväll blef delaktig af, han har intet som helst gemensamt med den Djäfvulskult, som de bedrifva i sina andliga korfstoppningsfabriker. Ty att tro på Gud och äga religion är ingalunda att tro på en massa aflönadt prat utan bara att gladt och enkelt känna i hjärtats djup, att denna världen har en vacker mening och ett bestämdt mål bortom tiden och att söka befordra det genom att som Ankarsparre..., ja, i allmänhet komma ensam hem om kvällarna! Ty då har man ju tid och kraft och lust till så mycket annat, som är mera värdt!

Men hör nu på, hvad Ankarsparre gjorde, då han kom hem!

Sinnesrörelsen hade ju varit ganska stark, och den naturliga följden blef trötthet. Han klädde sålunda af sig och drog på sig sin långanattskjorta, och när det var gjordt, gick han fram till det stora atelierfönstret för att dra till förhängena, men där blef han stannande bedårad som aldrig förr.

Skymningen hade sänkt sig öfver staden, som låg stilla och mörk med speglande vatten i ett haf af nattens blåa dis, medan några enstaka stjärnor tindrade på himlen. Spetsiga kyrktorn aftecknade sig, och gatlyktorna glimmade i rader, men af lif och rörelse kunde Ankarsparre häruppifrån Söderhöjderna icke förmärka något. Däremot hörde han alla musikkårerna spela, tonerna stego likt en lätt, osynlig rök mot sommarstjärnorna, och när han hörde allt detta, fylldes han af en stolt tanke, lite öfvermodig, det kan inte förnekas, men så förståelig och så förlåtlig, nykommen som han var i den nationella hänförelsen, ty den tanken är just recentiorsmärket!

– Stackare! tänkte han. Stackare, som sitta på krogarna och inte veta, hur ni ska få tiden att gå! Medan hela himlen är full af det förgångnas och det tillkommandes underbara mysterier! Som jag ser!

Ja, det kan ju tyckas lite stort, men i detta ögonblick trodde han, att han, bara hanvisste, hvad som hvilade öfver Sverige, och kände, hvad som borde göras!

Den gode, fine, oskyldige Ankarsparre!

Och nu fylldes sommarhimlen framför honom af syner, och gamla, gamla känslor och tankar från barn- och ungdomen kommo glidande som andeväsen.

Och hvad såg han? Han såg sina pojkårs älsklingsfigur, glömd sen länge, skrida fram på den bleka nattens ändlösa slätt.

Alla ha vi väl, just därför att vi lärts att icke tro på Gud och därför att nya nationella hänförelser icke existerade i vår ungdom, tjusats mer än af något af de finska sångerna om sista kriget, och få svenska pojkar ha väl funnits, som icke någon gång kunnat utantill Döbelns ord, sådana Runeberg lagt dem i hans mun efter slaget vid Juutas.

Medan nu Ankarsparre på det sätt, som är ett af de mest säkra bevisen för, hur sympatiska människorna i grund och botten äro, medan han, säger jag, på människors vanliga sätt gladde sig åt att ensam begripa tiden och åt, att alla andra därnere i stan voro ena förfärliga dårar, så tecknade sig öfver hustak, trädkronor och spetsiga kyrktorn ett af hans ungdomsminnen, nämligen ett slagfält, där de fallnalågo i rader, medan trasiga kanoner reste sig mot horisonten, såsom Ankarsparre mindes diktens ord:

Och krigets skaror hade ren försvunnit ifrån den nejd, där först de mött hvarann, men på det fält, där striden hetast brunnit, stod kvar i kvällens sena frid en man. Invid hans sida var en stridshäst bunden. Han stod där ensam i den hemska runden bland lik och spillror på en blodstänkt jord. Långt, långt i fjärran hördes segerfröjden; den bleke mannen såg med lugn mot höjden, och från hans läppar ljödo dessa ord.

Och medan nu musikkårerna öfverröstade hvarandra därnere i sommarkvällen, greps Ankarsparre af en sådan hänförelse, att under det han med vänstra handen kliade sig i nacken, sträckte han ut den högra och ropade högt som ur sitt väsens innersta hemliga rum, ja, som vore han Döbeln själf och kände hela Sveriges ansvar på sina axlar:

En plikt är fylld, de segrat mina leder; ett värf är öfrigt, äfven det är mitt. Fritänkare jag nämns, det är min heder, friboren är jag, och jag tänker fritt. Dock vet jag, att hvarhälst min tanke hunnit har ytterst dig den sökt och dig blott funnit, du, i hvars vilja lifvets banor gå. Det är till dig jag blickar mot det höga; här, där blott döden ser med slocknadt öga, kan utan vittnen jag dig tacka få.Han läste på samma sätt äfven nästa strof.

Och hvad gjorde han sen?

Ja, med risk att du, min vördade läsare, möjligen kommer att finna Ankarsparre vara ett barn, så måste jag dock säga som sanningen är: han slog händerna för ansiktet och sjönk ner mot fönsterbrädet och grät, stora modiga tårar. Men ingalunda af sorg, ty sen började han dansa på sina långa magra rasben och mumlade:

– Sällsamt, hvad jag känner mig lycklig och glad! Sällsamt! Sällsamt! Synnerligen sällsamt!

Och sen gick han och lade sig och somnade bums som en stock. Ty så godt som patrioter sofva inga.

Denna episod var den mera poetiska delen af Ankarsparres inträde i Aktiebolaget Nationell Hänförelse och får skrifvas på den omständigheten, att hans farfars farfar inburit glödande kanonkulor i Karl XII:s tält, och vi glida därför helt lätt öfver den för att nu öfvergå till de mera betydelsefulla och framtidsdigra följderna af hans timade uppvaknande ur omedvetenhetens långa sömn.

De visade sig redan nästa morgon och voro till en början dessa fyra:1:o) När han klädt sig och från sitt stora atelierfönster såg ut öfver Stockholm, frapperades han af att se en alldeles ny stad.

Förändringen kan angifvas genom följande bild. Om du får se ett hus, hvilket som helst, så kan du finna det vackert eller fult, men så länge du icke äger det, ser du det ändå bara som en totalitet i största allmänhet och skulle vid anfordran knappt kunna beskrifva det. Händer det sig nu däremot, att du får samma hus, ja, då börjar du se, hur det är byggdt och hopfogadt bit för bit, hur mystiska makter under årens lopp angripit det, och hvarje sten, hvarje sparre, hvarje gesims har något att säga dig. Ur hvarje partikel talar en kraft, huset har förvandlats från ett dödt föremål till en lefvande skrift, som du tolkar för att därefter rätta dina handlingar, såsom ägare af huset. Kort sagdt: huset har fått en mening.

Just precis på samma sätt var det nu också med Stockholm, staden hade för första gången blifvit en skrift, utbredd framför Ankarsparres nyfikna ögon, fått en djup och lefvande mening; och Ankarsparre kände för första gången att, såsom Paulus säger, han var omgifven af himlarymdens andemakter och såg deras verk framför sig.Denna stad hade för Ankarsparre som för andra alltid stått som en natur-idyll, ett slumpens vackra verk, och röster hade höjts mot människohänders ingrepp, ja, man hade till och med klagat, att husens murar börjat gråna af ålder.

Men nu såg Ankarsparre till sin häpnad, att det alls icke var någon idyll, sedan han såsom delägare i Aktiebolaget Nationell Hänförelse kände sig ha intresse i denna stad.

Allting, från det största till det minsta, bar vittnesbörd om döda generationers och lefvandes vilja och strid och arbete, och han såg icke längre som artist bara färgfläckar framför sig utom som delägare värden.

Staden var helt enkelt ett värde att lära sig begripa och förvalta.

Och ur den gamla färgharmonien, hvilken brustit som ett äggskal, hade staden stigit fram som ett sannerligt för Gud fullkomligt lefvande väsen, daggstänkt och nytt som i tidernas morgon, och kyrktorn, telefongalgar, husfasader och fabriksskorstenar viftade åt honom och begärde inte bättre än att få berätta.

– Synnerligen sällsamt! mumlade Ankarsparre och kliade sig i mungipan. Synnerligen sällsamt!

Hvilken bildvärld! Hvad han än såg på,strax blottade det någon liten värdefull hemlighet för honom. Från Riddarholmskyrkans sotiga mitra ända bort till Värtans tvillingskorstenar bredde sig en teaterscen, där tusen sinom tusen figurer bugade och orerade – stod inte Tyskan där som en ölförsupen Borussiabroder, rödfnasig i synen med sitt lilla godmodiga grisöga och berättade historien om hur han bebyggt holmen och en gång i själfva verket behärskat hela landet?

– Lugn, min bror! mumlade Ankarsparre. Yfs ej af fädrens ära för mycket!

Och gamle Jakob, liten och kutryggig, en gråbrödramunk, skallig och katolskt from midt i staden, som ett nådehjon från längesen, fogligt bidande sin död och den himmelska saligheten.

Eller Ladugårdslandsdômen! En rundgattad roddarmadam från roddarmadammernas tid och trygg och godmodig!

Eller Grand Hotels och Strandvägens fasader, blekfeta med af nöjen och nattvak röda, bruna och tunga ögonlock, minnen från senare tider, då guld och njutningslystnad strömmat in i landet!

Och hur Ankarsparre såg och såg, förvandlades hela scenen till en jättelik slätt, därraderna af svarta husfönster i soldiset blefvo trupper som marscherade, de skiftande dunsterna i horisonten blefvo rök från brinnande byar, och dånet af alla stadens fordon, larmet af vinschar och kättingar och ankare, tutandet af hundrade båtar och lokomotiv och bilar, pinglandet af spårvagnar, susandet af människoröster, allt blef det förvirrade skränet från detta slagfält, där andemakter drabbade samman.

– Sällsamt! Att jag inte sett detta förut! mumlade Ankarsparre. Synnerligen sällsamt!

Men vi kunna inte stanna vid allt, han såg utan öfvergå till nästa punkt.

2:o) Dessa syner hade emellertid haft till följd, att han känt en nästan svidande kärlek uppstiga i själen, till allt detta, som han nu var delägare i, till alla dem, som därpå arbetat och arbetade.

Denna hans nya och naturligtvis synnerligen intressanta kärlek kom honom också att besluta sig för att gå, icke åka till Centralen. Han ville fylla sina lungor med den nya luft, han själf skapat, vandra bland de monument, han själf gett lif, och helst skulle han som en ung mor ha velat ta hela stan likt ett nyfödt barn i famnen och kyssa det på panna, ögon,kinder och mun och sen, som unga mödrar pläga, på dess små söta, näpna, rara, rosenröda tår! Kort sagdt: han var lite förälskad!

Nå, han gick; och utanför Centralen mötte han helt oväntadt en kamrat, artist som han, adlig och allting, nämligen Nisse Dackelstjärna.

Denne var en pygmé i förhållande till Ankarsparre, inte direkt puckelryggig men i alla fall vanskapt med klumpfot och käpp, därtill mager och spinkig. Hufvudet var litet och ansiktet formadt i triangel med spetsen ner, pannan låg, håret rödt, ögonen gröna, näsan liten och med borrarna rätt ut som mynningen på en dubbelbössa; munnen, som ständigt skrattade, slog en halfmåne mellan öronen.

Han såg egentligen rätt opålitlig ut, den gode Nisse Dackelstjärna, men aldrig hade Ankarsparre märkt det som denna dag.

– Nej, se Patrik! utropade den lille. Tjänare på dig! Ska du resa? Jag kommer just. Herregud, är du tokig, karl!

Resa nu, under Olympiska spelen! Stolle, stolle!

Så vinkade han, att den långe Ankarsparre skulle luta ner sitt öra, så att han kunde hviska.

– Har du tänkt på en sak, Patrik?hviskade han. Kvinnorna! Ah! Hvilken import det ska bli! Hvilken import!

– Tror du, att...! sade Ankarsparre och såg grubblande på den lille.

– De afguda mig! log Nisse Dackelstjärna.

– Sällsamt! sade då Ankarsparre. Synnerligen sällsamt!

Men så drog han sig till minnes några ord, han läst en gång, lade sin hand på den lilles axel och sade leende:

– Det är sant! Det är ju zoologiskt riktigt. Men hvarifrån kommer du?

– Jag? ropade Nisse Dackelstjärna. Från Göteborg naturligtvis. Härligt samhälle. Bräddfullt af brackor, som äro galna i taflor. Begripa inte ett dugg, man slår i dem en dalkarl och så köpa de. Business, my boy! Snart hänger man på museum! Man smäller ihop några västkustmotiv på att par dar, och så lurar man brackorna på ett par långschalar och reser opp och vältrar sig bland sköna kvinnor! Ah! Hvilken import här skall bli! Hvilken import!

– Farväl! sade Ankarsparre och gick.

– Sällsamt! mumlade han för sig själf, då han köpte biljett. Sällsamt, att jag inte förr känt denna bestämda antipati för NisseDackelstjärna. Han kan ju i alla fall inte ha förändrats, sen jag såg honom sist!

Nej, det var naturligtvis Ankarsparre, som förändrats! Hans ögon hade öppnats – och det, som fastnat honom i halsen, var Nisse Dackelstjärnas sätt att hånfullt tala om brackor, denna gamla illaluktande och maskätna romantiska genikult, som ännu låg och skräpade här och hvar. Inte för att den gode Ankarsparre uttryckte saken så, men så kände han den, sedan han nu kommit underfund om, att i nationens tjänst äro vi alla lika och att det inte hänger på hvad man gör utan att man gör något, må det sedan vara en stöfvel eller en tafla.

Och denna känsla kom honom att mumla för sig själf, då han tagit plats i kupén:

– Nej, min kära Nisse Dackelstjärna! Det där ha vi bestämdt vuxit ifrån! Det finns brackor, det är sant, tyvärr. Af två slag: sådana, som skryter af att vara det, och sådana, som skryter af att inte vara det! Men för den, som vill nånting, är allt dylikt prat! Och passar inte fullvuxet folk!

3:o) Den tredje följden visade sig under resan. Det hade förut alltid varit Ankarsparres vana att fördrifva resans timmar antingengenom att läsa och röka eller genom att sofva. Men nu gjorde han ingendera. Han hängde hela tiden i kupéfönstret och tog sitt nyupptäckta fädernesland i betraktande, inte som artist utan ungefär som en herrgårdsinspektor, hvilken skulle tillträda sin plats och ville sätta sig in i förhållandena. Och medan han stod där och tittade och såg, hur villabyggnader, bondgårdar, kyrkor och fabriker, åkrar och fruktträdsdungar, åar och kanaler susade förbi, medan lärkorna hängde högt i den skälfvande luften och mångfärgade blommor fläktade och vajade för luftdraget, kom han på tankar, som han aldrig förut ens anat.

– Underbart! mumlade han, då han såg, att öfverallt lågo vittnesbörd om sekellånga mödor, öfverallt möttes blicken af längesen förgångna generationers spår, öfverallt var det lefvande, verksamma människor, som eröfrat naturen och underlagt sig den, och gripen af tanken på hur oändligt mycket arbete, här låg och förräntade sig omkring honom, blef han rörd, då han såg de – med förlof sagdt – snoriga bondungarna, små människo-skott, som växte och växte för att i sin tur hugga i där de gamle slutat, och han gjorde, hvad hanaldrig gjort förut: han besvarade deras viftningar med ifver.

Men när den gråskäggige konduktörn kom in, framlade han sina tankar för denne på ett sätt, som var mycket oskyldigt, och kom med förslag af just den art, som nya och färska delägare i den nationella hänförelsen pläga utmärka sig för.

– Har konduktörn varit utomlands? frågade han som inledning.

Konduktörn såg upp öfver sin pincenez.

– Utomlands? sade han.

– Ja. I Frankrike till exempel? specificerade Ankarsparre.

– Känner min herre järnvägsstatens löneförhållanden? frågade den gamle konduktörn. Nej, det gjorde inte Ankarsparre.

– Men då har konduktörn inte heller sett, fortsatte han, hvilka jättelika, fruktbara jordbrukstrakter, man passerar, då man på tåg genomreser landet Allt, hvarje millimeter jord är tillvaratagen. Kanaler leda vatten till fälten, all hindrande skog är borthuggen, och landet liknar en trädgård!

Vid dessa ord reste sig Ankarsparre, och på grund af vagnens slingringar raglande fram och tillbaka stod han nu med upplyftadtpekfinger framför den gamle gråhårige, bleke och resignerade konduktörn och framställde följande tankar.

– Konduktörn har väl länge rest på denna linje? Ja. Nå, har det då aldrig slagit konduktörn, att en massa onödig skog belamrar jorden. Den borde naturligtvis huggas bort, rubb och stubb, så att man kunde komma åt att bruka jorden.

Nu var olyckan den, att Karl XII ännu icke under sin verksamhet hunnit fram till den gamle konduktörn och hviskat i hans öra liksom i Ankarsparres, och därför svarade han, så som lifvet och erfarenheten lärt honom:

– Kan ju så tyckas! Men hvilka ska göra't? Vi har inte folk nog till det som är, långt mindre då till nytt. Och för resten går ju allt arbetsdugligt folk till städerna. Eller till Amerika. Det är en sida af saken. Men en annan sida är den, att om man kalhögg skogen, så blef följden, att frosten och hagelbyarna och störtregnen tog skörden, förutom att marken blef sumpdränkt. Nej, jag tror, det är bra som det är!

Därmed gjorde han småleende honnör, men Ankarsparre satte sig, ganska fundersam, i kupéhörnet.– Sällsamt, mumlade han, hur föga man vet om de enklaste ting!

Så lärde han sig, att hänförelsen icke var nog, där måste mera till!

4:o) Men hvad? Jo, det skulle den fjärde följden visa honom. Och det i hans egen barndomsstad. Han reste nämligen dit för att, innan han för sommarn begaf sig till Västkusten, aflägga vederbörlig visit hos sin mor, hennes nåd Ankarsparre.

Han anlände till den lilla staden på Östgötaslätten mot eftermiddagen, då solen sjönk, stor och röd, öfver de böljande fälten, och när han trädde in under den lilla stadens blommande kastanjer, såg han för första gången hur gammal, liten och skröplig den var.

En gammal poliskonstapel kom långsamt promenerande på den knaggliga stenläggningen, och Ankarsparre fick lust att fråga honom något om stadens lif. De kände hvarandra sen gammalt

– God dag, kära konstapeln! sade han därför. Vackert väder i dag.

– Jo, svarade konstapeln och gjorde honnör. Det är nog det, tycks det.

– Nå, allting är sig likt här hemma?

– Jo, nog tycks det så!– Ingenting nytt?

– Nej, inte som jag vet.

– Stan är som den har varit?

– Ja, tycks nog det.

– Sen många år kanske?

– Ja, hvad jag vet, så!

– Inte det minsta nytt?

– Nej, abselut inte.

– Konstapeln vet alltså ingenting nytt? Inget förslag om fast brandkår? Eller saluhall? Eller nytt badhus? Ingenting?

– Nej, inte hvad jag har hört.

– Har det kanske inte på hela konstapelns tid blifvit något nytt i stan?

– Ge mej si! Jo! Det är ju kloaken, förståss!

– Kloaken?

– Ja, kloakledningen!

– Den är ny?

– Ja, den ska väl det.

– När blef den byggd då?

– Jo, det var väl 1904 det.

– Och förut fanns det ingen?

– Nej, det var en sak!

– Men hvar tog all orenlighet vägen då?

– Ja, svarade konstapeln och pekade, det fanns ju rännsten, vet jag, då med!Ankarsparre häpnade och drog sig plötsligt till minnes skildringar af, hur medeltidens städer voro dränerade eller rättare sagdt inte dränerade.

– Men det är ju rena medeltiden detta, kära konstapeln! sade han därför. Medeltiden har alltså räckt här i landet ända till 1904!!!

Konstapeln, som inte begrep den vändning, saken tagit, visste ingen annan utväg än att göra honnör, och därför gjorde han det och stod där som en staty från medeltiden.

Ankarsparre såg fundersamt på honom, och hur han såg, upptäckte han något. Först och främst, att konstapeln ingenting visste, och därnäst, att han själf ingenting visste, och så att det i grund och botten alltså inte var så stor olikhet mellan honom och konstapeln, och hur det var, så kände han sig till sist själf som en staty från medeltiden, där han stod midt emot den gamle hederlige konstapeln, som oaflåtligt gjorde honnör.

När han väl kommit så långt i sina funderingar, sade han på sitt stillsamma, oskyldiga och öppenhjärtiga sätt:

– Det förefaller, som om konstapeln och jag skulle veta ungefär lika mycket!– Ja, det gör nog nästan det! instämde konstapeln.

– Vi tycks ha left hvar och en i sina penséer! sade Ankarsparre.

Konstapeln, som väl visste, att han hade penséer hemma i sin lilla täppa, men som aldrig kunde minnas sig ha left bland dem på något som helst sätt, svarade undvikande, i tro, att den unge mannen blifvit lite underlig:

– Som nådig herrn befaller!

Men Ankarsparre såg frånvarande framför sig och sade:

– Det skulle kanhända inte skada, om vi, hvar och en på sitt håll, kära konstapeln, toge lite bättre reda på förhållandena omkring oss!

Konstapeln missförstod tyvärr dessa ord och genmälte med en viss värdighet:

– Nådig herrn får ursäkta en gammal man, se, jag har alltid gjort min plikt!

– Men tydligen inte jag! svarade Ankarsparre med grubblande ansikte, lyfte på hatten och aflägsnade sig, följd af

den gamle konstapelns undrande blickar.

I och med denna reflexion var emellertid Ankarsparre i själfva verket mogen att begynna sitt verkliga, egna, personliga lif, ty att lefva är ju egentligen inte att bara gå omkring ochgapa och viljelöst följa, dit vinden blåser, såsom en del personer lära, utan att lefva är väl fastmera att välja, att ta människor och förhållanden under pröfning, kasta bort det maskstungna och skämda, behålla det friska och dugliga och däraf bygga sig en egen värld.

Och nu skulle alltså för Ankarsparre begynna den period i lifvet, då det afgöres, om människan verkligen förmår skapa en sådan egen värld eller inte – en period, som har sina sidor, det är sant, men som, om allt går väl, engång kan bära de allra ljufligaste och mest välsmakande frukter.

## TIONDE KAPITLET.

### Eva.

A propos bära frukt, så kommer jag osökt att tänka på den gamla paradis-sagan om Adam och Eva. Den är ju som bekant symbolisk och betecknar människans lif i omedvetenhetstillståndet samt hennes befrielse därur. Det var ju helt enkelt i paradiset, som Ankarsparre left, till dess han väckts af Karl XII. Med detta vill jag icke ha sagt, att Karl XII skulle för närvarande spela Djäfvulens roll inom svenska gapa och viljelöst följa, dit vinden blåser, såsom en del personer lära, utan att lefva är väl fastmera att välja, att ta människor och förhållanden under pröfning, kasta bort det maskstungna och skämda, behålla det friska och dugliga och däraf bygga sig en egen värld.

Och nu skulle alltså för Ankarsparre begynna den period i lifvet, då det afgöres, om människan verkligen förmår skapa en sådan egen värld eller inte – en period, som har sina sidor, det är sant, men som, om allt går väl, engång kan bära de allra ljufligaste och mest välsmakande frukter.

## TIONDE KAPITLET.

### Eva.

A propos bära frukt, så kommer jag osökt att tänka på den gamla paradis-sagan om Adam och Eva. Den är ju som bekant symbolisk och betecknar människans lif i omedvetenhetstillståndet samt hennes befrielse därur. Det var ju helt enkelt i paradiset, som Ankarsparre left, till dess han väckts af Karl XII. Med detta vill jag icke ha sagt, att Karl XII skulle för närvarande spela Djäfvulens roll inom svenskanationen, ty med all respekt för Karl XII i öfrigt, så måste jag ändock trots allt anse, att Djäfvulen är ett strå hvassare än han. Det var ju för öfrigt den väsentliga olikheten, att ingen kvinna ännu spelat in i hvad som skett. Och därför var Ankarsparre icke heller ännu riktigt drifven ur sin omedvetenhets paradis, men det förvånar dig väl icke, vördade läsare, om jag nu säger, att det första han mötte på sin väg, då han som en modern pilgrim begynte promenaden ur paradiset för att utom dess grindar bygga sig en egen värld var just precis – en kvinna.

Hon stod naturligtvis vid själfva grinden och var helt enkelt grindvakterska.

Men hvarför skulle det nu vara så nödvändigt med en kvinna? Jo, därför att man tyvärr inte kan nå fram till sin egen värld annat än genom en kvinna!

Genom personer af sitt eget kön lär man känna yttervärlden, men genom personer af motsatt kön lär man känna sig själf, det vill säga den hemlighetsfulla inre värld, man bär i sitt eget bröst och som det är lifvets mening, att man skall bringa i dagen.

Nu hade Ankarsparre gjort den första viktiga upptäckten, nämligen att i lifvet rådde (ochmåste råda för att det

öfver hufvud skall kunna uppfattas) en bestämd dualism, så att han var en makt för sig och världen en makt för sig; dessa båda makter stodo mot hvarandra, och nu gällde det att se, hur det kunde gå: antingen måste världen besegra och förinta honom, eller han besegra och förinta världen. Någon tredje utväg gafs inte!

Genom det hittills skedda hade ingenting annat åstadkommits, än att världen tagit bestämd form för hans ögon och nu framstod klar och tydlig i skepnad af fosterlandet.

Men hvad nu? Skulle fosterlandet öfvervinnas ?

Vi få väl se!

Världen hade han alltså upptäckt, nu återstod för honom att upptäcka sig själf; och försynen, vänlig, omtänksam och tjänstvillig som alltid, hade allaredan ordnat saken på bästa sätt.

Det stod en kvinna i Norrköping och väntade och begärde inte bättre än att ögonblickligen få träda in i hans lif och fylla sin uppgift

Ankarsparre själf i sin oskuld hade naturligtvis inte den ringaste aning om hvad som iordningsställdes åt honom. Men af en litenepisod, som ägde rum under hans besök hemma hos modern, den gamla fina hennes nåd, kan man dock förstå, att en hel del nya instinkter börjat röra sig inom honom.

Hennes nåd var visserligen mycket fin, men det var egentligen mera utåt och berodde på att hon så att säga ville genom ett nobelt yttre förgylla upp det namn, som mannen genom ett slarfvigt lefverne i någon mån skamfilat och som nu skulle ärfvas och förvaltas af den ende sonen. Gent emot denne son var hon däremot mild, och af naturen var den lilla gråhåriga damen dessutom stillsam och rätt fåordig. Hon var i så måtto en kvarlefva från forna tider och föreställningssätt, som namnet för henne var mera än mannen, liksom man på det militära området hälsar uniformen och icke den, som bär uniformen. Namnet, det var en klenod, som släkten en gång fått af konungen d. v. s. af fosterlandet att förvalta, och det var därför den första plikten att vårda det, ty därigenom vårdade man fosterlandet själf.

Detta var hennes nåd Ankarsparres fosterlandskärlek, och kanske var det rent af själfva nobilitetens princip.

Detta är ju icke alldeles vår tids sätt attse, men jag kan icke neka till, att jag finner det vackert, och det hade i detta fall en bestämd fördel med sig, nämligen att hennes nåd vant sig döma allt från den inre pliktuppfyllelsens synpunkt.

Nu började hon denna afton, då hon i skymningen satt och arbetade i sin lilla salong och pratade med Ankarsparre, hvilken rökande cigarrett vandrade af och an på golfvet, att vidröra ett ämne, som helt naturligt ofta sysselsatt hennes moderstankar.

– Du är ju fyllda trettio år nu, min käre Patrik, sade hon, så det börjar väl bli på tiden, att du stadgar dig. Eller hur?

Därefter berörde hon helt lätt och fint hans hittills förda lif och sade sig mycket väl förstå, att han som konstnär och lefnadsglad ung man naturligtvis haft förbindelser, och därom ville hon ingenting yttra, men, sade hon, numera, då han uppnått mogen ålder, kunde väl dylika förbindelser inte gärna fylla honom med annat än en känsla af tomhet

Ankarsparre stannade vid dessa ord tvärt och förde handen till pannan som under trycket af en plötslig och aldrig förut tänkt tanke. Med ett ansikte, som uttryckte den allra största förvåning, mumlade han:– Sällsamt! Synnerligen sällsamt!

Ty med ens, såsom i skenet af en blixt, insåg han, att han aldrig någonsin tyckt om dessa förbindelser, och nu föll deras förtrollning af honom som ett skal.

Men hvad kunde det bero på? Ja, svarade hennes nåd och såg hela tiden på sitt arbete, det berodde väl därpå, att människan inte var skapad bara för att roa sig.

– Nehej, mumlade Ankarsparre. Det... det... det är rätt! det är rätt! Det är alldeles rätt!

Utan människan, sade hennes nåd med sin lilla lugna och stillsamma röst, utan människan är naturligtvis skapad för att fylla sina plikter, och en af hennes plikter är äktenskapet.

Vid dessa ord stannade Ankarsparre igen och förde ett ögonblick handen till pannan samt såg därefter grubblande på sin mor.

– Synnerligen förbluffande! sade han. Synnerligen förbluffande ord, som mamma yttrar. Detta är verkligen djupa saker, som man måste tänka noga på!

Och när hennes nåd på grund af detta uttalande såg upp, möttes mors och sons ögon, och moderns voro mycket milda. Ankarsparrebetraktade dem länge, och som hade han med ens fått ännu en uppenbarelse utropade han:

– Det är ju sällsamt! Förbluffande sällsamt!

Och när hennes nåd frågade, hvad som var så sällsamt, svarade Ankarsparre:

– Jo, att människan har ögon!

Hennes nåd frågade, om han verkligen aldrig lagt märke därtill förut.

– Aldrig! svarade Ankarsparre och betraktade hennes nåd med fasthet, och den tanken hade verkligen aldrig genomfarit hans hjärna. Jag har vetat det. Men sett det? Aldrig!

Hennes nåd yttrade då som sin mening, att om Ankarsparre förut lagt märke till människoögat och tänkt på, att det var själens spegel, så skulle han säkert långt förut ha kommit underfund om tomheten i sina tillfälliga förbindelser.

– Mycket antagligt, svarade Ankarsparre samt tillade, att han hittills tyvärr fäst sig hufvudsakligen vid höfternas och bröstets linjer samt stundom äfven vid nackens.

Men sedan gick han fram och åter på golfvet och grubblade.

– Ögat! mumlade han. Det ärnaturligtvis på ögat alltsammans beror! Det är alltså icke efter bröstet och höfterna, man skall döma, utan efter ögat! Sällsamt, att jag inte insett det förut!

Hennes nåd styrkte honom i denna uppfattning, ty, sade hon, dömer du efter ögat, så dömer du efter själen, och dömer du efter själen, så gör du säkert ett godt och klokt parti, och hon tillfogade som sin öfvertygelse, att han skulle veta, hvad han vore skyldig namnet.

– Ja, svarade Ankarsparre, och hvad mera är – fosterlandet!

Ty, sade han, han hade nu kommit underfund om, att han var svensk samt att det i Sverige var åtskilligt att göra.

Hennes nåd gladde sig så mycket åt den förändring, hon märkte i sin sons väsen, att, när hon efter en tid slagit sig ner som vanligt hos sin bror på hans gods i Uppland, sade hon:

– Till min glädje kan jag nu säga, att Patrik börjat mogna till man. Något snille är han ju fortfarande icke, men han har ett rörande godt hjärta!

Hennes bror ansågs däremot i sina kretsar närma sig de kvalifikationer, som inom bättresamhällsklasser anses utmärka snillen; han var nämligen ganska hjärtlös.

– Nåja, sade han därför, af sin far har han väl på sin höjd ärft en god mage!

Hennes nåd fick vid denna rätt ofina replik en hastig liten röd fläck på hvar och en af sina bleka kinder samt genmälte:

– Man kan hysa hvilka åsikter du behagar om hans far, ett kan man dock icke förneka: att han var en stor charmör, när han ville!

Med dessa ord lämnade hon rummet, men hennes bror vände sig till sin kufvade hustru och sade:

– Jag har tydligen den angenäma tröstan att veta, medan jag ännu lefver, att jag endast behöfver begå den lilla formaliteten att begära pass till familjegrafven för att strax i släktens ögon upphöjas till en charmör!

Vid dessa ord suckade hans hustru, dock så omärkligt, att det undgick mannen, hvilken rökande en tjock cigarr bespejade henne med ett par glödröda ögon.

Men Ankarsparre, han grubblade stolt på sin stora upptäckt, att det naturligtvis var på ögonen alltsammans berodde, och han var ännu djupt försjunken i dessa tankar, då hanstod på Norrköpings järnvägsstation för att resa till Västkusten.

Då kom från staden en ung elegant dam, följd af en gammal till synes ganska olycklig gumma.

Den unga eleganta damen var Anna Litzelius, som med samma tåg som Ankarsparre skulle resa till herr J. O. Packlins pensionat, Mårstad, Göteborg – ty så hade försynen bestämt.

## ELFTE KAPITLET.

## **Taxen och äppelträdet.**

Det finns väl få saker, så ägnade att stämma sinnet till andakt och till tanke på lifvets intighet som en svensk järnvägsstation. Utomlands, där städerna äro så mycket större, ligga bangårdarna inbäddade bland hus, och man ser dem såsom en del af det vanliga dagliga lifvet, men i Sverige ligga de gärna i städernas utkanter och äro ofta, såsom exempelvis just i Norrköping, skilda från staden genom en park, tom, högtidlig, med vinden brusande i trädkronorna och påminnande om en kyrkogård. Och när man kommer till stod på Norrköpings järnvägsstation för att resa till Västkusten.

Då kom från staden en ung elegant dam, följd af en gammal till synes ganska olycklig gumma.

Den unga eleganta damen var Anna Litzelius, som med samma tåg som Ankarsparre skulle resa till herr J. O. Packlins pensionat, Mårstad, Göteborg – ty så hade försynen bestämt.

ELFTE KAPITLET.

**Taxen och äppelträdet.**

Det finns väl få saker, så ägnade att stämma sinnet till andakt och till tanke på lifvets intighet som en svensk järnvägsstation. Utomlands, där städerna äro så mycket större, ligga bangårdarna inbäddade bland hus, och man ser dem såsom en del af det vanliga dagliga lifvet, men i Sverige ligga de gärna i städernas utkanter och äro ofta, såsom exempelvis just i Norrköping, skilda från staden genom en park, tom, högtidlig, med vinden brusande i trädkronorna och påminnande om en kyrkogård. Och när man kommer tillperrongen, ser man de svarta skenorna i rad efter rad ilande bort, förbi, ut i landskapets ödsliga tomhet, perrongen är också tom, endast några karlar gå af och an och synas undra, hvarför de på detta sätt måste gå så där af och an. Vid denna syn känner man strax, att man är i ett stort, ödsligt och heligt land, där människorna födas i den stora tystnaden, lefva i den och dö i den. Ofta höras också kyrkklockor ringa i vinden, och de hus, man ser skymta, likna alla små anspråkslösa läsarkapell, och man känner, hur djupt den yngling fattat svenska nationalkaraktären, som uttryckt den i följande fem enkla ord: Sveriges folk ett Guds folk. Ty dessa ord måste väl vara sanna, då till och med järnvägsstationerna rättfärdiga dem, och egentligen borde de stå tryckta på alla skyltar i stället för de banala orden: Köp svenska varor! Det finns bara en verkligt svensk vara, och det är: religionen, men den kan man tyvärr icke köpa i kryddbon.

Denna det tystas andakt behärskade också Ankarsparre, där han vandrade fram och tillbaka på Norrköpings järnvägsstation, och nu hade han redan glömt sin mor. Det var, som om han tillbragte lifvet i ett hus med många

olika rum – men längst in fanns en liten,skum, gammaldags salong, dit solskenet föll genom gröna persienner, och i detta nästan vattengröna och från lifvet oändligt aflägsna rum lefde hans mor ett skugglif bland andar från det förgångna, själf nästan en ande, och nu hade han, efter sitt besök i denna salong, genom en lång sval korridor kommit därifrån ut på husets altan, ut i lifvet och solskenet igen för att se människorna.

Ja, de gamla, de gamla!

Det är sannerligen ibland, som om lifvet bara skulle ha en mening och en belöning för allt hvad man sträfvar och arbetar: en vacker och förnöjsam ålderdom, och i sanning, det är, hvad man hvar kväll borde be om! Och hvar dag bereda sig till! Genom att i all enkelhet strida med näbbar och klor!

Där borta i den lilla staden på slätten satt nu hennes nåd under kastanjernas skuggande hvalf, härute i det nakna solskenet stod Ankarsparre och tänkte på sitt fosterland.

Och då kom Anna Litzelius.

Dagen var varm, himlen var blå, molnen voro hvita, och vinden brusade.

Det finns en gammal latinsk lokution, som säger: Asinus asinum fricat, eller på svenska: kaka söker maka! De gamle visste, hvad desade, ty knappt hade den vackra Anna Litzelius kommit på perrongen, förrän det var, som om en doft träffat henne, och ögonblickligen hade hon upptäckt den långe magre Ankarsparre, och det var dessutom något inom henne, som sade henne, att han måste vara adelsman.

– Kom, kära mamma! sade hon därför smeksamt till den olyckliga gumman. Tåget har inte kommit in ännu, vi ha god tid, vi kan gärna röra litet på oss.

Men hon hade sin egen lilla privata mening med den där promenaden. Hon hade nämligen upptäckt Ankarsparres kappsäck, som stod vid perrongkanten. Den var försedd med ett grått öfverdrag, som egentligen tillhört hennes nåd, och på detta öfverdrag var broderadt ett stort A. med friherrlig krona öfver, ty hennes nåd Ankarsparre var född von Pahl af friherrliga ätten. Ibland kunna dylika öfverdrag också vara märkta med ett P., krönt af greflig krona, om det kniper, och då tillhör kappsäcken grefvinnan Pettersson, född de Rien, ty så är det fint. Och det är lika naturligt för grefvinnan Pettersson att ha det, så som det är för dig, vördade läsare, att ha näsan midt i ansiktet och inte i nacken!Emellertid, Anna Litzelii instinkt bedrog henne inte; hon upptäckte den krönta bokstafven, och som Ankarsparre var vid andra sidan perrongen, långt borta, böjde hon sig hastigt ner i förbifarten, ty hon såg ett visitkort, och hon hann läsa: Ankarsparre.

Då blef hon glad och klappade den olyckliga gummans hand och kvittrade:

– Nu ska mamsen inte vara lessen, jag ska sköta mig så och vara så förståndig!

– Ja, tänk på baron, kära barn, tänk på baron, och gå inte och ställ till något elände! suckade den olyckliga gumman, som var fru Litzelius, och Anna hade naturligtvis för henne skildrat baron Stallportens kärlek i flygande färger, och det var därför gumman var så olycklig, ty hon anade, att det i fosterdottern fanns mycket, mycket, som inte hon begrep.

Nu vände Ankarsparre. Han gick långsamt, steg om steg, och med blicken i marken samt hållande ett par fingrar om hakan, och vi veta, hvad han tänkte på.

Men just som han kom midt för Anna Litzelius, såg han upp, fick syn på henne, och hennes vackra ansikte gjorde honom så förvirrad, att han, alldeles handlöst kastad ur sina tankar, grep till stråhatten och hälsade.Anna Litzelius hälsade tillbaka – å, förtjusande.

Men den, som blef till sig, det var den olyckliga gumman. Hon lutade sig intill fosterdottern och hviskade:

– Kände du honom?

– Nej, svarade Anna, men han hälsade ju, kära mamma! Hvad skulle jag göra?

– O, barn, barn! kved den olyckliga gumman. Hvarför ska alla herrar hälsa på dig?

– Kära mamsen, då skulle du se i Stockholm! kvittrade Anna Litzelius och var glad och belåten som en lärka, ty en aning, en alldeles bestämd aning sade henne, att hon skulle få ressällskap med Ankarsparre, och hon skrattade inom sig och tänkte:

– Ett sådant lustigt murmeldjur till karl!

Det är kvinnan, det! Hå hå ja ja! Ankarsparre, som var en så fin ung man!

Hvad honom beträffar, så hade han naturligtvis bara sett – ögonen! Och knappt hade han sett dem, förrän hans underkäk började skälfva, och likasom rysningar runno öfver hela kroppen alldeles som plötsliga vindkårar öfver en förut spegelblänk vattenyta.

Enkel och oskyldig som han var följde han alltid sina impulser, och som han nu medens fick för sig, att den unga damen måste vara Norrköpingsbo, stannade han en af de kringvandrande funktionärerna på perrongen, lyfte på stråhatten och sade, i det han pekade:

– Förlåt, att jag besvärar, men kan stationskarlen säga mig, hvem den unga damen är, som går därborta.

Stationskarlen mätte honom med ögonen; ty han var klassmedveten och ville kallas herre.

– Tror herrn, man inte har annat göra än se på fruntimmer! svarade han därför argt. Är herrn intresserad, kan herrn ju gå och fråga!

Ankarsparre såg efter den bortgående mannen.

– Sällsamt, mumlade han, att svenska folket, som åtnjuter världens bästa folkskoleundervisning, skall vara så ouppfostradt!

I detsamma kom tåget.

Ankarsparre såg instinktivt bort till Anna Litzelius; Anna Litzelius såg instinktivt bort till Ankarsparre, och deras blickar möttes.

– Underbara ögon! tänkte han.

– Han reser med samma tåg! tänkte hon, och då hon genom att hastigt snegla förvissat sig om, att han betraktade henne, öfverhöljdehon – likaledes lydande en instinkt – den olyckliga gumman med smekningar och hviskade samtidigt:

– Gå nu, mamsen, gå nu, och stå inte här och vifta! Jag vet, att du tycker så illa om det, och det kan bara hända en olycka, om du går öfver spåren!

Så gaf hon gumman sista smörjelsen med en kyss och en klapp, vände omärkligt på henne, hviskade en hälsning till tulluppsyningsman Litzelius i gummans öra, tog sin lilla väska och skyndade bort till tåget.

Gumman gick och ställde sig att sucka vid en grind.

Behöfver jag säga, att Anna Litzelius visste, hvad Ankarsparre stod på för vagn, att han följde henne med blickarna, och att, när hon nalkades, han öppnade väg för henne samt lyfte på stråhatten, log och sade:

– Tillåt, min fröken, att jag tar väskan!

– Å, för all del, baron, den är så lätt! svarade Anna Litzelius och gled in i kupén.

Luften kring Ankarsparre fylldes ett ögonblick af en obestämbar, lätt, egendomlig doft, och han följde den med framåtböjd näsa ända in i kupédörren.

– En underbar odör! mumlade han; menså drog han sig till minnes, att hon kallat honom baron.

– Den förtjusande flickan, tänkte han, har förväxlat mig med någon annan!

När tåget satt i gång, gick han in, och hvad fann den gode Ankarsparre? Jo, fröken Anna Litzelius sittande i kupéhörnet midt under hans kappsäck.

– Kanske platsen är upptagen? frågade hon med ett leende, som skulle besegrat till och med Karl XII.

– Tillåt, min fröken, att jag presenterar mig! svarade Ankarsparre med hatten i hand. Fröken behagade nyss titulera mig baron, och jag tillåter mig däraf dra den slutsatsen, att fröken förväxlat mig med någon annan. Mitt namn är Ankarsparre! Var så god, platsen är ledig!

Anna Litzelius nämnde nu äfven sitt namn och tilläde:

– Men är icke släkten Ankarsparre friherrlig?

– Den ena grenen, den yngre! svarade Ankarsparre.

– Tillhör generalen alltså den friherrliga grenen? frågade Anna Litzelius.– Ja, svarade Ankarsparre. Känner fröken den gamle generalen?

– Icke personligen! svarade Anna Litzelius. Men genom bekanta. Å! fortsatte hon därefter. Hvad det är mördande i detta Norrköping!

– Det är frökens hemstad ? frågade Ankarsparre.

– Nej, nej, å, nej, gud bevare mig, bästa herr Ankarsparre. Jag har bara varit ner och hälsat på en gammal sköterska, som vårdade mig i min barndom.

– Det var förmodligen den gamla gumman, som fröken tog farväl af!

– Ja! Nej, såg ni henne verkligen?

– Bästa fröken, svarade Ankarsparre och reste sig bugande, jag såg mer.

– Nej, hvad då? frågade Anna Litzelius, och hennes mungipor darrade.

– Jag såg frökens goda hjärta. Ty att visa en gammal sköterska sådan vänlighet, det tyder på ett godt hjärta. Och det står för öfrigt skrifvet i frökens ögon!

Vid dessa ord slog Anna Litzelius händerna för ansiktet och sade skrattande:

– Ni är ju ett förtjusande ressällskap, herr Ankarsparre.– Om ni fäller ett sådant omdöme om mig, min fröken, svarade Ankarsparre, hvilka superlativer skall då jag tillgripa om er!

Och under dylika skärmytslingar nalkades de Katrineholm.

– Ja, min fröken, sade då Ankarsparre, jag beklagar ödets grymhet, men i Katrineholm måste jag byta tåg till Göteborg.

– Å nej! ropade Anna Litzelius. Det skall jag med!

Och följden blef nya komplimanger; och på detta sätt införde försynen just i rätta ögonblicket den rätta kvinnan i Ankarsparres lif, och så bytte de då tåg i Katrineholm.

Alla kupéer i Göteborgståget voro besatta utom en, där det bara fanns en gammal herre.

Han satt nersjunken i ett hörn med slutna ögon, hufvut var som ett äggskal, omlindadt med en remsa grå fårull, och pannan tecknades af tre horisontala och ett vertikalt streck, och när han nu slog upp ögonen, voro de djupliggande och glödde under buskigt gråa ögonbryn samt visade en större portion hvita än som gemenligen är vanligt En stor och tung näsa beskuggade en sträf mustasch, till hälften nästan svart och till hälften nästan hvit, och resten af ansiktet var skäggbotten.Med en majestätisk gest besvarade han Ankarsparres artiga förfrågan, huruvida kupén var ledig, därmed anvisande, att de öfriga platserna stodo till disposition.

Genom tredje persons mellankomst måste nu samtalstonen förändras mellan Ankarsparre och Anna Litzelius, och när de båda stodo ute i korridoren, såg hon på honom med sina stora blå ögon, som fylldes med glänsande tårar, och sade:

– Så tråkigt, herr Ankarsparre, att den gamle gubben skall sitta därinne.

– Synnerligen retsamt! svarade Ankarsparre. Resans behag är verkligen starkt hotadt!

Men nu slog hon om.

– Jag skall mjuka opp honom! sade hon och nickade, och knappt hade tåget satt igång, förrän hon bjöd Ankarsparre en apelsin ur sin väska.

Sen vände hon sig mot den gamle herrn och sade:

– Får jag erbjuda en apelsin?

Effekten af dessa ord var förfärlig, mannens ansikte sammandrogs, som om det bestänkts med vitriol, och Anna Litzelii mungipor började åter darra.Då slog mannen upp sina ögonlock, så att hvitorna glänste, och ett stycke iris fälldes långsamt ner som en nymåne, och en graflik röst sade:

– Jag – är – mycket, men framför allt, mitt herrskap . . .

Och nu såg han med sitt hemska ansikte på de båda ungdomarna, som blifvit alldeles förstelnade.

– . . . jag är lärd . . . ja, de finnas, som anse, att . . . kort sagdt: jag är lärd!

Därmed reste han sig långsamt, bugade och log och fick därvid det mest af godhet lysande ansikte, samt sade:

– Då det är förenadt med en viss sannolikhet, att vi tre komma att bilda ressällskap till Göteborg, skall jag be att få tacka för den gjorda inviten och presentera mig. Mitt namn . . .

Och nu förmörkades åter hans ansikte, och han sade:

– Mitt namn är professor Wohlgemuth!

Såsom om hans lifs största plåga var att bära detta ädla, berömda namn.

Och sen åt han med begärlighet den erbjudna apelsinen, så att dess saft rann honom om hakan.

– Mitt herrskap, sade han, jag angergärna karaktären af min verksamhet, så att hvar och en kan rätta sina synpunkter därefter, och mycket skulle vinnas, om människor alltid följde denna regel.

Jag måste här tillägga en upplysning, som jag slarfvigt nog glömt att meddela, nämligen att Anna Litzelius i sitt sällskap hade en liten tax, som hon fått till skänks af baron Stallporten. Det var ett synnerligen fint djur, det hade ungefär samma storlek som en katt, dess refben randade skinnet, dess ögon voro fyllda af en melankoli, som vore det en Hamlet bland hundar, och dess kropp skälfde och skakade i ett, likt ett barn, som dröjt för länge i badet. Dess namn var »Carl», ty, hade Anna Litzelius sagt, då herrar kunna uppkalla sina segelbåtar efter de kvinnor de äro kära i, så ville hon nu uppkalla sin hund efter den man, hon var kär i, och inför detta argument hade baron Stallporten böjt sig med en kyss. Hvar och en, som såg denna hund, kunde förstå, att dess ägarinna måste stå i nära förbindelse med svenska adeln.

Jag nämner denna hund, emedan den kom att spela en viss roll under sommaren, och redan började den helt stillsamt att ingripa.

Knappt hade den vördnadsvärde professor Wohlgemuth fällt nyss anförda replik, förränapelsinsaften drägglade ner på hans kläder. Detta såg Anna Litzelius, och som hon af naturen var god och tjänstvillig, skyndade hon ta upp sin näsduk och torka bort fläckarna; och professorn tackade henne hjärtligt samt klappade henne på axeln.

Härunder hade emellertid »Carl» hoppat ner och raglat ut i korridoren, där han inom kort började gnälla; och Ankarsparre, fin, artig och väluppfostrad som alltid, skyndade ut. »Carl» låg då på golfvet, ångestfullt stirrande på ett ljusblått barn af den största korpulens, som klappade honom. Ankarsparre befriade honom, och »Carl» slickade sin befriare tacksamt på handen, med ett uttryck i sina melankoliska ögon, som om han tänkt: »att vara eller icke vara, det är frågan!»

Nu kom också Anna Litzelius utstörtande, och när hon såg Ankarsparre stå där med hunden i famn, sträckte hon ut armarna, som hade »Carl» varit deras förstfödde, tog honom till sig och kysste och smekte honom.

– Pang tygga gubben fån sin matte? jollrade hon, och »Carl» slickade henne med sin långa, smala, adliga och melankoliska tunga och skälfde dubbelt

– Tack, snälla herr Ankarsparre! sade honsedan med strålande ögon. Hvilken underlig man, herr Ankarsparre. Professorn!

– Ja, svarade Ankarsparre, det är verkligen en synnerligen sällsam gammal professor! Man skulle rentaf kunna fråga sig, om han är fullt normal!

– Ja, men han är så fin, på samma gång. Fast han är ju en gris förstås, men det är visst alla lärda män.

– Ni förbluffar mig genom er godhet, fröken! sade Ankarsparre. Är ni alltid så god?

– Det skall man väl alltid vara, herr Ankarsparre, mot alla!

Ankarsparre tog sig om hakan, grubblade ett ögonblick, såg därefter allvarligt på Anna Litzelius och svarade:

– Dessa ord påminna mig en historia om gamla grefvinnan Platen. Det berättas om henne, att hon var så artig och vänlig mot alla, att då engång en ny bokhållare presenterades för henne under namnet Lindblom, så sade hon: ack, ja visst, Lindblom, Lindblom! Det luktar så godt om sommarn!

Anna Litzelius smekte »Carl» och smålog.

– Var det mor till öfverstlöjtnanten? frågade hon.– Det kan jag inte svara på, fröken, jag hörde historien som barn af min mamma.

– Är icke hennes nåd Ankarsparre född friherrinna von Pahl? frågade då Anna Litzeiius.

– Jo! svarade Ankarsparre.

– Då är ju herr Ankarsparre släkt med baron Carl Stallporten?

– Ja, men rätt aflägset. (Det var hans kusin.)

– Känner herr Ankarsparre honom?

– Ja. Kanske fröken också!

– Ja, men endast obetydligt. Vi ha gemensamma bekanta i Stockholm.

Sedan de båda ungdomarna växlat dessa repliker, sågo de drömmande ut öfver Sverige och gingo, som på tyst öfverenskommelse, åter in i kupén och slogo sig ner. Därinne satt professorn med korslagda armar, hemskt förvridet ansikte och slutna ögon.

Tåget brusade hela tiden fram öfver södra Sveriges slättland, och naturen stod i försommarns hela soliga, ljusa prakt, med blommande fruktträn och ängar.

Man har liknat Kölen vid en från väster kommande ofantlig vågkam, som stelnat, och hela Sverige ligger nu som en långsluttandevågdal i skydd af denna kam glidande långsamt ner mot öster; och det är ju en storartad syn för inbillningen, om man tänker sig hela jorden såsom stelnade vågor, såsom ett stelnadt jättehaf, i hvars vågdalar människorna bo, medan det forna hafvets jättevarelser ligga inbäddade under deras fötter, under den mark, där deras skördar gro, deras hus resa sig och deras barn leka, och medan de skyddas af vågkammarna med deras skum af evig is och snö, gnistrande i solen, som skapat alltsammans.

Ett intryck, som närmar sig en sådan känsla, får man just, om man från kupéfönstret följer de utsikter, som visa sig under tågresan öfver Västergötlands slättbygder, då man passerat Falköping-Ranten. Och nu hade våra resenärer just lämnat denna punkt bakom sig; skogen hade upphört, och söderut ner mot Svältornas ödebygder, ut mot trakter, som äro fyllda af väldiga mossar om tillsammans en 70,000 tunnlands areal, låg landet med sina gränslösa vidder, blånande som hafvet och som hafvet skiftande under molnens skuggor. Jorden upphör här att vara människans spegel, den är himlens och oändlighetens; tanken, den nyttiga och ständigt byggande, står försagd, men med en säregen befrielsens känsla bredersjälen ut sina vingar och glider på blickens banor ut öfver

dessa öknar, som bilda något af det vackraste och mest storslagna, Sverige har att bjuda söder om Dalälfven.

Men midt på en öde plats visade sig helt plötsligt ett äppelträd, det stod där alldeles ensamt, tecknande sig mot de marinblå vidderna, och liknade närmast en bländhvit jättesvamp.

– Nej, se så vackert träd! utropade Anna Litzelius och pekade ut, och både hon och Ankarsparre lutade sig mot fönstret.

Bakom dem reste sig äfven professorn, såg, satte sig igen och blundade, och med ens hördes en graflik röst yttra några ord, som kommo de båda andra att rycka till och vända sig om.

– Hvad sade jag, mitt herrskap? frågade rösten. Jo, att jag var lärd! Hvarför sade jag, att jag var lärd? Jo, för att ange min uppgift! Och hvilken uppgift har den lärde?

Vid dessa ord lyfte den vördnadsvärde professorn en liten tunn bok, som han haft i hand, inbunden i skinnband, med guldsnitt och bärande spår af flitigt bruk.

Ankarsparre och Anna Litzelius betraktade honom nu med nyfikenhet, och han fortsatte:– Hos alla människor, säger författaren till denna bok, hos alla människor finns en känsla för det sanna, som visserligen icke är ensam tillräcklig, utan som bör utvecklas, granskas och upplysas, och just detta är den lärdes uppgift. Men . . .

Och nu satte sig professorn upp, rynkade ögonbrynen, fixerade de båda andra, grubblade, lyfte boken, höll den en stund i luften och slog den sedan mot sitt knä.

– Jaha! Så skall det tas. Stunden är inne! mumlade han.

Sedan log han som en far, klappade Anna Litzelius vänligt på armen och sade:

– . . . men den lärde, min fröken, bör äfven vid hvarje tid och på hvarje ort leda människorna på de just nu, under dessa gifna omständigheter, inträffade behofven och på de bestämda medlen att nå de uppsatta målen. Den lärde, min fröken, ser nämligen ej blott det närvarande, han ser äfven det tillkommande, han ser ej blott den närvarande hvilopunkten, han ser äfven åt hvad håll människosläktet numera bör gå för att ej afvika från den väg, som leder till dess yttersta mål, och för att ej gå tillbaka.

Anna Litzelii mungipor darrade vid dessaord, och Ankarsparre pröfvade sin skicklighet i att omärkligt tända en cigarrett.

Professorn såg strängt på honom och sade:

– Ingen, herr Ankarsparre, ingen kan arbeta på människornas förädling, som icke själf är en god människa! Det är den första regeln för både den lärde och för konstnären.

– Förlåt, herr professor, inföll nu Ankarsparre, den första regeln för en konstnär är väl att kunna sitt yrke?

Professorns ansikte förvreds som vanligt alldeles ohyggligt, han lutade sig baklänges och hviskade:

– Att älska, herr Ankarsparre, att älska!

– Ja, det tror jag med, professorn! utropade Anna Litzelius med tindrande ögon; men professorn vände långsamt sin tunga näsa åt hennes håll och såg ett ögonblick på henne, och strax började hennes mungipor darra.

– Redan Plato säger, hviskade han sedan, att poesi är hvarje orsak till ett tings framträdande från icke varande till varande. Konstnären skapar alltså. Men att skapa, herr Ankarsparre, är att säga, att något är, som icke varit förut. Och att säga om något, att det är, det är att fälla ett omdöme därom; och att fälla ett omdöme om något, det är att ange ettvärde, och att ange ett värde är att säga, att det är godt, antingen i sig själf eller genom sin motsats. Men det, som har värde för mig, det älskar jag, och sålunda, herr Ankarsparre, är konsten kärlek. Till det goda. Och sålunda är konstnärens första regel att älska det goda, det vill säga att kunna skilja godt från ondt. Och att framvisa det goda, antingen sådant det är i sig själf eller sådant det ter sig genom sin motsats.

Ankarsparre såg under denna dissertation med grubblande och orörliga ögon på den vördnadsvärde professorn,

medan cigarretten rök i hans hand.

– Synnerligen sällsamt! sade han sedan. Detta är synnerligen djupa och grundläggande tankar, som jag verkligen icke sysslat med förut.

Då log professor Wohlgemuth och sade:

– Es ist, säger den store Kant, es ist überall nichts in der Welt, ja überhaupt auch ausser derselben zu denken möglich, was ohne Einschränkung für gut könnte gehalten werden, als allein – ein guter Wille.

– Synnerligen förbluffande! sade Ankarsparre mycket artigt, ty han begrep inte ett smack, och Anna Litzelius hade lutat sig i sitt hörn med slutna ögon.– Den goda viljan, fortsatte professorn, är den diamant, på hvilken världshjulet roterar och som håller det hela i gång.

– Högst underbart! sade Ankarsparre.

– Men, fortfor professorn, hvad vår tid synnerligen utmärker sig för, är bristen på klara och tydliga definitioner, hvaraf följden blifvit, att äfven tidens handlingar sakna klarhet och bestämdhet.

Därmed stötte han Anna Litzelius helt lätt i knät, så att hon flög upp, och »Carl» riktade på den vördnadsvärde mannen en melankolisk och förebrående blick.

– Sade fröken, att trädet var vackert? frågade professorn.

Anna Litzelius, som tyvärr suttit och tänkt på kapten Battong i kungl. flottan, slog upp ett par förvånade ögon och sade:

– Hvilket träd?

– Det blommande äppelträdet! svarade professorn.

– Ja! sade hon då något förvirrad.

– Tycker ni också, min fröken, att denna tax är vacker?

– Javisst! utropade hon.

Då sjönk den vördnadsvärde professorn samman och mumlade:– Ja . . . ja . . i sanning . . din plikt är att icke glömma, att du föddes till en uppfostrare . . . till en uppfostrare! . .

Och därefter himlade han som vanligt med ögonen och sade:

– Min fröken! Äppelträdet var vackert, icke därför att det symboliserade ert behag vid lifvet, utan därför att det, stående midt i ödemarken, fyller sin uppgift, går i blom och sätter frukt. Denna frökens tax däremot är ful, emedan den är en på konstlad väg framställd lyxvarelse och en sysslolöshetens nyck, emedan den är beroende af andras vård för att kunna existera och sålunda fullständigt hjälplös.

Äppelträdet är lifvets symbol, men denna frökens tax är förtvinandets, undergångens och dödens.

Och därefter såg han så oerhördt elak ut, att Anna Litzelius kröp samman, och han sade med nästan hväsande röst, i det han lutade sig fram:

– Vi befinna oss nu, mitt herrskap, i en tidsepok, då det mer än någonsin är nödvändigt att kunna skilja godt från ondt och afgöra, om man vill välja äppelträdet eller taxen till sin symbol och framför allt att veta, hvad man därmed väljer.– Och hvad väljer man, professorn? frågade Anna Litzelius darrande.

– Antingen man är med eller mot Karl XII! genmälte professorn och betraktade henne dystert, med en liten dansande gnista innerst i blicken, en gnista, som dansade helt själfsvåldigt.

Då spärrade hon upp ögonen, och professorn framlade sin teori om Karl XII: s ställning till landets öden.

Men nu var det Ankarsparres tur att spärra upp ögonen.

– Förlåt, herr professor! sade han. Menar professorn, att Karl XII verkligen hviskar?

– Både hviskar och uppenbarar sig! svarade professorn.

– Synnerligen sällsamt! sade då Ankarsparre och berättade på sitt oskyldiga sätt om den hviskning, han hört på Operaterrassen.

– Utan tvifvel Karl XII! sade professorn mörkt.

– Professorns teori bestyrkes däraf, genmälte Ankarsparre, att då jag sedan betraktade statyn, blef jag för första gången i mitt lif medveten om, att jag var svensk.

– Inget tvifvel om, att det var Karl XII,återtog professorn. Han uppsöker dessutom med förkärlek adelsmän!

Vid dessa ord kände sig Ankarsparre gladt upprörd, men Anna Litzelius såg med sina allt mer uppspärrade ögon på de båda herrarna, ty hon trodde, att de plötsligt blifvit vansinniga! Och än mer öfvertygad därom blef hon, då nu professorn yttrade:

– Jag misstänker, att han förbereder en kupp till år 1918 för att fira 200-årsjubileet af sin död! Tiden pekar däråt. Lägg nämligen märke till, mitt herrskap, att 1909, hundra år efter det vi förlorade Finland, brast den kosmopolitiska socialismen, och 1911, hundra år efter Tegnérs »Svea», brast dess motsats, högerväldet, och folket tågade fram till bestämmanderätt. Denna vår ha vi redan sett socialisterna svänga om och bli patrioter. Och här, mitt herrskap, en fingervisning. År 1876 infördes socialismen i Belgien. I år efter 36 år bryts dess makt. I Sverige infördes socialismen 1881. Lägger man 36 år därtill, får man 1917. Jag för min del, mitt herrskap, har alltfrån begynnelsen varit socialist. Därför hoppas jag, att 1918 – socialdemokraterna skola segra!! Men icke som de trott, utan som jag alltid trott. Icke som antinationella utan såsom fullbordare af den svenskastatsidén, som heter rättvisa. De skola segra genom att icke mer vara till! Som parti!! Utan som svenska folket!!!

– Förlåt, herr professor, sade Ankarsparre, menar ni, att Karl XII är socialist?

– Swedenborg berättar, svarade den vördnadsvärde professorn, att Luther, då han kom till himlen, lärde sig inse, att han missuppfattat Guds mening med religionen, då han lärt, att enda vägen till frälsning var rättfärdiggörelsen genom tron. Där fick han nämligen veta, att det bara finns en religion, och det är kärleken. Det förvånar mig endast, sade han vid denna upptäckt, att en dåre kunnat göra så många andra till dårar. Sammalunda har händelsen varit med Karl XII. Äfven han har kommit på bättre tankar och blifvit socialist, som är kärlekens och rättvisans praktiska tillämpning, och äfven han skulle om sin jordiska varelse kunna yttra detsamma som Luther.

– Menar professorn, frågade Ankarsparre, som nu blifvit djupt fundersam, att den, som vill offra sig för fosterlandet, måste bli socialist?

– Vi genomresa här Sveriges historia, herr Ankarsparre! svarade professorn. Och jag skall med några få ord söka ge er en aning om, hur grundligt Karl XII sökt bota sitt lifs skador,sedan han väl genom döden kommit på bättre tankar.

Man har beräknat, att Sverige vid hans död ägde knappt 350,000 arbetsföra män, men däremot 60 miljoner daler silfvermynt i skuld. Då fattar ni måhända, hvilka offer vi lagt på den klassiska statsidéns altare, då man ännu icke genom vetenskapen lärt känna, hvad vi nu veta. Jordbruket var utan armar, och grufvorna ägdes af utlänningar – som nu! Sveriges anseende var så totalt spolieradt, att Österrikes och Frankrikes ministrar tilläto sig skymfa landets regering i själfva dess kungaborg.

När nu Karl XII från andra sidan märkte detta, hvad gjorde han då? Han lärde våra fäder att lefva efter en grundsats, som en författare uttryckt med dessa ord: Svenskarna äro ej nöjda med att lefva såsom trädets blad, hvilka växa, falla af och hvarje år förnyas; de vilja äfven känna, att de lefva, de vilja i lifvet se rörelse och verksamhet, de vilja ha en framtid. Och han gaf dem ett system, om hvilket samme man yttrat, att dess värde icke så mycket låg i riktigheten af alla dess delar som fastmera däruti, att det var system. Att det var djärft, omfattande och konsekvent, att allt däruti sträfvadetill ett enda mål, som var på en gång enkelt och stort och framför allt att alla samhällets krafter koncentrerades på detta mål. Och hvilket var då detta mål? Jo, att hvarje odladt tunnland, hvarje planteradt träd, hvarje anlagd väfstol ansågs för en patriotisk handling, och en vinst för fäderneslandet.

Detta system lyfte således nationalkänslan och tillfredsställde nationalstoltheten i en helt annan riktning än förut, under det att det gaf vinst åt den enskilte och denna känsla af trefnad och välbehag, som endast verksamhet kan väcka och underhålla.

Och hvad hade nu dessa den döde och ångerfulle regentens ansträngningar för följd? Jo, hör nu på!

Blott här i Västergötland uppodlades jag tror på 5 år öfver 20,000 tunnland jord. I Skaraborgs län planterades på 10 år öfver 300,000 frukt- och löfträn; Trollhätte kanal begyntes, älfvarna rensades upp, rederinäringen tog fart, fyrbåkar byggdes, sjömanshus inrättades, assuranskontor och dykerikompanier uppsattes, Ostindiska kompaniet stiftades, ja till och med konungen deltog i det allmänna arbetet – det var på den tiden! – och anlade fabriker på Drottningholm och dref getafvel på Gripsholm, ja, man gick till och med kanske lite förlångt, så att en professor föreslog export af lärkor och domherrar. Allt detta åstadkom Karl XII.

Sedan han sålunda återställt välmågan inom landet, gjorde han något, som visar, till hvilken verklig moralisk fulländning, han så småningom kommit.

Under sitt lif hade han, drifven af en hemlig makt, beröfvat oss det mesta af våra transbaltiska områden, det enda som återstod af värde var Finland. Men nu insåg han, att Sverige aldrig kunde bli en stark, fulländad statskropp, förrän det blef af med Finland, därför hviskade han i Gustaf IV Adolfs öra:

– Gustaf, du är jag!

Och genom att tro detta har Gustaf IV Adolf gjort sig för evig tid värd Sveriges tacksamhet. Ty i och med att vi sluppo dra på Finland, började vi vänja oss af med att titta öfver hafven, och därmed först var vikingatiden slut Så kom 1800-talets stora sekel, då vi, i trots af hvad en min värderade kollega sagt, genomlefde den största nationella uppryckning, som någonsin skådats, ty under detta sekel förvandlades vi från konungars själlösa soldater till tänkande svenskar och blefvo en nation, hvilket vi icke varit förut Och medandenna process ute i Europa förde mer oljud med sig, därför att den där använde sig af kanoner, pukor och trummor, och assimilationen där ägde rum mellan stater och statsrester, gick den i vårt land tystare, därför att den här använde sig af fredligare medel och ägde rum mellan besläktade landskap. Processen var därför icke mindre genomgripande, och dess resultat i allmänna medvetandet blef min värderade kollega, professor Sundbärg, fast han kanske icke själf insett, att så är.

Men en egendomlig följd har denna fredliga process hafl Den har nämligen klufvit nationen i två nationer, i två folk, det, som ledt utvecklingens gång, och det, som utfört den, eller med två andra ord, som herr Ankarsparre bättre torde känna igen: öfverklassen och underklassen. Och vill nu herr Ankarsparre veta den verkliga skillnaden mellan de idéer, som behärska dessa båda folklager?

– Synnerligen gärna, herr professor! svarade Ankarsparre, vördnadsfullt

– Nåväl! sade professorn. Öfverklassen, som jag för korthetens skull uttrycker mig, hyllar Karl XII, sådan han var före döden, medan underklassen hyllar honom, sådan han blifvit efter döden.– Men kan professorn möjligen helt kort formulera Karl XII:s nuvarande program? frågade Ankarsparre.

– Karl XII:s nuvarande program lyder helt enkelt nu som fordom, efter 1718: alla samhällets krafter koncentrerade på samma mål: hvarje odladt tunnland, hvarje planteradt träd, hvarje fabrik, ja, hvarje barn, hvarje tafla, herr Ankarsparre, en handling icke för den enskilde utan för fosterlandet. Och det programmet hoppas jag han för till seger år 1918.

– Och hvad skall då vara Sveriges uppgift i världen? frågade Ankarsparre.

– Att realisera rättvisans idé. Som är den svenska statsidén. Den, som vill sätta in sin kraft på att bidraga till den uppgiftens förverkligande, han hyllar äppelträdet som sin symbol, hvarje annan hyllar den darrande taxen. Och att hylla äppelträdet är att erkänna sin tro på en universell uppgift för vårt land.

– Herr professor! sade Ankarsparre, reste sig och bugade. Jag hyllar äppelträdet!

Då klappade honom den vördnadsvärde professorn vänligt på axeln och sade:

– Då har ni förstått Karl XII:s hviskning, herr Ankarsparre, och jag gratulerar.

Och strax därefter voro de i Göteborg.

## TOLFTE KAPITLET.

## Till »Läran om den experimentella erotiken». Efter professor J. G. Wohlgemuth.

Jag står nu inför den synnerligen delikata uppgiften att beskrifva, hur Ankarsparre blef kär i Anna Litzelius samt att i samband därmed något belysa kärlekens problem, sådant det framträder för oss moderna människor. Som jag emellertid vet, att jag genom det sätt, hvarpå jag förut vidrört detta så ömtåliga ämne, stött många goda människor för pannan, och som ju mitt främsta uppsåt med denna roman är att vara fin, har jag tillgripit den utvägen att hos den vördade professorn begära upplysning angående dessa ämnen.

Kärleken, svarade mig då den lärde mannen, är lika litet en konstant företeelse med afseende på sitt väsen och sina former och uttryck som något annat här på denna förändringarnas jord. Den skiftar allt efter karaktären af de perioder, under hvilka de människor lyda, som äro besatta af den; men den kan under alla omständigheter reduceras till en sammansättning af två beståndsdelar, nämligen: plikten och lyckan. Fattar nu människankärleken som sin plikt, så säger hon: Jag skall göra dig lycklig! och då betraktar hon sig såsom en tjänare åt den andra parten och begär alltså icke någonting för egen del.

Detta är religionsperiodernas kärlek.

De vetenskapliga periodernas är alldeles motsatt, ty där fattar människan kärleken såsom sin lycka och säger: Du skall göra mig lycklig! och då betraktar hon alltså den andra parten såsom sin tjänare och fordrar allt för egen del.

Att nu så är, fortsatte den vördade professorn, beror helt enkelt därpå, att under religionsperiodema sysselsätta sig människans tankar förnämligast med hela mänsklighetens uppgift, mål och gåta, och hvar och en individ känner då sin egen litenhet så starkt, att han i alla lifvets förhållanden betraktar sig såsom en tjänare åt det gemensamma för alla.

Under de vetenskapliga perioderna däremot sysselsätta sig tankarna förnämligast icke med människosläktets mål och uppgift utan med dess sammansättning och funktionssätt, och följden däraf blir, att individen betraktar sig själf såsom en värld, hvars underbara funktioner ta alla dess intressen i anspråk, och allt får tjänatill att komma underfund om konstruktionen af detta mikrokosmos.

Medan kärleken sålunda – liksom allt annat – under religionsperioderna till sitt väsen är syntetisk, är den under vetenskapsperioderna analytisk och uppträder under formen af experimentell erotik, synnerligast mot periodernas slut, såsom just nu är fallet.

Ett korollarium af detta förhållande är, att under religionsperioderna kan en dramatisk konflikt uppstå, då människan tvekar mellan hvad för henne kan framstå såsom hennes individuella uppgift å den ena och mänsklighetens å den andra sidan.

Under vetenskapsperioderna däremot är all möjlighet till verklig konflikt utesluten, då man ju under dessa perioder förnekar en bestämd uppgift såväl för den ene som för den andre och då det alltså är likgiltigt för individen, hvad den gör, blott den får experimentera.

Första villkoret, alltså, slutade den vördade professorn, för att det i en människas inre skall kunna uppstå en verklig konflikt genom kärleken, är, att hon blifvit medveten om att i lifvet existerar en dualism, mellan individens uppgift och mänsklighetens.Men, vördade läsare, nu frågar jag dig: var icke just detta Ankarsparres casus? Son af den vetenskapliga perioden hade världen och han varit ett väsen ända till det ögonblick, Karl XII såsom med ett bart huggande svärd skilt dem från hvarandra.

Förut hade han älskat kvinnor helt tanklöst och naturligt, hela världen var ju han själf, och alltså voro också kvinnorna en del af honom, och det var tyvärr lika självklart för honom, att han måste kyssa en vacker flicka – något ingalunda efterföljansvärdt! – som att han måste klia ett myggbett.

Nu däremot, tack vare den förfärliga Karl XII, var hela ställningen totalt förändrad. Här stod han! Jaha! Och där stod Anna Litzelius! Jaha! Och där stod Sverige! Prosit!

Från att inte ha behöft tänka på nånting fann han sig med ens tvingad att räkna med tre faktorer:

1. sig själf.

2. henne.

3. fosterlandet.

Undra sen på, att han såg lite tokig ut, då han steg ner på Göteborgs järnvägsstation tillsammans med Anna Litzelius, »Carl» och den vördnadsvärde professor Wohlgemuth, somtackande för angenämt ressällskap strax försvann.

Sant att säga var Anna Litzelius ganska glad, att professorn gick sin väg, ty hon tyckte inte alls, att han varit vidare angenäm med sitt eviga pratande om Karl XII och äppelträn och allt det andra, och att han förklarat »Carl» ful sårade henne. Och så detta malande med fosterlandet! Hon hade aldrig i sitt lif förut hört talas om fosterlandet. Det var inte heller begärligt. Hon hade ju umgåtts så godt som uteslutande med officerare, och de talade aldrig om annat än befordringar, ordnar, middagar, kortspel, kvinnor och baler. Hvar skulle hon hört talas om fosterlandet? Det var ju sålunda mycket naturligt, att hon var lite sur på den odrägliga gubben, restrött som hon blifvit dessutom.

Därför såg hon också på Ankarsparre, nickade lite efter gubben och sade:

– Professorn var jude, herr Ankarsparre!

Då vaknade Ankarsparre upp, såg med sina stela, allvarliga ögon på henne och svarade:

– Han var svensk, min fröken!

Men då tittade Anna Litzelius under lugg på Ankarsparre och tänkte:– Nej, det kan inte hjälpas! Han är ett murmeldjur! Han är odräglig!

Emellertid började de nu resonera, medan Ankarsparre hela tiden stirrade världsfrånvarande, som om han varit rädd att när som helst få se Karl XII komma gående med ett äppelträd i handen eller åtminstone med ett litet skott i en kruka, och det upptäcktes, att båda skulle öfvernatta i Göteborg. Nå, då togo de väl samma hotell? Javisst. Och så gingo de till »Haglund».

Hade denna resa bara inträffat ett par veckor tidigare, så skulle ett dylikt beslut uppväckt åtskilliga tankar i Ankarsparres hjärna, icke såsom skulle han då varit en dålig människa utan bara, därför att människans natur tyvärr är sådan. Det är nämligen den s. k. arfsynden eller det medfödda syndabegäret i vår kropp.

Nu däremot gled inte ens skuggan af en sådan tanke genom hans hufvud, och hvad Anna Litzelius beträffar, så försäkrar jag, att skuggan var så liten, att den knappt är värd att tala om.

Hotellets portier, en förträfflig man, hade emellertid hela den vetenskapliga periodens sätt att se på människorna. Han mönstradede båda med en hastig blick och nämnde två rum och trappantalet samt anvisade hiss, och när Ankarsparre och Anna Litzelius kommo upp, funno de, att deras rum lågo vägg om vägg.

De gjorde toalett, och just som Ankarsparre var klar, knackade det på hans dörr.

– Är ni färdig, herr Ankarsparre? kvittrades.

– Alldeles just i detta ögonblick! svarade han och steg ut.

Då – då – då –!

Det var en doft! Det var ett par ögon! Det var en mun! En bar hals! En toalett! En hatt!

Vi måste komma ihåg, att Ankarsparre i alla fall var ganska nykommen i den nationella hänförelsen, och man byter inte skinn på en dag!

Han stannade, först alldeles mållös, men småningom fick han ett uttryck i sitt ansikte som en hund, hvilken ser på en sockerbit och slickar sig om mun, och bugande och leende sade han:

– Synnerligen förbluffande, min fröken! Synnerligen hänförande!

Och han tillade:– Att bo på hotell i en främmande stad har alltid något sagoaktigt med sig, och fröken syns mig nu vara sagans fé!

Då höjde den tanklösa, glada, njutningslystna flickan sina armar och dansade framför honom, men Ankarsparre lyfte sin hand och sade allvarligt:

– Inte så, fröken! Inte så!

– Hvarför det? frågade hon med stora runda ögon och hissade upp ögonbrynen, så att de tecknade sig som ett par mörka vingar mot pannans bländhvita rymd.

– Det är farligt! sade Ankarsparre. Och det är icke rätt att väcka björnar, som sofva!

Hon lade hufvudet på sned och kisade och plutade, och log.

– Jag kan tämja alla björnar! sade hon. Var inte rädd, herr Ankarsparre!

Och hon tänkte, den stygga flickan:

– Gud, hvad han är komisk, det lilla söta murmeldjuret!

Och hon var med ens gränslöst road af detta begynnande spel. Så gingo de ner och superade i en tom matsal, som hade sådana proportioner, att den gaf känslan af dåligt samvete, och kyparna stodo i hörnen såsom skrämmande kopior af Lots hustru, hvilken blefförvandlad till en saltstod, och borden liknade hvita katafalker. Men Ankarsparre tog in vin, och en blomlik skärhet började färga Anna Litzelii annars bleka hy.

Under tiden satt den vördnadsvärde professor Wohlgemuth på ett långt ringare hotell och superade i dess enkla matsal. Han åt hafregrynsgröt; och medan han förtärde denna lika närande och nyttiga som för en filosof passande men annars allt annat än välsmakande föda, talade han halfhögt för sig själf och ansiktet spelade oaflåtligt som en ovädershimmel.

– Wohlgemuth! sade han till sig själf. Du är visserligen en lärd och moraliskt oförvitlig man, men du är en spjufver. Nu som tusen gånger förr säger jag dig: du — är — en — spjufver! En ärkespjufver! Ja, en spjufver så stor, att maken icke finns på jorden! Du inplantar visserligen djupa och ädla tankar i dina medmänniskors bröst, men själf sväfvar du högt öfver alla dessa tankar, hur djupa och ädla de än äro, de nå aldrig upp till dig, och du ler åt dem. Hvarför? Därför att du vet, att inför Den Eviges öga äro de som maskrosens fjun. Han lyfter blomman, ser på den, ler och blåser på den, och fjunen förspridasför vindarna. Därför ler du, gamle man, åt all världens tankar och hviskar i ditt hjärta med Salomo: allt är förgänglighet, och endast ett är visst, att Ouds fruktan är vishetens begynnelse!

Så satt den vördnadsvärde gamle professorn och undervisade sig själf, ty undervisa måste han, och hade han icke andra att undervisa, så undervisade han sig själf.

Men kyparna stodo i en klunga i ett hörn och sågo i smyg på honom och hviskade sinsemellan och sade:

– Den är rubbad!!

Ty sådana äro nu en gång människorna, och det är deras vackraste betyg: de tro, att alla andra äro dårar; den dag de hyllade dem som kloka, vore världen död!

Ankarsparre och Anna Litzelius, för att nu återgå till dem, flyttade sig efter supén öfver till Eggertz’

musikträdgård, förbi hvilken ån flöt blank och ljudlös i sommarkvällen; musiken spelade, och rundt omkring reste sig staden med sina bleka fasader och stengator, hvilket allt skapade denna, jag skulle vilja säga, torra och hvita känsla, som är så betecknande för vårt lands vackra sommarkvällar i staden.

Nu voro de redan midt inne i det, somprofessorn definierat såsom den experimentella erotiken.

Hvad innebär då den?

Jo, följande ungefär. Skillnaden mellan en växt och en människa är, som hvarje bildad person och alltså äfven du, vördade läsare, mycket väl vet, rent fysiologiskt mindre än man i allmänhet trott. Båda äro de egentligen maskiner, som fabricera vissa varor. Växten uppsamlar solljus och erbjuder det i form af näring åt oss, och vi omsätta sedan detta solljus i nya energiformer. Om man närmar en glastub, innehållande för ändamålet särskildt preparerade ämnen, intill pannan på en talare, framför den hjärnlob, som har till uppgift att sköta talförmågan, så visar det sig, att denna tub upplyses liksom en elektrisk lampa, hvilken satts i kontakt med sitt batteri, och sålunda kan man uppvisa, att människan producerar vissa strålar, som äro osynliga för det vanliga ögat under vanliga förhållanden.

Detta är icke underligare, än att det i de stora hafvens djup finns en hel växt- och djurvärld, som producerar sitt eget magiska ljus för att med dess hjälp finna sin föda. Det är icke underligare, än att träden vid olika årstider och i olika luftstreck rätta sina färgerefter de ljusstrålar, som de behöfva för att få tillräcklig värme. Dessa människans strålar användas icke för att finna föda åt kroppen eller för att få värme men för något lika viktigt, nämligen för att samla föda åt själen, det är själfva personlighetens mystiska kraftkälla.

Det är ett storartadt skådespel, som upprullar sig för blicken, då man tänker sig, att människorna likt spindlar närma sig hvarandra och omspinna hvarandra med ett osynligt nätverk och långsamt suga ur hvarandra, en kamp långt underbarare än den öppna kampen för födan och fortplantningen, emedan den pågår i det osynliga och omedvetna och af oss endast kan inregistreras under de grofva rubrikerna sympati och antipati, vänskap och fiendskap, trygghet och fruktan, kärlek och hat.

Där hade nu Ankarsparre och Anna Litzelius råkats och de hade icke vändt sina strålkastare mot hvarandra, förrän portiern placerat dem vägg om vägg. Då hade med ens omkopplingen skett, och när de råkades igen, stodo de där som nattgubbarna med hvar sin osynliga lykta på bröstet och lyste på hvarandra, nyfiket, spejande och – omedvetet.

Detta är den experimentella erotiken; en man och en kvinna råkas, äro först likgiltigamen vända småningom sina omedvetna strålkastare mot hvarandra, behandla hvarandra som kemiska preparat, hvilka de lägga i olika lösningar för att tålmodigt pröfva sig fram och sönderdela hvarandra i beståndsdelar och en vacker dag stå där med den andras formel i hand — sedan gå till nästa och börja om igen. Så använda dessa formler på sig själf och slutligen finna sin egen formel och då ändtligen vara nöjd.

Detta begränsar sig icke bara till erotiken. Det återgår i alla lifvets förhållanden. Det är förklaringen till alla skvallerhistorier, allt förtal, allt gräl; det är barnets oemotståndliga drift att plocka sönder sina leksaker för att finna gåtans lösning, omsatt i människans hela lif. ja, det är själfva det grundväsentliga hos mänskligheten, fatalt för den svage, angenämt för den starke. Och tack vare vetenskapsperiodernas experimentella erotik skaffar sig mänskligheten för en tid de formler, på hvilka den sedan under religionsperioderna tror och enligt hvilka den lefver, till dess de befinnas utnötta och experimenten börja på nytt.

Förlåt, vördade läsare, om jag uppehållit berättelsen en stund med dessa från professor Wohlgemuth lånade teorier, men de äronödvändiga för att du skall förstå det spel, som begynts mellan Ankarsparre och Anna Litzelius.

Där de nu sutto i Eggertz' musikträdgård omflutna af den bleka sommarkvällen, hade Ankarsparre redan börjat sina förberedande undersökningar. Förr i världen, då han såg på en kvinna, gjorde han det för att se, om hon var vacker eller ful, och han tänkte då alltså uteslutande på sig själf, på om hon skulle behaga honom.

Men nu satt denna Anna Litzelius framför honom som ett ostra, visande endast skalet, och det var det, han nu undersökte för att söka sluta sig till, hvad där fanns inuti, om en pärla eller ingenting. Sålunda mönstrade han – omedvetet, hela tiden omedvetet! – om hon hade rynkor kring ögonen, streck vid munnen, hvad näsans form kunde säga, händerna, hårfästet, rösten, tonfallen, språket, rörelserna, blickarna; allt omspann han långh samt och obönhörligt men som i en dröm.

Under tiden samtalade de om helt annat; men äfven ur de fakta, hon lämnade från sig, drog han slutsatser, utan att han visste det själf.Hvad talade de om? Naturligtvis om sig självfva, om kärlek och äktenskap.

De blefvo intima.

– Vet herr Ankarsparre hvad? sade hon. Jag skulle egentligen vara gift nu!

– Aha! tänkte Ankarsparre och spetsade öronen.

Hon berättade vidare:

– Det är två herrar, som kämpa om mig, och den ene har hotat att skjuta sig, om jag gifter mig med den andre . . .

I det hon såg pröfvande på Ankarsparre, sade hon liksom frånvarande:

– Den ene är offcer . . . den andre . . . är en . . . mycket . . . mycket . . . fin . . . mycket fin affärsman!

Och så väntade hon på effekten.

– Synnerligen briljant situation för en ung dam! sade Ankarsparre.

– Offcern har blifvit erbjuden att bli guvernör i Kongo! fortsatte hon då.

– Synnerligen romantiskt! sade Ankarsparre.

– Med furstlig lön och bostad!

– Och fröken tvekar ändå! Är det, för att det är svårt att lämna Sverige?

– Nej, men jag vågar inte för den andre!– Synnerligen förargligt för fröken! sade Ankarsparre.

– Ja, ohyggligt! försäkrade hon, och som nu den pipan var lossad, spände hon hanen på den andra, siktade och sköt. Hon berättade sin historia; att modern varit en världsberömd konstnärinna och fadern . . . ja, hon sade det inte precis ord för ord, men Ankarsparre förstod, att han varit statsminister . . . gubben Björnkatt stats-minister!!! Hm! Själf hade hon hela sitt lif varit understödd af fadern, och nu skulle hon bada och hvila, emedan doktorn påbjudit det efter alla de själsstrider, hon genomgått för de båda beundrarnas skull.

– Herr Ankarsparre ser, hur blek jag är! sade hon.

– Mycket blek! svarade han artigt.

– Skall inte herr Ankarsparre gifta sig? frågade hon då.

– Min fröken, svarade han med djupt allvar, då en ung dam, som jag fordom plägade kyssa, en gång helt plötsligt och oförmodadt sade: när vi bli gifta, Patrik . . .

– Nej! Heter herr Ankarsparre Patrik?

– Ja, efter min farfar . . . så tänkte jag . . .

– Och jag Anna, efter min mor . . .

– Synnerligen vanligt! sade Ankarsparre.Jo, så tänkte jag: man fiskar efter mig! Och sen den dagen fruktade jag äktenskapet. Emellertid har jag på sista tiden börjat komma på andra tankar. Antag till exempel, min fröken, att jag blef kär i er! Då måste jag fråga mig: hvem är ni? Bör jag gifta mig med er? Något sådant har jag aldrig frågat mig förut Och vet fröken, hvad som måste afgöra den frågan ?

– Nej.

– Fosterlandets intresse. Gagnar jag fosterlandet genom att gifta mig med er eller ej? måste jag fråga, och först sen jag vet det, kan jag gifta mig!

– Men det kan man väl inte veta förrän efteråt, bäste herr Ankarsparre! log Anna Litzelius.

Ankarsparre, som stirrat hela tiden ut i rymden, vände hastigt sin blick mot henne; orden hade slagit ner som en blixt.

– Denna kvinna är klok! tänkte han och yttrade långsamt:

– Synnerligen förbluffande sagdt, det där, min fröken! Och ganska tänkvärdt! Det hade jag inte beräknat! Verkligen inte.

Och så föll han i djupa tankar.

– Hon är utan gensägelse en djup kvinna! tänkte han. Verkligen djupare än jag trodde!Därmed såg han opp, skålade och sade allvarligt:

– Fröken har ett synnerligen klart förstånd!

Så hade han funnit en första medveten formel!

Men medan allt detta pågick, hade det omedvetna arbetat och icke utan resultat, som vi nu ska se.

Anna Litzelius hade så småningom blifvit trött, hennes genomskinliga tinningar och ögonhålorna blefvo alldeles blå, och en dödlig blekhet betäckte ansiktet i öfrigt.

De bröto upp och gingo till hotellet.

Men när de stodo utanför hennes dörr, fladdrade hennes glada lättsinne upp en sista gång, och hon kunde inte låta bli att skämta med det lilla söta murmeldjuret.

Ankarsparre stod med hennes hand i sin och bugade.

– Så snäll portier, herr Ankarsparre! sade hon då med ett leende.

– Hvad menar fröken? frågade Ankarsparre.

– Som låter oss ligga så nära hvarann! sade hon barnsligt och log igen och nickade. God natt, herr Ankarsparre! Sof godt!Och så gled hon in.

Ankarsparre föll ögonblickligen i djupa tankar, och med hakan i fingrarna gick han in till sig.

Den sista repliken hade träffat honom, som om det slutna ostrat en sekund öppnat sig och en blixt lyst till från en pärla därinne.

Han klädde emellertid af sig, lutade örat en god stund mot väggen till Anna Litzelii rum, där var ljudlöst Då vandrade han i sin långa nattskjorta af och an på golfvet och grubblade, med fingrarna om hakan. Slutligen stannade han midt på golfvet och tänkte:

– Jag kan undra, om hon sofver!

Och likasom drifven af en stark osynlig makt öppnade han ljudlöst sin dörr, tittade ut, fann korridoren tyst och stilla och smög fram till hennes dörr.

Där böjde han sig ner, så att han stod hopfälld som en vinkelhake, och så kikade han in genom nyckelhålet

Därinne härskade en skum sommarnattsdager, och det var dödstyst

– Hon sofver! tänkte han, och med ens kände han sig alldeles lugn likt en mor, som sett till sitt barn, en bonde, som smugit ut i natten och sett till sin sjuka ko, eller en girig,som förvissat sig om, att hans skatter äro i tryggt behåll.

Så smög han åter till sitt rum, och inom en stund sof också han!

TRETTONDE KAPITLET.

## Sveriges poesi.

Det finns i hvad jag ofvan berättat en omständighet, som, ifall du haft ögonen öppna, vördade läsare, möjligen kommit dig att undra; nämligen den omständigheten, att Ankarsparre och Anna Litzelius, trots det att de gjort ressällskap från Norrköping till Göteborg och sedan passerat hela kvällen tillsammans, ändock, när de slutligen skildes, icke visste om hvarandra, hvart de följande morgon skulle resa.

Men det berodde just på, hvad jag för min personliga del räknar vara Sveriges verkliga poesi. Jag vet inte, om du tänkt på den sidan af vårt lands och vårt folks väsen, och därför skall jag nu söka förklara, hvad jag menar, så får du sedan bilda dig ett omdöme därom själf.

Tänk dig, att du har framför dig flera olika som förvissat sig om, att hans skatter äro i tryggt behåll.

Så smög han åter till sitt rum, och inom en stund sof också han!

TRETTONDE KAPITLET.

## Sveriges poesi.

Det finns i hvad jag ofvan berättat en omständighet, som, ifall du haft ögonen öppna, vördade läsare, möjligen kommit dig att undra; nämligen den omständigheten, att Ankarsparre och Anna Litzelius, trots det att de gjort ressällskap från Norrköping till Göteborg och sedan passerat hela kvällen tillsammans, ändock, när de slutligen skildes, icke visste om hvarandra, hvart de följande morgon skulle resa.

Men det berodde just på, hvad jag för min personliga del räknar vara Sveriges verkliga poesi. Jag vet inte, om du tänkt på den sidan af vårt lands och vårt folks väsen, och därför skall jag nu söka förklara, hvad jag menar, så får du sedan bilda dig ett omdöme därom själf.

Tänk dig, att du har framför dig flera olikahus, i hvilka det bor människor! I hvart och ett af husen bor en familj, och hvar familj har ägt sitt hus sedan sekler.

Du betraktar dessa familjer, du finner stora olikheter dem emellan, och du vill ha dem förklarade.

Här kommer nu en och säger: se bara på husens yttre! Hur olika de äro! Och däraf drar han sedan sina slutsatser om människorna.

Så har man också gjort med Sverige. Man har beskrifvit dess natur, dess berg och sjöar och floder och skogar och sagt:

– Sådant ser landet ut, och därför är folket sådant som det är!

Men en annan har kommit och opponerat.

– Följ med in i huset och se! har han sagt. Han har pekat på de stora fönstren och utropat:

– Se, hvilka massor af ljus, som strömmar in! Det är förklaringen till att folket är som det är!

Men en annan har kommit och haft en annan mening. Han har fört dig till trädgården och låtit dig se, hvad slags frukter, som där odlats.

– Se, har han sagt, sådana ämnen förtär folket. Därför är det sådant, som det är.– Ack nej, har en fjärde sagt, se, hvilket fattigt bohag, se, hur simpelt och tarfligt allting är. Det är förklaringen!

– Misstag! ropar en femte. Se hvilka gamla stolta porträtt på väggarna, hvilka troféer i hörnen. Där är förklaringen.

Och så ha de alla sett: på husets fasad, på dess fönster, på dess köksträdgård, på dess fattigdom, på dess historia.

Det är ju ganska egendomligt: ett ha de alldeles glömt! Folket själf! De ha velat förklara familjen genom bostaden, folket genom landet, men de ha icke brytt sig om att se på folket själf.

Om vi därför nu skulle ta och se på folket och undersöka, hur det ordnat för sig i sitt stora hus. Och jämföra lite med andra folk och se, hvad vi kan få fram ur det.

Det första vi finna är, att svenska nationen bor helt annorlunda än andra folk. Medan i genomsnitt för hela Europa 40 personer bo på hvar kvadratkilometer och i Väst-Europa ända upp till 60 på samma yta, kan motsvarande areal i Sverige endast visa ett medeltal af 11 personer. Men så är det dock icke öfver hela landet. Nära en tredjedel är så folkfattig, att där bor icke ens 1 person påhvar kvadratkilometer, stora områden ha högst 5, andra nå upp till 20, vissa till 50 och ett par små fläckar öfver 50.

Kanske kan man ur detta förklara svenska nationen mer än ur annat! Dess fasad, dess ljus, dess mat, dess fattigdom och dess historia äro dokument om dess lif men icke förklaring till dess väsen.

Den förklaringen ligger kanske på annat håll och kan kanske uttryckas i ett ord:

Ensamhet!

Hur ensamma lefva vi icke i detta land, hur tomt, ödsligt, arktiskt förefaller det icke, då man kommer hem från det folkrika utlandet, hur tysta, små och stilla förefalla icke äfven våra största städer. Hela landet liknar ju en enslig fäbovall på ryggen af ett jätteberg, som lyfter den mot himlen. Och där sitta människorna, hvar och en i sin vrå, och hur bli de? Jag har ensam genomvandrat norra Ångermanlands, södra Lapplands och halfva Jämtlands ödsliga bygder, jag har strukit förbi Kvarkens nordliga hemska kust, där allt är sand och sten och ris, och gjort en titt uppåt fjälls, jag har befarit Upplands slättbygd och Södermanlands idyller, ströfvat bland Dalarnes berg och Västkustens klippor; öfverallt var detsamma stillhet, ödslighet och tomhet. Men hvad denna ensamhet betyder, det begrep jag i de stora ödeskogarna norrut. Där kunde det hända, att jag efter att i timmar ha vandrat utan att se spår af mänskligt lif, plötsligt hörde bjällrandet af en gethjord, och ett, tu, tre syntes vallarbarnen framför mig på vägen. Men knappt upptäckte de mig, så sprungo de in i skogen, och sen såg jag dem titta som ekorrar bakom furustammarna. Men komma fram? Aldrig. Stundom hände det, att en gammal skogvaktare kunde berätta, medan vi rodde öfver sjöarna, om de historier, vid hvilka dessa vallarbarn uppväxte, och det var en värld af osynliga väsen, troll, rå, oknytt. Åkte jag med en säflig bonde genom ödemarken och det hördes ett doft dån bakom oss, sade han lugnt: storfarn är bakom!

Hvad mer! Jag har left bland fiskare en gång. Jag har left och sofvit på hafvet, legat på skullen och suttit vid spiselelden i höstkvällarna, och jag vet sålunda, hur folket ser på tingen.

De äro hedningar, än i dag, och se med hedningars ögon. Åskar det, säga de:

– Det torar!Och de frukta svordom som besvärjelseord med kraft att kalla fram andarna.

– Du skall icke svära, heter det, då du är på sjön, ty då är ditt lif i Guds hand och han kan kasta stormen på dig. Du skall icke svära i sängen, ty där vakar han, medan du sofver och ingenting vet. Du skall icke svära vid bordet, ty han ger dig mat och dryck, och vredgas han, tar han bordet från dig!

Hvad är det alltså, som denna landets ensamhet skapat?

Jo, rädslan.

Svenska nationen är rädd.

Men hvad är den rädd?

Den är rädd sig själf!

Och det är, hvad jag kallar dess verkliga poesi!

Ty poesiens rot är fruktan, och dess första form är besvärjelsen mot osynliga farliga makter. Aldrig uppstår af en

människa en skald, om hon icke mer än andra känner det osynligas starka makt i lifvet.

Poesien är själfva det osynliga, som skalderna meddela oss. Och därför är också svenska nationen en nation af poesi, det är en nation af fruktan för denna ödsliga, hemska jord och de andeväsen, som afgöra dess öden.Men jag kan aldrig tänka mig, att orsaken härtill är, att landet ser ut på det ena eller andra sättet, inte heller på att folket äter det ena eller det andra, ej heller på att det är fattigt (det är det för resten inte!), ej heller på att sommarnätterna äro ljusa och allra minst på att det kommenderades ut i slagsmål förr i världen.

Människan förändras icke af den yttre naturen, endast af andra människor. Att en fransman är glad och liflig beror inte på, att han dricker vin och äter ost utan på att han är van att ständigt vara omgifven af andra och sålunda alltid är skyddad; att en svensk är tyst och skygg beror på att han tillhör ett land, som har ensamheten till sin förnämsta egenskap.

Du tycker kanske, han är glad nog? Res då ut, se en svensk bland andra folk! Han går som en stilla hvit solstråle bland bengaliska eldar! Hur glad och tokig han må vara.

Nu vet emellertid enhvar, att om man vistats länge i ett sällskap och hela tiden suttit tyst och tänkt på sina egna, för sällskapet okända angelägenheter, så kan det plötsligt komma en fasa öfver en och man tror, man har suttit och talat högt och blottat alla sinatankar. Då kastar man sig handlöst in i samtalet för att kontrollera, hur det kan stå till, och för att tysta de inre stämmorna pratar man ifrigt om hvad som helst, medan ens hemliga tankar lysa i ens inre som aflägsna hvita fjälltoppar.

Eller man kommer kanske tillsammans med en person, man känner de mystiska känselspröten af hans nyfikenhet glida kittlande öfver huden, hans hemliga strålar irritera en, och för att bryta strömmen och få bort spröten börjar man tala om sig själf, tänkande oredigt: Du skall få lite att syssla med och äta på, så hinner jag undan, och hvad jag tänker göra och hvart jag ämnar mig, det får du aldrig veta.

Detta är den instinkt man har att skydda sig.

Sådan är den oförfalskade svensken, icke därför att han är svensk, icke därför att han bor i Sverige och äter sill och potatis och har Lützen och Pultava i sin historia, utan därför att han är född i ensamheten – jag är förvissad om att en ryss från stepperna, en man hvem som helst under samma förhållanden är honom till sitt väsen fullkomligt lik. Det yttre förändrar endast formerna och bestämmerhvilken färdighet som utvecklas, men människans väsen är sig öfverallt likt – där fordras endast tystnad, så höres dess röst.

Och Sverige är tyst. Därför skall man också, om man vill förklara svenska nationens handlingar, förr eller senare tvingas att visa upp rädslan såsom en af de starkaste trådarna i dessa handlingar.

Och det är, hvad jag härmed sökt göra. Och nu säger jag vidare, att orsaken, hvarför Ankarsparre icke frågat Anna Litzelius, hvart hon skulle resa, och orsaken, hvarför hon berättat för honom, att hon var dotter till den och den och att hon hade två beundrare och det ena med det andra, det var denna instinktiva rädsla, som de omedvetet kände för hvarandra och som de buro i arf från generationer och generationer af män och kvinnor, som left i ständig fruktan för det osynliga omkring oss!

Hvad var det då, de fruktade så förtvifladt? Att visa sig själfva. Ankarsparre, hvilken såsom gammal adelsman mer aflägsnats från själfva jordgrunden genom en viss kultur, mindre, och därför hade han icke heller omsvept sig med en sådan hemlighetsfull nimbus, som Anna Litzelius gjort genom sina allusioner;men var lugn, vördade läsare, han var tillräckligt skygg, han med.

Vi betrakta fransmän t. ex. såsom cyniska och rentaf frånstötande, därför att de så öppet lägga sina intimaste känslor på bordet; men detta är nu en gång det enda sättet att få sig själf på formler, och att få oss därhän, det är just det, lifvet vill tvinga oss till genom allt som sker, det var just därför försynen ställt Anna Litzelius i Ankarsparres väg.

Han skulle tvingas att kränga ut och in på sig, och hans rädsla skulle slås i stycken, han skulle komma till fullt medvetande om sig själf, för att ändtligen få se, hvem han var, hvad han dög till och hvad som var meningen med

hans lif.

Och det är just precis, hvad som väntar hela detta land, som nu i sekler suttit och stirrat i sin ensamhet och inte velat, inte vågat, inte kunnat öppna sitt inre och därför heller aldrig fått sig själf på formler.

Här skänker jag en ad interim med varm hand och säger, så må hvar och en tänka vidare själf:

– Svensken är feg! Inte för att ge eller ta slag, men han vågar inte visa, hvad han har på hjärtat! Och svensken kommer aldrigatt bli det stora, hvartill han ämnats, förrän han som Ankarsparre mött sin Anna Litzelius i hvad form det nu må bli. Men sen! Då han lärt känna sig själf, då han blifvit medveten, då han funnit den svenska andens formel! Ja, då! Men det rör kanske inte oss, det blir kanske nästa generations affär.

Var så god!

Men nu ska vi se, hur denna Sveriges poesi visar sig i det vanliga hvardagliga lifvet.

Den saknades icke vid nästa sammanträffande mellan Ankarsparre och Anna Litzelius. De hade kommit öfverens om att följande dag äta frukost tillsammans klockan tio, och på utsatt tid råkades de i matsalen – det vill säga: Anna Litzelius kom kvart öfver tio och kvittrade:

– Jag kommer väl inte för tidigt?

– Det vore icke med sanningen öfverens-stämmande att säga det, svarade Ankarsparre. Klockan är kvart öfver tio!

– Kvart öfver! utropade hon. Nej, det är inte möjligt. Min är inte tio än!

Och hon drog fram sin klocka och visade – den var tio minuter öfver.

– Men hvad vill det säga! undrade hon.Jag tog den på mig, just som jag gick ner, och då fattades den tio minuter i.

– Gick fröken direkt ner? frågade Ankarsparre.

– Jag rättade bara till hatten!

– Jag har hört gifta män säga, sade Ankarsparre leende, att det just är på det, som det beror!

– O, hvad ni är stygg! log Anna Litzelius.

Nå, det där var ju inte speciellt svensk poesi, det var allmänmänsklig och bara en liten inledning. Den svenska kommer nu.

De åto, och de voro ganska tystlåtna.

– Synnerligen beklagligt, sade Ankarsparre med ens, att alla vackra visor skola vara så korta. När reser fröken vidare?

– 12,11, svarade Anna Litzelius.

Ankarsparre fällde knif och gaffel.

– Söderut! sade han.

– Ja.

– Det är inte möjligt!

– Jo, jag försäkrar!

– Men, min bästa fröken, det är ju mitt tåg!

Nu fällde hon knif och gaffel.

– Till Mårstad! utropade hon, ofrivilligt.– Mårstad? sade Ankarsparre och gapade. Mårstad! Skall fröken till

Mårstad!

– Ja, visst.

– Till herr J. O. Packlins pensionat, Mårstad, Göteborg?

– Skall kanske ni dit, herr Ankarsparre?

– Ja visst!

– O, Gud! utropade Anna Litzelius och slog instinktivt servietten för ansiktet, och Ankarsparre betäckte ögonen.

Båda kände sig som afslöjade. Båda kände sig beträdda som med tvetalan. Båda hade omedvetet sökt gömma sig för hvarandra, och så hade ödet, jag menar försynen, så hade försynen ställt till så, att de, just tack vare sin rädsla att blotta sig, tvärtom blottat sig dubbelt, och nu sågo de med ens, att de ömsesidiga halfva förtroendena, som ämnats att ljuga bort dem för hvarandra, i stället tvingade dem att gå vidare och alltså fram till sanningen, fram till att lägga korten på bordet!

Tablå!

Båda genomgingo blixtsnabbt i minnet, hvad de sagt, båda bestämde lika blixtsnabbt sina fälttågsplaner, och när de hemliga rådplägningarna voro slut, bröt Ankarsparre tystnaden, reste sig, log, bugade och sade:– Detta var den mest förbluffande händelse, jag upplefvat i mitt lif, och jag tar mig friheten att lyckönska mig själf!

– Ja, det var verkligen det sista, jag tänkt mig! sade Anna Litzelius och var alldeles röd. Herr Ankarsparre på Mårstad!

Och så gjorde hon ett litet synnerligen betecknande tillägg:

– Ja . . jag menar inte, att! . . Mårstad är säkert ett alldeles utmärkt ställe! sade hon, lite förvirrad.

Det var ju bara det fatala, att hon kallat fostermodern för sin sköterska från barndomen, och Packlins voro gamla bekanta till hennes fosterföräldrar och enkla människor och visste, hur enkelt hennes hem var och hela sammanhanget, och – ja, Gud, en sådan historia!

– Min fröken, sade emellertid Ankarsparre. Det är visserligen icke min vana att inleda min dag med vin, men nu måste vi ha ett glas rhenskt eller hvit bordeaux för att stärka oss efter ett sådant äfventyr! Det är ju fullkomligt som i en roman!

Och så togo de in vin.

Detta är Sveriges fina och oskyldiga poesi!

## FJORTONDE KAPITLET.

## Mårstad.

Det fanns en gång en herre här i Sverige, som var den gladaste bland de glada. Han spelade, dansade och sjöng; seglade, jagade, spelte kort och berättade historier. Och öfverallt, där glädjen skulle stå högt i tak, måste han vara med. Men han hade ett fel: han arbetade inte, och därför kom han småningom på dekis och fick inte längre deltaga som förr i de fina festerna.

Men då satte han sig att berätta om allt, han upplefvat. Han hade sett de finaste tillställningar på milar, där hade varit landshöfdingar, och där hade varit biskopar, och där hade varit grefvar och baroner och sköna kvinnor, och . . .

– Och jag var med! sade han och såg sig omkring med tindrande ögon, och då drog han med ens all festernas glans öfver sig själf, och man glömde, att han var på dekis och såg honom omstrålad af lifvets härlighet. Men nästa morgon var glansen borta, och han var åter en man på dekis, och människorna kallade honom: Herr »Jag-

var-med».Jag kommer osökt att tänka på den gamla historien, då jag nu står i beredskap att berätta om herrskapet Dömmares mottagande och erfarenheter på Mårstad och Ankarsparres ankomst dit, och allt, som med detta ställe stod i samband.

Och låt oss nu kasta en blick på förhållandena där!

Vi lämnade för längesen herrskapet Dömmare i den gamla skraltiga vagnen utanför Mårstads järngrindar, och jag lofvade att längre fram berätta, hur det sedan gick, och nu är stunden inne.

Och så här gick det till!

Järngrindarna öppnades af en liten gumma, som såg ut som en tjänarinna, och hon var följd af en jättestor S:t Bernhardshund.

– Är det herrskapet Dömmare? sade hon och log med sina klara vattenblå ögon, och hon såg lite tokig ut.

– Ja, svarade major Dömmare. Var god hjälp oss ned med sakerna!

– Ja, det ska gå som ett huj, det! skrattade gumman.

Och så tillade hon:

– Se, här är vi inte rädda att ta i, inte!Neej då! Vi är enkla och okonstlade människor, vi, min gubbe och jag!

Då begrep herrskapet Dömmares med ens, att det var deras värdinna, och de blefvo ännu mer rädda för henne, än de förut blifvit för den gamla droskan.

Uppe på bron sågo de en kämpagestalt, som stod orörlig och väntade. Hans hjässa var kal, hans näsa var som ett upp- och nervändt T, och han hade ett smalt hvitt pipskägg och en lika hvit mustaschgardin. Och när de kommo fram till honom, bugade han klumpigt och utan ett ord.

– Ja, ser herrskapet, han är en sån enstöring, gubben min! pladdrade gumman. Han bara läser och läser. Han bara klipper och klipper! Vi har så mycket tidningar, och han klipper följetong och buntar och buntar. Han har kontoret fullt. Men han är så snäll, så! Han är så snäll, så snäll!

– Plom! dånade det i gubben, och så gick han in till sig, hans ena axel var lägre än den andra, och han gick snedt

Och herrskapet Dömmare kände hjärtat krypa upp i halsen. Så visade gumman deras rum. Det var ett ganska stort rum åt norr med tre turistsängar, en toalett, en byrå medspegel och ett bord samt tre stolar. Det var synnerligen allvarligt som rum betraktadt.

– Se, vi är enkla och okonstlade människor! pladdrade gumman. Och här är luften så gudahärlig, så man sofver, man sofver! Ja, det säger jag då, hade jag ingenting annat att göra, skulle jag då aldrig göra annat än sofva. Så härlig som den här luften är!

Men herrskapet Dömmare stod tätt tryckta intill hvarandra som vid en öppnad graf.

Och gumman skrattade.

– Här ska vi ha så trefligt i sommar, så! Det ska inte mankera, för det är som bonn sa, det: mankerar det i ena ändan, så fallerar det väl i den andra!

Och den historien var så skrattretande, att hon slog ihop händerna och begrof dem mellan knäna under gälla skratt.

Och därefter blef det kvällsvard.

De nykomna fördes in i matsalen, där de mottogos af S: t Bernhardshunden samt mellan två och trehundra flugor, som redan slagit sig ner vid för att inte säga på maten före dem.

Man satte sig, gubben fick vattgröt, och när man anade det minst, lyfte han lite på mustaschgardinen och sade med en oerhörd röst:– Härlig mat!

Därefter sade han ingenting mer, på en stund.

Supén bestod af de medvurstar, som skjutspojken haft med sig från stan, den limpan, lite smör och lite te, som . . . ja . . .

Den lille Abel tittade sig omkring samt vände sig till gumman och sade:

– Var det de här medvurstarna, som skjutspojken hade på kuskbocken?

– Ja ja, män, sa'n! skrattade gumman. Ska de vara?

– Nej tack! sade Abel.

– Härlig mat! dånade med ens gubbens röst öfver bordet, och han tog sin gaffel från munnen och högg den likt en af Valhalls hjältar i medvursten och åt.

Majorskan, i hvars ögon tårarna trängdes, var emellertid född von Kask och visste sin plikt att visa sig belefvad.

– Hvad väntar herrskapet för mer gäster? frågade hon.

– En general! sade gumman triumf erande och slukade en medvurstbit hel, som kom hennes ögon att gå ut på kinderna och lufta sig lite.

– Hvilken general då? frågade majorDömmare och kraflade sig hastigt upp ur sin iråkade apati.

– Baron Ankarsparre! svarade gumman. Från Stockholm!

Det hade gubben tagit reda på inne i stan.

Då sågo majorn och majorskan på hvarandra, och gumman pladdrade:

– Ja, här ska bli så trefligt i sommar så, vi väntar allt en ung vacker fröken också!

Men när herrskapet Dömmare kommit in till sig, kunde majorskan inte längre bära alla motgångar. Hon hade rest från Boden i sot och damm genom hela Sverige, ända hit ner för att kunna säga, då hon kom hem: Och jag var med! Men hvad var detta att låna glans utaf? Ett gammalt ensamt hus bland kullarna, medvurst, flugor och en S:t Bernhardshund!

Hon lutade ansiktet i händerna och grät.

– Hur gammal . . . är . . . gene . . ral . . Anka . . Ankar. . spa . . sparre, Axel? frågade hon.

– Jag skall se efter i adelskalendern! svarade den stackars majorn, som kände sig hjälplös och visste, att generalen icke på länge varit i aktiv tjänst.

Men när han genomsökt sin koffert, upptäckte han, att adelskalendern glömts kvar –i Boden! Och den, som var lika nödvändig för Västkusten som handboken för gudstjänsten!!!

Nu först bröt majorskan ut i verklig gråt.

– Det . . det . . det . . här . . börjar . . trefligt! klagade hon. Medvurst på bordet . . och . . och . . adelskalendern glömd! . . Me . . men hur ga . . gammal . . är . . ge . . gene . . ralen?

– Kära du! svarade majorn bäfvande. Han är minst 80 år!

Men då blef majorskan bräddad. Hon flög upp.

– Det är ditt fel! ropade hon. Alltsammans! Du borde väl ha haft så pass mycket förstånd, som karl, att du slagit näfven i bordet och sagt: vi reser till ödeborg, och därmed punkt! Ett pensionat är alltid bättre än privatpersoner!

– Ja, men kära Victoria . . .

Under tiden satt gubben Packlin och smorde sig med charkuterierna, ty han hade stannat vid bordet, och mellan hvar korfbit, lyfte han mustasch-gardinen och sade triumferande:

– Härlig mat!

Medan på andra sidan väggen majorskan Dömmare stod med gnistrande ögon framför den arme majorn och ropade:– Härifrån reser vi i morgon dag! Det är oanständigt att bedra folk på detta sätt!

Men var det verkligen det? Jag undrar ändå. Jag tror nästan hellre, det var något annat, nämligen helt enkelt Sveriges poesi i hvardagslifvet. Det var ingenting ondt i herrskapet Packlins. De visste bara inte bättre. Allt var så kungligt svenskt på Mårstad, allt var som det skulle vara. Huset var stort, med många rum, men de flesta voro stängda med nedrullade gardiner, som om där legat döda. Trädgården var förfallen och igengrodd kring ett uråldrigt lusthus, till en urskog, där getingar, humlor och bin surrade och enstaka vilda blommor glödde i dunklet som vildkattsögon. En arrendator bodde i ett ruckligt hus bredvid knuten, och kring fälten lågo lador strödda, mossbelupna, knäande, nersjunkna; minnen från gamla skiftesstadgans dagar.

Här bodde, det kunde hvem som helst se, gamla hederliga kungliga svenskar, som snusade, klippte följetänger och sofvo. Oenom tidningarna hade de fått lust att leka människor, men de visste icke, att människor hade vissa fordringar. Hur skulle de veta det? De hade left sitt lif i barbarisk ensamhet, och de menade, att så som de hade, så hade äfven deandra. Och när de nu älskade vattgröt och medvurst, så kunde de inte tänka annat, än att major Dömmares också gjorde det

Nej, det var verkligen inte alls oanständigt, det var bara den praktiska följden af att inte känna sig själf. Det var, jag säger det än en gång, det var bara Sveriges fina och oskyldiga poesi i hvardagslifvet och som sådan rörande.

Men att det inte var lämpadt att fylla släkten »Jag-var-meds» fordringar – ja, det var en annan femma, det!

Det finns emellertid ingen släkt på jorden, som är så påhittig som den; och nu funderade herrskapet Dömmare strax ut en listig plan, för att trösta sig.

Majorn skulle möta den gamle generalen vid järnvägsstationen i staden, presentera sig och förbereda honom på hvad som väntade samt erbjuda sina tjänster och möjligen knyta hela sin familj med vänskapens och tacksamhetens band till den gamle ädlingen, medföra honom som en trofé till ett fashionablare ställe och där framlefva en strålande Västkust-sommare i glansen af generalen, friherre Ankarsparres namn och rang.

Detta smakade i hög grad majorskanDömmare, född von Kask, ty så hade hon alltid tänkt sig Västkusten.

Sådant var det ställe, dit Ankarsparre nu skulle komma, och sådan var ställningen där!

Nåväl! Ankarsparre och Anna Litzelius embarkerade i Göteborg och reste.

Major Dömmare ute på Mårstad var dagen till ära klädd i hvit väst, med blomma i knapphålet och handskar och spanskt rör i hand. Majorskan hade iklädt sig sin elegantaste bomullsklänning, och Abel var uppsnyggad som till examen. Dessutom hade genom majorns försorg den gamla droskan skurats och rustats, skjutspojken tvättats, kammats och iförts snygga kläder och mössa samt gårdens flagga hissats.

Morgonens telegram hade (afsändt af hotellportiern) lydt: »Anländer 12-tåget Ankarsparre.»

Och så for major Dömmare till generalens möte, och majorskan väntade under magknip hemma på Mårstad.

Då majorn vid tågets ankomst från sin utkiksplats på perrongen inte förmådde upptäcka någon person, som af det yttre att döma kunde antas vara en 80-årig general, tog han med militäriskt lugn sitt parti och gick tillbakatill droskan, och när han stod där, kommo Ankarsparre och Anna Litzelius. Det var bara det åkdonet på planen, och Ankarsparre, artig och fin som alltid, lyfte på hatten och sade:

– Kan min herre möjligen säga, hvar Mårstad ligger?

Då visade major Dömmare sin diplomatiska klokhet. Att Ankarsparre hvarken var 80 år eller general, det såg han; men, tänkte han, förmodligen är han friherre. Därför besvarade han artigt hälsningen, sägande:

– Är det baron Ankarsparre?

– Ja och nej! svarade Ankarsparre på sitt lugna sätt Ankarsparre är mitt namn, men jag är icke baron.

– Då får jag kanske presentera mig! sade majorn. Eftersom vi bo på samma ställe. Major Dömmare!

– Artist Ankarsparre! svarade Ankarsparre, likaledes angifvande sin verksamhet i tillvaron, och därefter presenterade han major Dömmare för Anna Litzelius.

Så reste de, och majorn berättade med stor munterhet det misstag, som begåtts.

– Denna händelse upprepas ofta i mitt lif! sade Ankarsparre på sitt allvarliga och anspråkslösa sätt. Alla synas vilja varabekanta med generalen. Däremot har jag icke kunnat förmärka någon synnerlig lust att bli bekant med artisten. Generalen är emellertid en kusin till min far och ogift samt barnlös.

– Ja, han är ju en af våra få ogifta generaler! svarade major Dömmare och han kunde inte ta ögonen från Anna Litzelius, men detta beredde af allt att döma den unga damen långt ifrån något obehag, och så stodo sakerna, då droskan kom uppskramlande till Mårstad.

Majorn var på sitt sätt en filosof, hans hustru hade gjort honom därtill: han oroade sig nämligen aldrig i förtid, han visste, att obehagen kommo nog ändå, då stunden var inne.

Medan nu Ankarsparre och Anna Litzelius begåfvo sig till sina rum, gick han in till sin hustru.

Majorskan för sin del hade, då hon från bron sett, hvad vagnen innehöll, ropat till sig Abel och befallt honom att genast återta sina vanliga kläder, och själf stod hon vid majorns inträde i underkjol och korsett, och man kunde se hjärtligare ansikten än hennes. Vackrare figur också för öfrigt – till exempel Anna Litzelii!

– Nå? sade hon, hvit af vrede. Hvar är generalen?– Han var i själfva verket artist, kära du! svarade majorn saktmodigt.

– Hans son?

– Nej, han är ju ogift! En aflägsen släktinge. Fadern till denne och generalen äro . . .

– Det är detsamma! Nå, fruntimret, som majorn tycktes fasligt intresserad af!

– Å, kära du . . . en liten fröken . . . Litzelius hette hon visst . . .

– Hette hon visst . . jo jo! Och karaktär?

– Det vet jag inte, kära Victoria!

– Och glopen! . . . artist! . . . af friherrliga eller adliga grenen?

– Adliga.

– Gud! Det var nånting för en general!

– Han heter dock Ankarsparre! sade majorn, liksom Axel Oxenstjerna en gång sade om drottning Kristina: Hon är dock den store Gustaf Adolfs dotter.

Men majorskan var ursinnig.

– Ankarsparra mig hit och ankarsparra mig dit! Simpel knapadel! Men det imponerar naturligtvis på en Karlsson! Det är, så jag vore färdig sätta mig på tåget och resa hem till Boden i denna dag!– Ja, kära Victoria, som du vill! sade majorn, och därmed var resonemanget slut

Men därmed var också Mårstads öde afgjordt, åtminstone hvad familjen Dömmare beträffar.

Försynen trädde nu åter emellan och hjälpte till.

Då middagen serverades, fylldes nämligen matsalen af den oerhördaste lukt.

– Ta ut hunden! sade majorn, som blifvit alldeles röd i ansiktet.

Men Abel ropade:

– Det är inte hunden, pappa! Det är saltköttet, jag har luktat på't!

– Härlig mat! sade den orubblige gubben Packlin, men efter middan tog majorn Ankarsparre afsides och sade:

– Hvad är herr Ankarsparres åsikt om Mårstad?

Ankarsparre var så upptagen af alla sina fosterländska tankar, att han föga tänkt på yttervärlden och dess malörer.

– Ja, svarade han därför, jag har verkligen ännu inte bildat mig någon åsikt.

– Men hvad säger herr Ankarsparre om maten?

– Ja, svarade Ankarsparre, af naturenmager intresserar jag mig rätt litet för mat, och den där filbunken, som serverades vid vår ankomst, fann jag synnerligen uppfriskande.

– Nåväl! sade major Dömmare och berättade om, hur omöjligt allting var på detta ställe, samt visade sedan ett prof på svenska nationens poetiska natur och förmåga att dikta och tro på sagor i sin ensamhet.

– Jag har talat med arrendatorn! sade han nämligen. Och han har berättat åtskilligt om herrskapet Packlins. Gubben har varit tullroddare på norska gränsen, och det hör väl ändå till ovanligheterna, att sådana människor samla så mycket pengar, att de få råd bo som herrskapet Packlins.

Det medgaf Ankarsparre, som helt stilla åhört majorns ord.

– Nu finns det emellertid en historia från gubbens tid om en man, som försvann på en roddtur, med en plånbok, full af pengar, och som aldrig syntes mer.

– Synnerligen obehagliga historier! sade Ankarsparre, som började känna sig otreflig till mods.

– Och man behöfver inte vara mycket människokännare för att snart fästa sig vid,att gubben alltjämt vänder bort ögonen och icke förmår uthärda en vanlig militärisk blick.

Då nu Ankarsparre tankfullt tog sin haka i fingrarna, lutade sig major Dömmare fram och hviskade:

– Här ligger ett brott och pyr i huset, och därför föreslår jag, att ni, herr Ankarsparre, och vi och fröken Litzelius i morgon åka till Särö och se efter, om där inte finns möjligheter.

I detsamma kom Anna Litzelius med »Carl» i famnen.

– Den där rysliga S:t Bernhardshunden, sade hon med darrande mungipor, skrämmer lifvet ur min »Carl», som inte ens tål, att man talar hårdt vid honom — nej, hu, major Dömmare, hvilket rysligt ställe!

Och när hon nu fick höra, hvilka planer, som voro å bane, klappade hon händerna, men majorskan stod bakom gardinen i sitt rum, och då hon såg, hur majorn sken, gnisslade hon tänder.

– Slampa! mumlade hon och skulle varit färdig att med blickarna skära Anna Litzelius i stycken!

Och på kvällen sade major Dömmare tillAnkarsparre, för att ännu mer vinna honom som bundsförvant:

– Min hustru, herr Ankarsparre, är född von Kask och barndomsvän till grefve Sture på Piggsvinsborg; och vi hade tänkt oss att träffa grefven där, och därför bestämde vi oss för Mårstad, men nu visar det sig, att Piggsvinsborg är tomt – och här! Ja, herr Ankarsparre har själf sett Hvad däremot Särö beträffar, så vore det väl en alldeles förträfflig plats för herr Ankarsparre, just i herr Ankarsparres egenskap af konstnär!

Ankarsparre såg upp.

– Förlåt, herr major! sade han. Det sista förstod jag inte riktigt!

– Herr Ankarsparre är ju adelsman! Och till Särö kommer ju kungen, och dit samlas hela aristokratien och den fina bourgeoisien. Med herr Ankarsparres namn och distingerade sätt och utseende vore det ju en karriär att bryta där. Som porträttmålare. Och sen vore ju vägen öppen både till hofvet och till en förmögenhet Tänk på Zorn! Och han är inte adelsman, en gång!

– Ganska sällsamma synpunkter, det där, herr major! sade Ankarsparre. Äro dylika synpunkter speciellt militära? Då skrattade major Dömmare och slog den unge mannen på axeln och sade:

– Jag förstår, herr Ankarsparre är en skämtare!

Och så blinkade majorn med ögonen, men Ankarsparre såg på honom och tänkte:

– Sällsamt ändå, att en man, som ägnat fosterlandet sitt lif, skall ha sådana synpunkter!

Den fine, oskyldige Ankarsparre!

Men majorn hade lyckats: Ankarsparre kände, att han inte ville stanna på Mårstad.

Följande dag åkte sålunda hela sällskapet till Särö. Det var en vacker eftermiddag, och hela naturen var stilla.

I fjärran reste sig det blåa hafvet.

– Så underligt! sade majorskan. Att detta skall vara Västkusten, som jag alltid föreställt mig med kala klippor och fiskargubbar och förskräckliga vågor!

– Framför allt, inföll major Dömmare, föreställde man sig inte, då man läste alla blomstermålningarna i herrskapet Packlins annons, att hafvet skulle njutas, jag höll på säga, genom kikare.

Vid dessa ord skakade arrendatorn, som körde, af ett invärtes skratt, och major Dömmare stötte honom i sidan.– Herr Botvidsson har sina tankar för sig, han, om herrskapet Packlins?

– Hä-hä! skrattade arrendatorn. Dom har nog sina om mig med, för den skull! tillade han.

– Hur så? undrade majorn.

– Man går kanske inte alltid så fri att höra ett och annat af det, som förtäljs därifrån om ens person! muttrade han.

Vid dessa ord blinkade major Dömmare åt Ankarsparre, och under resans lopp satt arrendatorn och berättade både det ena och det andra.

Anna Litzelius följde med strålande ögon allt, hvad major Dömmare sade; det var, som om hon aldrig sett eller hört en mer bedårande man, ja, som hade hvarken baron Stallporten eller kapten Battong någonsin existerat, »Carl» till trots, som låg i hennes knä och tittade misstänksamt med ett öga.

Men majorskan såg ut, som om hon vändt ut och in på ansiktet.

– Jag förstår inte, att min man kan sitta så där och höra på arrendatorns skvaller! sade hon lågt och lite förtroligt till Ankarsparre, som om det funnits en högre gemenskap dem båda emellan, under det att mannen, slampan AnnaLitzelius och arrendatorn bildat »folket», så att säga. Nu dög han, nu! Han stod i alla fall i adelskalendern.

– Synnerligen egendomligt tillstånd, som måtte råda på den gården! svarade Ankarsparre artigt och politiskt.

Men Anna Litzelius slog samman händerna öfver naturens skönhet

– Nej, men oh! Så hemskt! utropade hon åt kolsvarta bergskäglor, som plötsligt visade sig om vägkrökarna.

Eller:

– Så gudomligt! då idyllerna sväfvade fram.

Det var också ett mycket vackert landskap, svarta kratrar med blommande rämnor på sidorna och släta ängar på bottnen, små ljusa dungar, välmående gårdar, skära nyponsnår och doftande kaprifol; och så den röda, glasaktigt klara aftonhimlen öfver det hela och stundom en aflägsen hastigt försvinnande glimt af hafvet

Majorn blef småningom lyrisk, och Anna Litzelius exalterad.

– Är det inte förtjusande, fru Dömmare? ropade hon.

– Mycket! svarade majorskan och blefnästan lik den vördnadsvärde professor Wohlgemuth, ögonblicket innan han knäckte en världsgåta mellan tänderna för att sedan leende erbjuda lösningen som en söt och välsmakande mandel. Det var bara den skillnaden, att majorskan hvarken log eller knäckte några gåtor. Hon var bara sur, ty hon såg, att Västkusten redan börjat verka så pass på majorn, att han höll på tappa hufvut och bli kär i Anna

Litzelius.

Det såg Ankarsparre också, och han såg dessutom, att hon lade an på honom och bara matade sin trogne reskamrat med små fattiga blickar, och det sved i hans hjärta, men det var just för att han skulle få känna den svedan, som försynen i sin nåd skickat honom till detta Mårstad och låtit allt ofvanstående hända!

– Sällsamma väsen! tänkte han. Sällsamma kvinnoväsen! Hvad döljes bak denna panna?

Men han kände, som om han höll på att förlora sitt tag, och därigenom blef han medveten om, att han älskade Anna Litzelius.

– Gåtfullt! tänkte han. Jag älskar denna kvinna.

Och i samma ögonblick tänkte han:– Nej, jag vill inte, att hon skall slå sig ned på Särö!

Ty han begrep dunkelt, att där skulle han strax förlora henne; och något inom honom sade, att det borde han inte göra.

Försynen hade emellertid redan ordnat hela saken genom att helt enkelt hviska i majorskans öra följande kloka ord:

– Hör nu, majorskan! På Särö blir det lite kinkigt att hålla kontroll på majorn. Slår sig herrskapet ned där, så är det inte otänkbart, att det blir lite kuckeliku mellan majorn och den här slampan Anna Litzelius.

Om på grund af dessa ord var majorskan fast besluten att på inga villkor slå sig ner på Särö – redan innan man hunnit dit.

Så gjorde man då ändtligen sitt inträde i badorten. Den låg där tom och ödslig som en hjärna i längdsnitt och förstoring; och det var societetens hjärna. Man kom landsvägen uppför, det var ryggmärgen, och sen spredo sig banorna i solfjäderform, och hvilken väg man än följde, öfverallt såg man societetens idéer, tankar, önskningar och drömmar i stelnad bild. Det var en högtidlig känsla att se in i societetens allra heligaste på detta sätt. Major Dömmare och majorskan med, för öfrigt,skulle ha gett mycket för att bara få gå in i de tillbommade millionärvillorna och se, hur man skulle ha det ordnadt för att kunna kalla sig verkligt fin.

– Magnifikt! hviskade major Dömmare, som om han beundrat ett högaltare i en jättedöme.

Till och med Anna Litzelius blef smittad. Hon stötte helt lätt i Ankarsparre, som ju var adelsman, och sade lågt:

– Ser det inte aristokratiskt ut?

– Synnerligen aristokratiskt! svarade Ankarsparre. Det ser ut, som det vore anlagdt af en hofmästare!

Anna Litzelius såg ett ögonblick på honom, men hon sade ingenting.

Och nu blef ett vandrande och frågande efter rum. Majorn blef blå, majorskan röd, och Anna Litzelius blef blek, »Carl» grät och slokade med svansen, men Ankarsparre var oföränderlig. Han var bara lite förvånad öfver majorns andakt

Slutligen stod man på en bergknalle i ett litet ruckel, som uthyrdes af en gul, mager småskolelärarinna, hvilken användt sina besparingar till att göra affärer i rum och fåfänga. Nu skulle majorn för dubbelt så högt pris sompå Mårstad kunna få tränga ihop sig med sin familj i en nästan omöblerad garderob och äta i en simpel matservering strax intill. Skollärarinnan var likgiltig; hon visste, att fåfänga människor kom det alltid. Hon stod och såg ut öfver hafvet, som bredde sig stilla och oändligt framför fönstren, med några svarta skär utströdda som barkbitar, och den mörkröda solen sjönk just i horisonten. Det var ödsligt, liflöst, storartadt, ja, aristokratiskt!

– Men se, hvilken utsikt! hviskade majorn till majorskan.

– Ja, och så bekvämt! svarade majorskan, hånfullt

Majorns ansikte sjönk samman som en gummiballong, i hvilken man sticker en knappnål, hans ögon bredde sina slocknande blickar öfver hafvet, som man breder smör på en brödbit, och han suckade.

– Ja, sade han, då är det ingenting annat än att fara tillbaka igen då! Med oförrättadt ärende.

Och så blef det.

På hemvägen voro alla trötta och tysta. Man hade varit på helig mark, och hvar och en försjönk i sina betraktelser.

Hvilken vacker och slående bild af densvenska nationen företedde icke denna enkla vagn, som, omgifven af kvällens skuggor och belyst af en blekröd, poetisk sommarmåne, långsamt rullade åter hem till Mårstad!

Hur djupt har icke den svenska filosofien fattat nationen, då den uppsatt som dess mål att skaffa sig ett personligt väsen, ett »jag», och då den lärt, att enda vägen därtill är i och genom Staten, som förkroppsligas af Hans Majestät Konungen, hvilken är såsom en bank, i hvilken hvarje svensk man vid myndig ålder kan lyfta sitt »jag» ur hans »vi»!

Så finner svenska nationen sig själf och sitt väsen endast i monarken, och därför var Särö en helig plats.

Där nedsteg nämligen monarken bland sina undersåtar och gjorde dem genom handpåläggning till personligheter och ägare af ett värdefullt medvetande om sitt »jags» betydelse, där sken han på sina närmaste, dessa på sina, grefvarna på baronerna, baronerna på adelsmännen, adelsmännen på bankdirektörerna, bankdirektörerna på grosshandlarna, grosshandlarna på prokuristerna, prokuristerna på bokhållarna, bokhållarna på springpojkarna, springpojkarna sågo sig i spegeln, och allaropade de, med utsträckt arm och tindrande ögon:

– Och jag var med!

Och så blefvo de alla personligheter, och det var just precis, hvad major Dömmare också velat bli, men nu blef han det inte, och därför satt han i vagnen med hopsjunket ansikte och liflös blick.

Det är den lärorika historien om herr »Jag-var-med».

## FEMTONDE KAPITLET.

## Karl XII och Aurora Königsmarck.

– Gud, en så löjlig karl! var det första Anna Litzelius utropade, då den gamla droskan nästa dag skramlat i väg med herrskapet Dömmare, som begåfvo sig till Ödeborgs pensionat vid Lysekil.

– Hvilken menar fröken? frågade Ankarsparre, väckt ur sina djupa tankar på fosterlandet

– Hvilken!!?? sade hon med stora ögon. Major Dömmare naturligtvis!

Men då såg Ankarsparre allvarligt på henne och yttrade: ropade de, med utsträckt arm och tindrande ögon:

– Och jag var med!

Och så blefvo de alla personligheter, och det var just precis, hvad major Dömmare också velat bli, men nu blef han det inte, och därför satt han i vagnen med hopsjunket ansikte och liflös blick.

Det är den lärorika historien om herr »Jag-var-med».

## FEMTONDE KAPITLET.

## Karl XII och Aurora Königsmarck.

– Gud, en så löjlig karl! var det första Anna Litzelius utropade, då den gamla droskan nästa dag skramlat i väg med herrskapet Dömmare, som begåfvo sig till Ödeborgs pensionat vid Lysekil.

– Hvilken menar fröken? frågade Ankarsparre, väckt ur sina djupa tankar på fosterlandet

– Hvilken!!?? sade hon med stora ögon. Major Dömmare naturligtvis!

Men då såg Ankarsparre allvarligt på henne och yttrade:— Det visar sig tyvärr ofta i lifvet, att en människas ord och gärningar motsäga hvarandra på det mest förbluffande sätt. Nu yttrade fröken, strax sedan vi lämnat Katrineholm, att man skall vara god mot alla människor, alltid. Men det omdöme, fröken nu fällt om den hygglige och förträfflige major Dömmare, finner jag icke stå i samklang med de ord, fröken då yttrade. Detta gör, att fröken syns mig som en gåta!

— Har jag på minsta sätt varit stygg mot honom då, herr Ankarsparre? frågade Anna Litzelius med sina darrande mungipor.

— Nej, fröken, snarare tvärtom! svarade Ankarsparre. Snarare tvärtom!

— Hur kan herr Ankarsparre säga något så styggt då?

— Därför att fröken skrattar åt honom nu, sedan han rest, och kallar honom löjlig.

— Han kan väl vara snäll, fast han är löjlig!

— Skulle fröken vilja säga det till honom, då?

— Jag tror, herr Ankarsparre är den, som är mest stygg af oss två! sade Anna Litzelius.

— Nej, men den, som är mest ärlig, min fröken! svarade Ankarsparre.Då knyckte Anna Litzelius på hufvudet och gick bort

— Gud, ett sådant murmeldjur han är! tänkte hon.

Men Ankarsparre tänkte:

— Hon är en synnerligen gåtfull kvinna!

Hvad det är lustigt ändå! Människorna vilja prompt ha hvarandra så gåtfulla som möjligt; det är, som om det inte skulle vara roligt annars! Jag läste härom dan en artikel af en värderad kvinnlig kollega, hvari hon talade mycket om kvinnans hemlighet Och jag, som alltid trott, att kvinnorna tagit till pennan just för att visa världen, att kvinnan inte hade några andra hemligheter än mannen, eller med andra ord, att hon med honom delade den hemlighet, som är för båda gemensam i deras egenskap af människor, men för öfrigt var hans fullkomliga like. Att så verkligen är, har jag alltid, för min ringa del trott, och jag har dessutom alltid trott, att den där extra hemligheten, som kvinnorna fått sig tillagd, mera berott på något litet fel hos dem, som proklamerat den, men kanske är det inte så.

Ett är emellertid säkert, Anna Litzelius var ingen gåta, mer än för Ankarsparre förstås. Du, värderade läsare, har naturligtvis med dinskarpa blick upptäckt för längesen, att hon helt enkelt var en kokett, snäll och oskyldig i själ och hjärta, men en kokett. Tänk, om kvinnans hemlighet låg där! Då hon uppträder såsom artskild från mannen! Om det bara var koketteri! Och att hela hemligheten upplöser sig i luft, då koketteriet rycks bort, och det verkliga enkla väsendet dras fram. Jag har känt ganska många kvinnor i min dar, från de dygdigaste till de odygdigaste, och många af dem ha varit Anna Litzelii systrar, men då jag sträckt fram handen och sagt: kära ni, hvarför ska vi egentligen kokettera så här för hvarandra?, så ha de blifvit fullkomligt naturliga och, jag försäkrar, inte gåtfullare än min gamla koffert, som jag ärft af min mor! Och hvad nu Anna Litzelius beträffar, så var det inget urbota fel på henne, det finns tusen som hon i vårt kära fosterland, kanske du, vördade läsare, har en syster eller en dotter som hon. Jag för min del har en af senare slaget, ett litet nummer, som larfvar omkring i rummen, och ibland, då jag ser, hur hon försöker kokettera för sin stränga pappa, så tänker jag: ska du bli en sån där Anna Litzelius, du också, din lilla bofink, eller ska manlyckas få dig enkel och inte det minsta gåtfull! Det är det, man får se!

Så var då Anna Litzelius en kokett, och hon kunde inte bärga sig, om hon inte hade hof omkring sig. (Det finns precis likadana karlar, vördade läsare! Tänk bara efter, och du skall i en handvändning kunna räkna upp ett halft dussin!) Hon hade nu, sedan major Dömmare rest, ingen lefvande ro, förrän hon tjusat Ankarsparre igen.

Därtill hade hon för öfrigt äfven ett annat skäl. Hon hade haft ett mycket hemlighetsfullt samtal med gumman Packlin, som hade till följd, att aldrig ett ord fallit om hennes hem, hennes släkt eller någonting. Men nu var hon fast besluten att lämna Mårstad, och hon hade tagit löfte af major Dömmare att söka skaffa rum på Ödeborg. Men hon ville inte ha den oskyldige Ankarsparre kvar efter sig, ty då skulle naturligtvis gumman Packlin inte längre kunna hålla tätt. Och blotta sitt verkliga jag för honom — aldrig!

Därför koketterade hon för Ankarsparre, och han tänkte i sina djupa tankar:

— Hon är en synnerligen gåtfull kvinna!

Och därför hade hon kallat major Dömmare löjlig, dels emedan hon verkligen tyckte,att han var det, och dels emedan hon trodde sig därigenom skola vinna Ankarsparres gunst

Sådana äro människorna, herregud!

Sålunda gjorde förhållandena Ankarsparre till en bulvan för Anna Litzelius. Men äfven för major Dömmare! Utan att han i sin oskuld anade det minsta.

Majorn ville nämligen à tout prix ha den förtjusande flickan till Ödeborg, dels för sitt nöjes skull, och dels för att pryda sig med att uppvakta henne lite. Men majorskan kände inget vidare behof efter den prydnaden, och därför spelade majorn ut den förträfflige Ankarsparre. När herrskapet Dömmare anlände till Ödeborg och fingo se supén, som just serverades vid deras ankomst, svällde majorn med ens upp som en kalkontupp och knuffade sin hustru i sidan.

— Och herregud, hvilket smörgåsbord! hviskade han. Hvilka omeletter! Stekt fisk! Kotletter! Se du?

Och så såg han allvarligt på majorskan.

— Nej, vet du! sade han. Jag kan inte stå till svars med att låta de båda arma stackrarna försmäkta på Mårstad! Jag ringer till Ankarsparre.

— Och ber honom föra hit... jo jo!— Ja, men herregud! Lilla vän! sade majorn. Vi ha dock varit gifta i fjorton år, och du tror väl ändå inte, att en major springer och pussas i buskarna. Du är barnslig, kära Victoria! Verkligen barnslig!

— Ja, ring i Guds namn! Ring! Ring! Men låt mig i all världens dar ändtligen få äta mig mätt efter denna hungersnöd! sade majorskan, och hon spände med ens ut sig kring halfva smörgåsbordet.

Under tiden var Ankarsparre utsatt för attack efter attack från Anna Litzelius. Hon dansade och hoppade framför honom, hon lutade sig öfver hans axel, hennes doft ångade kring honom.

— Hvad ni har vackra, hvita tänder, herr Ankarsparre! log hon. Hon darrade med mungiporna; hon fyllde ögonen med vatten, hennes hand dröjde i hans, då hon hälsade. Allt!

Men Karl XII hade en gång för alla inblåst sin lefvande anda i Ankarsparres näsa, och Anna Litzelius lyckades inte mer än Aurora Königsmarck; och häraf kan enhvar förstå, att Karl XII visst inte, som några baktalare påstått, hade afsky för kvinnor, det var bara det,att både han och Ankarsparre lärt sig först och främst att tänka på Sverige!

Så kom major Dömmares påringning.

— Res ögonblickligen! hördes hans aflägsna jublande röst. Här är gudomligt! Hafvet, salta bad, och ett smörgåsbord, som inte har sin make på hela Västkusten.

Och han tilläde:

— Och herr Ankarsparre kommer att träffa en gammal bekant!

— Såå! sade Ankarsparre. Hvem då?

— Det får herr Ankarsparre se! Men kom bara! Genast!

Ankarsparre lofvade, och sen föll han ögonblickligen i djupa tankar. Hvem kunde den gamla bekanten vara? Han såg på Anna Litzelius, och då gick ett ljus upp för honom.

— Nisse Dackelstjärna! Ty han kände någon oro och valde därför den bland sina bekanta, som var den mest utpräglade fruntimmerskarln!

Och så reste Ankarsparre och Anna Litzelius från Mårstad.

Gumman och gubben Packlin stodo på bron, då de reste.

— Se, vi tycker om enkla och naturliga människor, vi! sade gumman och viftade.— Plom! dånade det i gubben, och så gick han in.

Men när vagnen ändtligen skramlade i väg, höjdes Anna Litzelii bröst af en befrielsens suck — och hon kramade Ankarsparres hand i sin förtjusning.

— Hå! sade hon. Det är, som om maran släppte mig, herr Ankarsparre!

— Sällsamt! sade Ankarsparre. Jag känner mig alldeles lugn!

Ty han hade godt samvete liksom Karl XII.

Ja, så reste de, och på kvällen kommo de fram till Ödeborg, som var ett stort hus högt på en solbacke mellan två svarta berg.

Det fladdrade af toaletter nere på bryggan, och en näsduk viftade, det var major Dömmares.

Anna Litzelius var röd, ögonen glittrade, hon tryckte händerna mot bröstet

— O, herr Ankarsparre! var allt, hvad hon kunde säga.

Men han såg på henne och tänkte:

— Jag skall noga iakttaga henne!

Så stego de i land, välkomnades, och major Dömmare ropade:

— Herr Ankarsparre!.. Får jag presentera!Ankarsparre vände sig om — där stod den vördnadsvärde professor Wohlgemuth, och han log! Han log!!

— Å, nej! utropade Ankarsparre med ovanlig liflighet. Se, herr professorn! Synnerligen förbluffande i sanning, herr professor, och synnerligen angenämt!

Då lutade sig den vördnadsvärde professorn fram och hviskade, med handen för mun:

— I detta sällskap, herr Ankarsparre, finns det endast två personer, som hylla äppelträdet: ni och jag. De öfriga! Hylla taxen! Det säger sig alltså själf, att vi två torde komma att hålla ihop i sommar.

— Synnerligen angenämt, herr professor! svarade Ankarsparre och bugade sig vördnadsfullt, och därefter drogo sig alla uppåt pensionatet.

## SEXTONDE KAPITLET.

## Hvari professer Wohlgemuth framlägger principen för det svenska samhället och därefter sin intressanta explosions-teori

Det stora huset hade två våningar och en vindsvåning. Major Dömmares hade ettstort, soligt rum i andra våningen, men Ankarsparre och Anna Litzelius fingo sina uppe på vinden, midt emot hvarandra på hvar sin sida korridorn.

Båten hade kommit supédags, och som resenärerna aflämnat sin packning och tagit sina rum i besittning, ringde

det med gälla klocksignaler till bords.

Anna Litzelius knackade på Ankarsparres dörr och gläntade.

— Är ni belåten med stället, herr Ankarsparre? frågade hon.

— Ja, min fröken, svarade han, det ser synnerligen lofvande ut!

Då log hon.

— Här finns många riktigt förtjusande unga damer. Inte sant, herr Ankarsparre?

— Det är möjligt, fröken! svarade han. Jag har hittills bara sett en.

— Hvem då?

— Er, min fröken!

— Är ni trogen, herr Ankarsparre?

— Menar fröken i kärlek?

— Ja...

— Jag pröfvar alltid noga, det är allt, jag kan säga!

— Ni är förtjusande, herr Ankarsparre!sade hon då, kastade en slängkyss, skrattade och hoppade sjungande nerför trappan.

Men Ankarsparre tog hakan i fingrarna och mumlade för sig själf:

— Gåtfullare och gåtfullare!

Därefter gick han ner på sitt fina och behärskade sätt, och i matsalen mottogs han af den öfversvallande major Dömmare.

— Min hustru och jag, sade majorn, hade tänkt erbjuda både er, herr Ankarsparre, och fröken Litzelius en plats vid vårt bord, men som det tyvärr visat sig finnas plats bara för en, så ha vi funnit det lämpligast, att fröken Litzelius fick den. Vi hoppas, herr Ankarsparre inte misstycker, professorn har redan anhållit att få ha herr Ankarsparre vid sitt bord.

Bakom dessa ord låg en händelse, som jag längre fram i annat sammanhang skall berätta.

— Han är en stor beundrare af er, herr Ankarsparre! tillfogade majorn, och ledde den unge mannen bort till professor Wohlgemuth, som under de ohyggligaste ansiktsförvridningar vandrade af och an i en afbalkning af salen, där han hade sitt ensamma bord — och där alltså Ankarsparre var grundligt aflägsnad från den åtrådda Anna Litzelius!Professorn sken upp, då han såg sin anförvant i äppelträdet

— Jag säger, som den gudomlige Sokrates inför sina domare yttrade om den atheniensiska staten, herr major, sade han med ena handen innanför västen, den andra i sidan och bakåtkastadt hufvud, att jag blifvit af Gud tillsatt att vara en tuktomästare öfver denne unge man såsom öfver en stor och ädel häst, hvilken behöfver väckas med sporren!

Därefter bugade alla tre herrarna, och Ankarsparre intog sin plats vid professorns bord.

O, bord! må jag väl här med skäl utbrista. O, du, vishetens heliga bord! Mina substantiv blotta sina hufvun, och jag önskar, att hvarje ung man i Sverige för någon tid finge intaga den plats, som nu blef Ankarsparre beskärd!

Och finge åtnjuta den undervisning i visdom och eftertanke, som professorn begynte meddela honom redan nästa dag.

Det hände sig nämligen då, att vår fine och oskyldige hjälte på förmiddan kom in i matsalen, och därvid fick han se något, som han inte riktigt förstod — först

Solen, den vackra sommarsolen, sken ingenom långsidans alla fönster, så att golfvet låg upprutadt i stora gyllne fyrkanter. Alla borden voro afdukade, och vinden fläktade in från den salta och dansande fjorden.

Ensam i den stora salen befann sig den vördnadsvärde professorn. Han vandrade allvarligt med en anteckningsbok i handen och med jättelika steg fram och åter från det stora matbordet i salens midt till de små privatborden vid salens väggar, och så snart han gjort en promenad, antecknade han något i den lilla boken.

Ankarsparre, väluppfostrad och tjänstvillig som alltid, trädde in och gick fram till honom.

— Förlåt, herr professor! sade han. Är det något, jag kan hjälpa professorn med? Om professorn håller på att anställa mätningar, kanske jag kan få skaffa professorn ett måttband?

Den gamle mannen såg upp, betraktade Ankarsparre bistert och sade:

— Jag har just varit sysselsatt med att för herr Ankarsparres skull uppmäta denna sal.

Därefter vände han sig och pekade ut öfver det stora rummet.

— Ni lägger kanske märke till, herr Ankarsparre, sade han, att i denna matsal deenskilda borden sönderfalla i tre grupper. De, som äro placerade vid yttre långväggen med den charmanta utsikten öfver vattnet. De, som äro placerade vid kortväggen, med den blygsammare utsikten öfver träden. Samt slutligen de, som äro placerade vid andra långväggen och icke ha någon utsikt alls. I denna gruppering uttrycker sig samhällets idé, herr Ankarsparre! Hvar och en af dessa väggar är bestämd för hvar och en af samhällets tre hufvudgrupper: den administrativa, den exekutiva och den ackumulativa. Den administrativa, som består af militärer och ämbetsmän, äger rätt till den bästa utsikten, den exekutiva, som består af tjänstemän och betjänte, får nöja sig med den enklare utsikten, och den ackumulativa, som består af merkantila personer, får ingen utsikt alls utan får vara nöjd att bli insläppt

Efter dessa ord grep den vördnadsvärde professorn Ankarsparres hand och ledde honom fram till stora matbordet, och nu fick han göra precis samma promenader, som han nyss sett professorn ensam företaga.

När detta var gjordt och professorns mätningar sålunda kontrollerade, framlade han följande tablå öfver salen.— Som vi nu ha sett, herr Ankarsparre, utgör afståndet från matbordets medelpunkt till bästa bordet i grupp I, som är herr majorens, 4 steg. Afståndet till bästa bord i grupp II, som tillhör en änkefru Modest, utgör 8 steg, och till bästa bord i grupp III, hvars innehafvare är en mig obekant gammal man, 5 steg. Men dessa skola egentligen räknas såsom bakom grupp II, och antalet steg blir för grupp III alltså 13. Den sammanlagda steglängden är sålunda 25, och de tre grupperna förhilla sig till hvarandra som 4:8:13. Men nu finns här 70 personer. Enligt denna proportion äro alltså 4/25 af grupp I, 8/25 af grupp II och 13/25 af grupp III. Det gör 16 % af första, 32 % af andra och 52 % af tredje gruppen. Eller i antal personer: 11 1/5 af första, 22 2/5 af andra och 36 2/5 af tredje gruppen.

— Synnerligen intressanta resultat, herr professor! sade nu Ankarsparre.

— Ja, svarade den vördnadsvärde gamle mannen, det är rätt genialiskt utfunderadt, men...

Här böjde han sig fram och hviskade:

— ...men det är tyvärr icke alldeles bindande. Det är endast approximatift! Men det stämmer på ett ungefär med verkligheten. Nuundrar herr Ankarsparre förmodligen, hvart jag med dessa undersökningar vill komma?

— Ja, herr professor! svarade Ankarsparre. Jag måste erkänna, att, ehuru professorns resultat äro synnerligen intressanta, så...

— Jag förstår fullkomligt herr Ankarsparres tankegång! sade den vördnadsvärde professorn med ett leende. Afsikten med dessa mätningar var emellertid att visa herr Ankarsparre, hur en grupp människor, då de samla sig på ett ställe, hvilket som helst, omedvetet kristallisera sig efter lagar, som man medels undersökningar och någon eftertanke strax kan fastställa, och jag är öfvertygad om, att herr Ankarsparre för framtiden kan ha nytta af att lära sig på detta sätt systematiskt betrakta vår värld. Emellertid! Vi ha nu kommit till det resultatet, att Ödeborg

är en bild af det svenska samhället Märk väl, herr Ankarsparre, jag säger icke svenska folket utan svenska samhället. Här fattas nämligen två ytterst viktiga lager af nationen, de så godt som allra viktigaste, nämligen de konsumtiva, som befinna sig öfver, och de produktiva, som befinna sig under samhället Ett folk består nämligen af tre hufvuddelar, en som stiftar lagarna, en somtillämpar lagarna, och en, som upphäfver lagarna. Vi ha här endast mellandelen.

Nåväl! Detta är alltså ett samhälle i miniatyr. Men i samhället råder ju alltid strid, och så är förhållandet äfven här, och denna matsal är i själfva verket händelsernas valplats. Samvaron här är till det yttre på det hela taget fridsam men utgör till det inre en ofta nog både grym och bitter kamp om, hvem som till slut skall bli det lilla samhällets hufvudperson. Först sönderfaller den samlade massan i de tre af mig nyss angifna hufvudgrupperna, sedan välja gruppinstinkterna ledare, och hvilka de äro, kan herr Ankarsparre lätt finna genom att vid nästa måltid iakttaga, hvilka det är, som först servera sig från de olika grupperna; så laddas dessa ledare, hvar och en från sin grupp, och så sammandrabba de, och så afgår slutligen en med seger — eller blir det explosion!

Sålunda pågår här i detta hus en hemlig strid, man hämtar styrka ur vatten, luft och solsken, laddar i rummen och affyrar i matsalen, drar sig sen tillbaka till rummen, jag kallar dem celler, drar sig tillbaka till cellerna alltså, laddar om, och för hvar sammandrabbning ändras ställningen omärkligt.

Tittar man återigen in i cellerna, herr Ankarsparre, så finner man sig i fullständiga vapenarsenaler. Vapnen äro nämligen i denna strid mångahanda. Det är skönhet, en eller annan talang, vackra kläder, en social ställning, bekantskaper, allt upptänkligt.

Sminkburkar, nackspeglar, smycken, böcker i speciella band, signerade fotografier af bekanta personer, eleganta reseffekter, en parfymsort på modet, en halsduk från London eller Paris, ett sätt att vara kammad, klippt eller rakad — allt är vapen, herr Ankarsparre! Allt, till och med ett par snedgångna skor!

Ankarsparre log.

— Le icke, herr Ankarsparre! sade den vördnadsvärde gamle professorn. Den store Shakespeare säger: af samma garn som drömmar väfvas är lifvet väfdt. Och världshistorien spinnes icke, herr Ankarsparre, med andra trådar än dem, herr Ankarsparre här kan upptäcka!

Detta kanske vi längre fram få se!

— På hvad sätt då, herr professor? frågade Ankarsparre, som åter blifvit full af vördnad inför den gamles vänliga höghet och visdom.

— Världshistorien, herr Ankarsparre, visaross endast och allenast en sak! Hur samhälle efter samhälle spränges och människan träder fram! svarade professorn. Genom själfva naturmakternas spel. Och jag fruktar, herr Ankarsparre, jag fruktar, sade den gamle mannen, att en sådan explosion kommer att inträffa äfven i detta lilla samhälle, innan sommarn är slut

— På hvad sätt då? frågade Ankarsparre.

— Jo, svarade professorn, som herr Ankarsparre förmodligen vet bär människan i sitt inre en ocean, som upptar tredjedelen af hennes rymd. Detta salta oceaniska vatten har samma egenskaper i hennes inre som vattnet i en ångpanna, det kan nämligen, då det nått bräddarna och utsatts för tillräckligt tryck, genom hetta bringas att explodera. Vi ska komma ihåg under sommarns lopp, herr Ankarsparre, att hålla ögonen på transpirationen, ty den är ingenting annat än en kondensation på utsidan, som visar, att trycket börjar bli starkt. Sysslolösheten, den rikliga näringen, solen och hafsbaden fylla pannorna och elda under dem, dag ut och dag in, och följden af detta lif måste bli, såvidt jag förstår, först kärlek, som endast betyder, att man för det ökade trycket låter säkerhetsventilen fungera. Men sedan, när deninte längre räcker till, då kommer explosionen! Och den kan inträffa när som helst, och sen får man samla till nya explosioner! Detta torde bli sommarns historia, herr Ankarsparre, och det var på den, jag ville förbereda er för att dymedels söka göra er vistelse här icke endast angenäm utan därjämte äfven lärorik!

Med dessa faderliga ord bugade sig den vördnadsvärde professorn och lämnade salen.

## SJUTTONDE KAPITLET.

### Djuret.

Professorn fick som alltid rätt! Explosionen inträffade verkligen en vacker dag, och som den skulle få för Ankarsparre viktiga följder, böra vi kanske kasta en blick på dess orsaker och bli därigenom äfven satta i tillfälle att lära känna den fina föreningen F. F. F.

Nåväl! När Anna Litzelius, som vi minnas, sjungande hoppade nerför trappan, kom hon nästan midt i famn på major Dömmare, som välvist ställt sig på vakt i matsalsdörrn.

— Om inte majorn vore gift, skulle jag ta majorn i famn och pussa majorn midt på mun! sade den yra och lättsinniga flickan. Såtacksam är jag, för att majorn räddat oss från Mårstad till detta förtjusande ställe!

Det slog stjärnor kring den hedervärde major Dömmare vid dessa ord, och jag fruktar, att, om de varit i de där buskarna, han alluderat på i sitt resonemang med majorskan, så skulle han, så major han var — gärna ha mottagit en så läcker gåfva, ty, om jag nu vågar säga det, så förhöll sig verkligen Anna Litzelii mun till majorskan Dömmares ungefär såsom färsk graflax till kabiljo!

Han fick emellertid nöja sig med att bocka, men hvem vet, hvad som därvid skedde i hans inre, o, människa, människa, du vet bra föga om, hvad som stundligen händer i ditt inre!

— Å, för all del! Bästa fröken! För all del! Nöjet är helt och hållet på min sida! stammade han. Och fröken kan belöna mig ... jag menar oss, min hustru och mig, genom att sitta vid vårt bord. Där finns en plats ledig, hade det funnits två, skulle vi bedt herr Ankarsparre också (sa den räfven!), men nu finns det tyvärr bara en!

— Gärna, snälla majorn! Kolossalt gärna! Vill majorskan det också, verkligen? Besvärar jag inte alls? svarade den lilla ettermyggan.

— Inte det minsta, hä-hä! Inte det minsta!Tvärtom! Hon är, i grund och botten, mycket stor beundrare af ungdom och skönhet, hä-hä! stammade majorn.

Majorskan kom i samma nu och underrättades. Hon var denna dag på ett strålande humör, ty hon hade redan lyckats bilda parti och hade ett ännu obrukadt kapital af kraft och förhoppningar på fickan. Därför visade hon sig relatift vänlig mot den vackra »Slampan», bråkade inte och inskränkte sig till en enda snärt

— Västkusten har tydligen gjort Axel till kavaljer! sade hon.

Sen klappade hon Anna Litzelius på armen och tillade:

— Det kan också behöfvas, kära fröken! Kan ni bara få honom att alltid förbli kavaljer, mot alla, så är jag er tacksam!

Men under det Anna Litzelius serverade sig vid smörgåsbordet, sade fru Dömmare lågt till majorn:

— Fasligt, hvad du blifvit generös!

— Kära du, man kunde inte göra annorlunda! svarade majorn.

— Gå bara inte och ställ till skandal, det undanber jag mig! varnade fru Dömmare.

— Min vän! sade då majorn, inte utanvärdighet, ty de salta baden hade redan gett honom nya krafter. Vi måste veta, hvad som fordras på ett ställe, där vi ska vara hela sommarn. Det hade helt enkelt inte passat sig, att Ankarsparre och hon suttit för sig. Anständigheten fordrar, att de separeras, och — tillfogade han inte utan malis — en säkrare plats än vid din sida kan hon ju inte få!

— Tack!!! sade majorskan och gaf honom en blick, i hvilken ett långt, fint äktenskaps skatter med ens glänste till

såsom äkta guld, då man öppnar en kassakista. Tack, du sedlighetens väktare!

Men det visade sig snart, att Anna Litzelius kunde göra underverk, och hur otroligt det låter, men hon fick inom kort en nästan oinskränkt makt öfver majorskan.

Denna tillhörde nämligen just den fina föreningen F. F. F.

Du vet kanske inte, vördade läsare, hvad F. F. F. är för slag?

F. F. F. betyder helt enkelt »Föreningen Fina Fruntimmer». Den är spridd öfver hela Sverige och har underafdelningar öfverallt. Nu är det bara det, att man måste veta en sak, nämligen att ordet »Fina» i själfva verket användes för att förvilla, ty det andra F:et skallegentligen (men låt det bli oss emellan!) betyda »Fåfänga» och tolkas såsom i det gamla ordspråket: fåfäng gå lärer mycket ondt.

Majorskan var emellertid inte den enda ledamoten af F. F. F. på Ödeborg. Hon hade en rätt svår medtäflare i krigsrådinnan Fuuhl, hvilken med sin dotter, fröken Axeline, som studerade teologi, satt ett par bord från henne uppåt grupp II, för att tala med den vördnadsvärde professorn.

Det hade också till en början rådt någon ovisshet om hvilken af dessa båda damer, som först skulle servera sig, och striden var ännu inte riktigt afgjord, då Anna Litzelius anlände.

Allt detta var nu en rangfråga, och jag vet verkligen inte, hvem som i rangrullan går före, ett krigsråd eller en major, men jag vet, att krigsrådet Fuuhl var död, och en pensionerad krigsrådinna kan i alla händelser inte mäta sig med hustrun till en lefvande major, det säger sig själf.

F. F. F:s ledamöter hör man ofta klandras, för att de hålla så strängt på dylika, man kallar det bagateller. Ingenting kan vara oriktigare. Det är visst inga bagateller. Det är tvärtom lika viktigt, att F. F. F. iakttar dessa bagateller, som att solen iakttar sina lagar elleratt en människa går på fötterna och inte på händerna. Hvad skulle man väl säga, om solen började gå upp och ner som en pumpkolf eller om en begrafningsprocession kom högtidligt skridande på händerna? Hvarför det är så viktigt, ja, det öfverlåter jag åt dig själf, vördade läsare, att utfundera! Du brukar stundom klaga öfver, att jag förklarar lite för mycket; det behöfs inte, säger du, med ditt goda hufvud vill du hellre förklara själf, bara jag lämnar dig gåtorna och problemen. Var så god, min vän, här är nu just precis en sådan gåta, och jag öfverlåter den åt ditt skarpsinne. Men om du möjligen skulle gå bet, så finner du ett svar på din fråga i sista raderna af framlidne professor Immanuel Kants »Grundlegung zur Methaphysik der Sitten»!

För att nu emellertid återgå till historien, så hade major Dömmares maliciösa ord vändt majorskans sinne till favör för Anna Litzelius. Jag skall minsann visa honom, tänkte hon, att jag kan vara både det ena och det andra, om jag vill! Och hon tog en hastig öfverblick af den vackra slampan, fann henne enkelt och smakfullt klädd och sig, när hon nu ville se det, att hon i grund och botten var en ganska snäll flicka.Sedan såg hon upp, och då stodo krigsrådinnan och hennes dotter, fröken Axeline, likt två raka, dystra popplar ute på golfvet, färdiga att servera sig först. Men då fick majorskan en idé.

— Var så god, kära fröken, och servera sig först! sade hon. Fröken är ju nykommen och gäst vid vårt bord. Var så god, för all del!

— Tack! sade Anna Litzelius gladt och obekymradt och serverade sig före krigsrådinnan och fröken Axeline; och majorskan Dömmare gnuggade händerna — inom sig!

Det dröjde naturligtvis inte heller länge, förrän man hade full vind i seglen och styrde ut på Adelskalenderns örika haf, där man kryssade bland holmar och skär och öfverbjöd hvarann i att känna sjökort, kompass och farleder. Men det slutade med att majorskan blef imponerad, ty hon fann, att Anna Litzelius helt enkelt var introducerad i F. F. F.

— Kan hon ha pengar? undrade hon till majorn.

— Fadern tycks vara död, och det låter, som om han skulle ha varit någon sorts direktör, men mest ha rest!

svarade majorn.— Hon tycks i alla händelser umgås i societeten!

— Absolut!!! utropade majorn.

Att hon verkligen tillhörde de allra bästa kretsar, därpå fick major Dömmares ett otvetydigt bevis, då Anna Litzelius en dag i ett anfall af smittande godt humör helt plötsligt sade:

— Tänk, fru Dömmare, hvad hela detta Ödeborg ändå är för ett menageri, i grund och botten!

— Tycker fröken det! svarade majorskan.

— Ja, se bara på den där gamla gubben!

Anna Litzelius pekade på ledaren för grupp III.

— Han ser ju fullständigt ut som en Tvättbjörn!

Majorskan måste skratta, och hon pekade på änkefru Modest, som just serverade sig vid stora bordet.

— Hvad är den där ragatan lik då? frågade hon.

— En tacka! En gammal tacka, naturligtvis!

— Ja, minsann — men...

Majorskan böjde sig ner och hviskade:

— Men krigsrådinnan då?— En trana! svarade den omöjliga flickan rappt. Och dottern med! Ha-ha-ha!

Majorn hade just denna dag låtit ta in vin. Han höjde sitt glas.

— Fröken Litzelius! sade han och bugade sig. Min komplimang!

— Förenar mig! sade majorskan och lyfte sitt glas. Fröken är van att se andra kretsar än dessa! Det märks nog!

Och därvid skrattade majorskan lite afundsamt.

— Snälla fru Dömmare! svarade Anna Litzelius. Om inte herrskapet hade varit här, så skulle jag inte ha tyckt mer om Ödeborg än om Mårstad. Men nu är här alldeles förtjusande !

—Fröken öfverdrifver! sade majorn smickrad.

— Fröken måste laga, att fröken blir gift med någon officer... jo, jo... skål!... och kommer upp till Boden! blinkade majorskan. Där finns inga tvättbjörnar och tackor... där inte...

Majorskan böjde sig fram och hviskade leende:

— ... möjligen några tranor!

— Till en lycklig utgång af min hustrusuttalade förhoppning, fröken Litzelius! Det vore en briljant ackvisition för oss alla! Skål! sade majorn och såg in i Anna Litzelii ögon.

Samtidigt fördes ett helt annat samtal vid krigsrådinnans bord, men det rörde sig om samma föremål, nämligen Anna Litzelius.

Men innan jag kan relatera detta samtal, måste jag be läsaren ta del af följande utdrag ur en brefväxling mellan krigsrådinnan och hennes i Norrköping bosatta syster.

Krigsrådinnan hade skrifvit följande, som är af intresse för oss:

»— — — och som vanligt är det barnen, som befalla här och föräldrarna, som lyda och intet snart sagdt hemlighålles för deras omogna öron, men det hämnar sig ibland såsom t. ex. just med herrskapet D:s, ty härom dagen hade barnen någon lek och som var att vänta upplöste det sig i att de inbördes tycks ha försökt öfverbjuda hvarandra i att skryta, nu finns här en familj Karlsson fr. Malmö (hyggliga och enkla om också litet tarfliga), men hvad tror du herrskapet D:s tioåriga son (Abel) gör? han säger hånfullt till de K:ska barnen (en gosse på 10

och en flicka på 8 år): Karlsson kan bara civila heta men inte en militär, min pappa hette Karlsson förr, men han togsig namnet Dömmare, och nu vet naturligtvis hela pensionatet, att major D. egentligen heter K., förmodligen hustrun som förmått honom, hon heter i sig själf von Kask, d. v. s. fadern tillhör väl de där inflyttade som satt ett »von» före namnet, i Adelsk. finns hon ej, och det skulle du förstå, om du såg henne eller hörde henne eller såg hennes sällskap, det är en fröken Anna Litzelius, jag tycker jag har ett minne af det namnet från förr i Norrköping, kan hon möjligen vara därifrån, vet du något så säg ett ord om henne — — — — —»

Och hennes syster hade svarat följande:

»— — — — hvad (fröken!) A. L. betr., så förstår du nog af hvad slags societé hon är om jag bara säger att jag har alla upplysningar som behöfs om henne från min strykerska som bor i samma gård som hennes fostermor, en tulluppsyningsman L:s här. Gumman L. är nu gammal och börjar bli barn på nytt och lossna i sömmarna så hon kan inte hålla alldeles tätt utan berättar för min str. och gråter utan hejd för fosterdottern som är en slampa af värsta slag. För 25 år sen säger min str. ungefär eller så upptogs hon af fam. L. som fosterd. men hon är*oäkta!!* Fadern är gamle excellensen Björnkatt afGyllenhus (sägs det?) och modern någon aktris, som nu är död, Gud vet hvem, numera är hon bosatt i Sthlm (A. L.) som jag vet inte hvad, emellertid lär en baron Stallporten i Kungl. flottan ha förälskat sig i henne (sägs det?) och gumman L. tror, att det skall bli äktenskap utaf, men hon kan ju inte fatta att saken är absurd, men hvad tror du hände en vacker dag nu i sistl. juni. Jo, A. L. var hemma i Norrk. på besök, och då kommer en torpedbåt hit med en annan kapten i Kungl. flottan, och han superar med henne *till kl. 3 på morgonen på Standard!!??* Nästa morgon är torpedbåten borta och nu spelar hon dam på Västkusten!!! Detta så att Axeline inte ens skall tala med henne, hon är naturligtvis en *dålig flicka!!* — — — — —»

Det var om dessa förbluffande upplysningar, som mor och dotter resonerade, samtidigt med att Anna Litzelius hyllades ett par bord därifrån.

— Det är ju underbart! sade fröken Axeline. Från första stund har jag haft intrycket af, att hela hennes själslif var fördärfvadt. Redan hennes ansikte föreföll mig besynnerligt talande, ty, som mamma kanske sett, är hennes hud liksom liflös, hvit ochgenomskinlig, som om den vore död. Och under denna nästan svagt blåaktigt bleka hinna rör sig lifvet så förunderligt. Och hennes fasoner nere i badhuset äro, med förlof sagdt, långt ifrån väluppfostrade. Vore man konstnär, skulle man kanske kunna finna en viss skönhet i hennes linjer, men så samlas också de unga damerna omkring henne och få genomgå en fullkomlig kurs i hur kroppen skall vårdas och ansas, liksom funnes inte annat i lifvet. Och det är naturligtvis förklaringen till att hela pensionatet svärmar omkring henne. Men mamma skulle höra, hur hon förlöjligar alla, och isynnerhet gamle professor Wohlgemuth och herr Ankarsparre!

— Men kära barn! sade krigsrådinnan. Hvad tror du egentligen om förhållandet mellan Ankarsparre och henne? De komma samtidigt, de äro intimt bekanta, de bo rum i rum uppe på vinden. Jag kan inte hjälpa, att jag får egendomliga tankar om den unge mannen, efter dessa upplysningar!

— Därmed må vara hur som helst! svarade fröken Axeline kanske lite rödare än vanligt. Men ett är ju visst och säkert, och det är, att hon är en dålig människa. Vore jagi mammas ställe, skulle jag tala med fröken Paus.

Det var pensionatsföreståndarinnan.

— Nej, kära barn! svarade krigsrådinnan. Vårt personliga värde kan hon inte förringa, vare sig genom sitt lif eller genom att servera sig först vid bordet. Och det är inte god ton att uppträda som angifvare, då ingenting händt! Vi veta, hvad vi veta, kära Axeline, och vi få hålla oss ifrån hennes kotteri, men om något skulle hända och man önskade en förklaring, då är det vår plikt att bidraga till den genom det vi fått veta!

Och därvid blef det

Stackars Anna Litzelius! Stackars alla människor! Hur föga de veta om alla fula ord, som andra människor i hemlighet rita på deras rygg, där de vandra i världsvimlet!

Emellertid var det sant, som fröken Axeline sagt. Hela pensionatet svärmade verkligen kring den vackra Anna Litzelius, men den gifna förklaringen räckte inte alldeles till.

Anna Litzelius hade en egenskap, som vann alla: hon var godhjärtad. Hon plockade blommor och satte på borden, ena gången på professor Wohlgemuths, andra gången på Tvättbjörns, och hennes öknamn kommo ickeaf elakhet utan af ett spelande lynne och en öfverflödande lefnadslust.

En kväll hände också något, som visade, att hon kunde vinna hjärtan.

Kvällen var stilla, och en röd glanslös fullmåne hängde ute på himlen, speglande sig i fjorden.

Då kom Tvättbjörn, som i själfva verket var en halfblind och mindre vetande gubbe, på snedden trefvande fram till major Dömmares bord — ty man satt ännu vid borden rundt om i den stora salen och småpratade öfverallt, herrarna rökande en cigarrett, damerna lutande kinden mot de hopknäppta händerna och stödande armbågarna på bordet.

Tvättbjörn bockade hjälplöst och tafatt och vände sig till Anna Litzelius och sade med sin grumliga röst inne i skägget:

— Fröken... si, si, si... jag ville allt tacka fröken för... hi, hi, hi., för blommor och... si... jag skall allt sjunga en liten sång för fröken... hi, hi, hi...

Man kunde inte såra den gamle.

Så fick majorskan sätta sig att ackompanjera, och Anna Litzelius måste stå vid gubbens sida, med sin ena hand i hans, och så sjöng Tvättbjörn med slutna ögon ochuppåtvändt, förklaradt ansikte, med en underlig, dof röst, glanslös och död som den röda sommarmånen, sin sång, det bästa han hade:

Ack, Värmeland, du sköna, du hä-ärliga land, du krona för Svearikes län-der...

Det hade blifvit alldeles tyst i salen, och man kände i luften, att det var något vackert, som ville fram ur gubbens själ, ehuru sången var underlig och nästan hemsk.

När den var slut, bröt en applådsalva lös, ägnad icke gubben dock, utan Anna Litzelius, hvars lättrörda ögon stodo fyllda af tårar och hvars mungipor darrade.

Ankarsparre, som satt närmast, såg detta och sade, vänd till professor Wohlgemuth:

— Herr professor! Lifvet är ändå stort och sällsamt!

— Ja, och förfärligt! svarade professorn med bistert ansikte.

Men endast en i salen såg bort, det var fröken Axeline! Hon såg ut till den röda, döda månen.

Men det var en annan person i salen, som i stället slukat Anna Litzelius med ögonen, och det var major Dömmare. Hans ögon brunno, då han på detta sätt såg henne firad, och från den stunden existerade hon ensamför honom bland alla dessa människor, och han var kär som en katt, han ville vara hennes drabant och låna glans af henne för att lysa mest af alla i det lilla samhället. Och just ur denna hans kärlek skulle explosionen komma, vuxen upp som en blomma ur F. F. F:s rika jord.

Och den lät inte vänta på sig!

Den kom redan nästa dag, som var het och kvalmig.

— Herr Ankarsparre! sade professorn. Jag fruktar, att vi närmar oss en explosion. Barometern i läsrummet står på högtryck, och atmosfären är tung!

Ankarsparre beredde sig alltså att iakttaga denna naturkatastrof i människolifvet.

Då hände det strax före supén, att han i närheten af pensionatet, där han satt på en bänk med en bok i handen och mediterade, fick höra ynkliga tjut. Han spratt upp och skyndade till stället och fann Abel Dömmare i färd med att tvinga ner »Carl» i den förbiflytande bäcken.

— Abel! sade han. Du skall icke plåga hunden!

— Det är inte herr Ankarsparres hund! svarade den blifvande generalen.— Det är icke heller din! sade Ankarsparre fogligt

— Jag får göra, hvad jag vill med honom, det har tant Litzelius sagt, och hon sitter vid vårt bord! svarade Abel och sökte putta ner hunden i vattnet

Men då greps den fine och oskyldige Ankarsparre af en rättfärdig vrede, tog honom i armen och ryckte upp honom från strandbädden, och den befriade »Carl» smet i väg med svansen mellan bena och skälfvande som ett löf.

Abel gallskrek, sprang ett par steg och vände sig sen, spottade åt Ankarsparre och försvann.

Strax efter ringde supéklockan.

Ankarsparre gick in, men när han skulle ta plats tillsammans med professorn vid det lilla bordet, kom major Dömmare häftigt fram, och hans ögon gnistrade i det stora eldröda ansiktet. Borta vid afbalkningen stodo majorskan och Anna Litzelius och några andra damer; och Abel — med armen i band!!

Majorn skakade af vrede och knöt sina händer, ty alltsen han blifvit kär i Anna Litzelius, hade han förtärts af svartsjuka mot Ankarsparre, med hvilket skäl kan enhvarförstå, och när nu Abel rapporterat, hade han ändtligen fått vapen i händerna och kunde slå till, och det gjorde han, i sin egenskap af krigare, för kung och fosterland!

— Hvad är det ni tar er för friheter mot min son, min herre?? röt han.

Ankarsparre betraktade med förvåning den vredgade mannen, men hann ingenting säga, förrän denne lyfte sin knutna hand under hans näsa och aflossade följande tal, kryddadt med vissa opassande ord, som min numera fina penna absolut nekar att forma. Men jag är förvissad därom, vördade läsare, att du kan interpolera dem själf.

— Är det svartsjuka, kanske? brakade det ur det stolta krigarhjärtat. Är det hämnd för att ni blifvit skild från fröken Litzelius? Hva? Hvilken adelsman, som hämnas på oskyldiga barn! Men ett vill jag råda er, min herre! Tag er i akt! Och är det så, att ni inte kan uppträda anständigt bland folk, så borde ni ha nog vett att resa härifrån!!

Med dessa ord gjorde majorn helt om och försvann.

Professor Wohlgemuth hade under uppträdet stått orörlig vid fönstret och sett ut, men när majorn gått, vände han sig långsamtoch drog ur fickan den lilla boken i skinnband med guldsnitt, betraktade Ankarsparre, som bara stirrade rakt fram, och, i det han förvred sitt ansikte på det ohyggligaste sätt, sade han med dof och djup röst:

— Herr Ankarsparre! Få explosioner, af alla jag i mitt lif bevittnat, ha synts mig så värdefulla som den, hvilken nyss ägde rum, och så ägnade att påminna mig om mina plikter såsom lärd! Det bor, herr Ankarsparre, i hvarje människas inre ett djur, och det är detta djur, som genom dylika explosioner kommer i dagen! Sådana som major Dömmare äro vi alla, herr Ankarsparre! Sådan är herr Ankarsparre själf!

Nu lyfte han den lilla boken och fortsatte:

— Författaren till denna bok anvisar oss emellertid ett sätt, hvarigenom vi kunna besegra djuret inom oss själfva. Hvad är detta djur, herr Ankarsparre? Jo, vår sinnlighet. Och vi ha nu varit i tillfälle att se, hur detta djur kommer i dagen. Det är genom att vi njuta så mycket som möjligt och göra så litet som någonsin möjligt är! Det gifves, säger denna bok, ingen räddning från detta djur, så länge icke människan i verksamhet ochendast i verksamhet finner sin glädje och sin njutning. Detta är ändamålet med smärtan, den skall drifva oss till verksamhet, herr Ankarsparre! Då återstår den frågan: hurudan skall vår verksamhet vara? Skall den gå ut på att försvaga sinnligheten för att därmed kufva djuret genom utmattning?

— Nej, herr Ankarsparre! sade professorn såsom i triumf, lyfte boken och skakade den i luften. Människans uppgift är aldrig att försvaga något med vett och vilja. Hennes uppgift är att bli starkare och starkare. Och när nu djuret i vårt inre är starkt, så måste vi sätta något däremot, som är ännu starkare, och det är — vårt förnuft. Så lära vi, herr Ankarsparre, af denna explosion, att vi måste stärka vårt förnuft och ständigt arbeta därpå!

Med dessa ord bugade den vördnadsvärde mannen, stoppade tillbaka sin bok i fickan och vandrade bort till stora bordet för att breda sig en smörgås.

Men hvad gjorde den fine och oskyldige Ankarsparre?

Han lämnade matsalen och gick upp på sitt rum, där han promenerade fram och tillbaka med fingrarna om hakan.

— Synnerligen sällsam händelse! mumladehan. I sanning förbluffande sällsam! Att tänka sig, att man har ett djur i sitt inre! Och om hvars existens man hittills icke anat det minsta!

Så vandrade han tankfull fram och åter, och hela världen tycktes honom med ens så gåtfull, att han hvarken visste ut eller in.

Men det visste professor Wohlgemuth i stället. Midt i Ankarsparres grubbel kom nämligen den vördnadsvärde mannen hastigt instigande och meddelade, att han fått en idé.

— Herr Ankarsparre! sade han med ett leende. Denna explosion var ett tecken från himlen! Medan vi lefva här bland den darrande taxens dyrkare, utkämpar ju Sverige i Stockholm sin första stora strid på 200 år mot hela världen. Vår plats är alltså icke här utan där! Följ mig till Stockholm, herr Ankarsparre, och jag skall visa er Sverige!

En befrielsens glädje fattade Ankarsparre vid dessa professorns ord, och han tryckte hans hand.

— Med nöje, herr professor! utropade han, och allt grubbel var med ens bortblåst. Han såg en hel ny värld resa sig vid horisonten.

— Med nöje, herr professor! upprepade han. Med nöje! Med nöje!Och så reste de, till hela Ödeborgs gapande förvåning och afund, upp till de olympiska spelen, och nu få vi söka dem där.

## ADERTONDE KAPITLET.

## Sverige.

Under resan upp till Stockholm höll professorn många små tänkvärda anföranden, hvilka med stor andakt åhördes inte bara af Ankarsparre utan äfven af alla andra i kupén, ty tåget var denna gång öfverfullt, och alla insågo, att han var en synnerligen lärorik man.

— Plutark berättar i sin Apophthegmes, herr Ankarsparre, sade han i närheten af Stockholm, hurusom Teres, konung i Thracien, Sitalcis fader, plägade säga, att när han icke stred, kunde han icke finna, att det var någon skillnad mellan honom och hans stalldräng. Därutaf lära vi, herr Ankarsparre, att en individ eller ett folk aldrig känner sitt verkliga lif så starkt som i stridens eller täflingens stund, och detta bjuder den, som vill lära känna självfva grundväsendet hos denna individ eller detta folk, att söka få betrakta dem, när dylika stunder gifvas.Hvad nu dessa spel beträffar, så kan utgången bli af två slag. Antingen kan Sverige komma att segra, eller kan det komma att förlora. I senare fallet, herr Ankarsparre, böra vi minnas det svar, som Epaminondas gaf, då man frågade honom, hvem han skattade högst, Chabrias, Iphicrates eller sig själf. För att döma därom, svarade den store fältherren, fordras det att se oss dö! Och hvad Sverige går för, det kunna vi alltså lära oss äfven af ett eventuellt nederlag.

I förra fallet, eller om Sverige skulle segra, böra vi draga oss till minnes, hur Edvard I af England befallde sin son koka hans döda kropp och samla benen i ett skrin att bära mot fienden, så att hans soldater genom närvaron af dessa hans lemmar skulle känna sig styrkta till tapper strid.

Så kunna också vi, herr Ankarsparre, bildligt taladt, medföra benen från en sådan seger ut i lifvets hvardagliga mödor och låta dem egga oss till ständigt ny tapperhet.

Och i detta låg mycken visdom.

Redan första kvällen gingo de båda resenärerna ut att beskåda folklifvet, hvilket, som enhvar vet, under dessa dagar var lifligare, brokigare och gladare, än Stockholm någonsinvarit i tillfälle att under hela sitt lif förut få skåda.

De stannade utanför Hallbergs juvelerarbutik vid Drottninggatan, och professorn pekade in i fönstret.

Där stod en byst af Karl XII, och det var hans majestät konungens privata pris, som numera dväljes i en nordamerikansk indian-wigwam.

Ja, hvad har icke denne regent allt haft för öden! Jag menar Karl XII.

Emellertid, professorn log och sade:

— Jag märker till min glädje, att Gustaf IV Adolf icke är den ende store svenske kung, som Karl XII hviskat till. Här se vi, herr Ankarsparre, att vår nuvarande monark äfvenledes förnummit hans hviskning, och däri ser jag ett godt tecken.

I det han fortsatte bortåt Gustaf Adolfs torg, sade han vidare:

— Jag har redan förut lärt er inse, herr Ankarsparre, att den som för närvarande leder Sveriges öden i själfva verket är Karl XII, och intet kan bättre bevisa och bestyrka riktigheten af denna min teori än hans majestät konungens byst. Man har nämligen aldrig sett, att monarker varit visa män, men däremot sägerden historiska erfarenheten, att de varit drifna af starka instinkter, och en sådan typisk kunglig instinkt är denna.

På grund häraf kan jag äfven med större bestämdhet än någonsin säga er, herr Ankarsparre, att dessa olympiska spel utgöra en förberedelse till den kupp, hvarmed Karl XII kommer att fira sitt 200-årsjubileum år 1918.

För i kväll vill jag endast nämna, såsom en liten prolog till morgondagens stora fest i Stadion, att denna tilldragelse till min stora glädje betecknar ett första nederlag för den barbariska tidsrörelse, som heter nationalismen, och en första gryning till den svenska statsidéns seger.

— Förlåt, herr professor, sade Ankarsparre, högst förbluffad som vanligt, är icke detta tvärtom en seger för nationalismen?

— Vi kunna föreställa oss folkens historia, herr Ankarsparre, svarade professorn, under formen af den process, som förekommer hos många naturens växter, hvilka af ur jord och luft uppsugna ämnen producera näring åt oss. Innan denna process är klar, passera ämnena ett stadium, där de uppträda som starka gifter, och utvecklingsgången är: urämne, gift, näring. Inom historien motsvaras detta afserien: folk, nation, stat. Nationen är således det giftiga stadium i folkens lif, som bör på kortast möjliga tid passeras. Som vi nu veta, herr Ankarsparre, infördes den svenska nationalismen år 1905 af öfverklassen såsom en hämnd för unionsupplösningen och betydde några individuella drifters tillfredsställande. Men staten har intet med individuella drifter att göra, herr Ankarsparre, staten är en universell personlighet eller, som den store Geijer säger, det andliga i folkets väsen, och när jag säger, att dessa spel beteckna nationalismens fall, så menar jag därmed, att de ersätta råa individuella drifters tillfredsställande med känslan för den andliga gemenskap, däri vi alla äro delar.

— Och hvad anser professorn att sedan skall följa? frågade Ankarsparre.

— Folkets uppvaknande till medvetande om sin plats i världen. Folken, herr Ankarsparre, lefva för att en dag nå upp till den grad af medvetenhet, att de i ett enda ord kunna kristallisera den idé, hvilken varit själen i hela deras lif, med andra ord deras säregna personlighet. Och sålunda gör äfven Sverige det.

När sedan den dagen kommer, att Sverige försvinner från jordens yta, då skall det i ochmed detta ord ha eröfrat sig ett evigt lif, såsom det antika Grekland och Rom. Grekiska folket och grekiska nationen äro båda döda, men grekiska staten lefver ännu midt ibland oss, och dess namn är skönheten. Romerska folket och nationen äro likaledes döda, men romerska staten lefver, och dess namn är rätten. Och i ett dylikt enda ord skall äfven Sveriges säregna väsen en gång kristalliseras och ingå i historien och eftervärldens lif, om folket fyllt de plikter,

som blifvit det pålagda.

— Och hvilket är Sveriges ord, herr professor? frågade Ankarsparre med stor bäfvan.

— Det skall jag säga i morgon på Stadion, herr Ankarsparre! svarade professorn vänligt, och i det han lade sin hand på sin unge väns arm, tillade han:

— Ja, herr Ankarsparre, som vi i morgon skola möta en så betydelsefull dag, föreslår jag, att vi efter dessa goda förberedelser skiljas och söka tillbringa en lugn och angenäm natt.

Och efter att ha bestämt möte till nästa dag bugade den vördnadsvärde mannen och försvann i mörkret, medan å sin sida äfven Ankarsparre gick hem.

Och där står han nu åter vid sitt stora atelierfönster högt uppe på Södra landet ochser ner öfver detta myller af eldgnistor, som är Stockholm, och hvad tänker han på? Denna gång.

På ett ord, som professorn fällt, nämligen detta:

— När Sverige en dag försvinner från jordens yta.

Det var ett oförutsedt ord.

Och nu skall jag säga, hvarför Ankarsparre tänkte just på det.

Du minns kanske, vördade läsare, att hennes nåd en gång kallat Ankarsparres far en charmör. Du minns kanske också, att han varit en stor slarfver. Det hade han naturligtvis, eftersom han — alldeles som det öfriga Sverige — supit på sig delirium. Men han hade just varit en sådan där slarfver, som tack vare en inneboende omotståndlig naturlig charme — alldeles som det öfriga Sverige — fått makt öfver människor och bland annat öfver sonen. Detta hindrade inte, att Ankarsparre ofta både tänkt och talat hårdt om fadern, då denne slarfvat alltför mycket, och många gånger hade det också gått till uppträden dem emellan.

Men de sista ord, fadern yttrat, hade varit dessa:

— Tro, om Patrik skall minnas mig!Ty Ankarsparre hade varit långt borta, då fadern dog.

Dessa ord brände som eld i hans hjärta, blott han mindes dem. Och bara han tänkte på fadern, såg han dennes magra gubbansikte, de rödkantade men milda ögonen, de lite famlande händerna. Och först när han var död, kände Ankarsparre, hur oändligt litet han gjort för denne far och hur oändligt mycket han skulle velat göra.

Men då var det för sent.

Och vid professorns ord:

— När Sverige en gång försvinner från jordens yta! kom detta minne upp i hans medvetande och fyllde honom med ångest.

Där han nu stod vid sitt atelierfönster och såg ner öfver Stockholm, tänkte han på, att en dag alltså måste komma, då det var för sent att göra något äfven för Sverige. En gång skulle det också ligga på dödsbädden och med svag röst och famlande händer fråga:

— Tro, om historien skall minnas mig?

Och om då icke nog var gjordt af svenskarna under dess lifstid, så skulle alltså dess minne för alltid sjunka i glömskans haf, som så många andra folks.Vid denna tanke greps Ankarsparre af fasa.

— Nej! ropade han. Nej! Nej! Dess minne skall lefva, så länge världen står!

Därefter lyfte han sin hand och sade högt:

— Pappa! Jag svär och lofvar, för din skull, att offra fosterlandet lif och blod och alla krafter!

Sen betäckte han ögonen alldeles som i kyrkan, hvarpå han gick till sängs och föll i patriotens djupa och stärkande sömn.

Och där sof han!

Sålunda blef icke tanken på forntiden utan på framtiden helt naturligt den, som satte Ankarsparres hjärta i lågor, och kanske är det riktigast så.

Men det, som dref honom mot framtiden, det var de döda, och det är kanske också den enda rätta användning af deras makt, som kan tänkas.

Och så gick solen åter upp öfver Stockholm. Åter började den klara rymden fyllas af rök och dis, åter blänkte fönsterrutor långt upp på Norr, åter kommo de hvita skärgårdsbåtarna i en lång rad om Sjötullen, och åter tog staden upp sin sorlande sång.

Då begaf sig den gode Ankarsparre nerfrån sina berg för att möta professorn och med honom bege sig upp till Stadion, och i dag var Marathon-loppets dag.

Och det var söndag.

När klockan gick på tolf vände alla stadens bilar uppåt Stadion som flöjlar för samma vind. Och när professorn och Ankarsparre vandrade uppför Sturegatan försvunno de som soldater i en väldig armé af män, kvinnor och barn, medan de ständiga bilarna ryckte upp slag i slag som skoporna på ett mudderverk, och alla skulle de tömmas i Stadions jättekar, som rymde 30,000 människor.

Himlen var blåare än annars den dagen — eller tycktes åtminstone vara det, och Humlegårdens grönska hvälfde sig i rika festoner, popplarna sprutade sina höga kaskader, björkarna brunno bak lönnarna, och blommorna tolkade jordens fröjd.

Men hvilken värme, hvilken sydländskt silfvergrå värme öfver gata och trottoar! Apelsingula markiser bländade, de lackerade privatbilarna drogo som kanonblixtar i fonden, och människorna gingo barhufvade, hela gatan pratade halfhögt som på en skolafslutning i korridorerna, och det frasade öfverallt.

När så professorn och Ankarsparre kommoupp på Valhallavägen och ställde sig i kön, pekade den förre bort åt Östra station och sade:

— Denna utsikt är den enda i Stockholm, herr Ankarsparre, där man glömmer, att man är i en jämförelsevis liten stad och får intrycket af en verklig aveny. Dess perspektiv är stort, och något af triumf ligger i linjernas glidbana mot fjärran. Det påminner mig om ensamma morgonpromenader i Paris.

Och då såg Ankarsparre, att det var så; han hade aldrig sett det förut. Människorna se så föga — de se egentligen bara sina önskningar, hvilket tyvärr skymmer blicken.

— Ja, det är i sanning ett underbart perspektiv, herr professor! sade han. Sällsamt, att jag inte sett det förut!

Men professorn beskådade Stadion. Därefter beskådade han folkmassan och såg, att det var kvinnor mest och alla klädda i färgrika sommartoaletter.

— Ovidius säger i sin Ars amatoria, herr Ankarsparre, sade han, om de romerska damerna, hvilka kommo till cirkus, dessa ord, som ännu, af allt att döma, äga sin tillämpning efter 2000 år. Spectatum veniunt, veniunt spectentur utipsæ! Det vill säga,som vi veta, de komma för att skåda men äfven för att skådas, och jag misstänker, att af alla de människor, som bilda denna kö, endast ni och jag, herr Ankarsparre, kommit för att beundra Karl XII:s verk och den svenska statsidén.

Och jag fruktar, att däri hade den vördnadsvärde mannen ganska rätt.

Så kommo de in och fingo plats strax vid stora porten högt upp, så att de hade fri blick öfver hela arenan och amfiteatern. Som alla människor voro ljusklädda och solen sken, liknade det hela en jätteparkett af hvita astrar, öfver hvilken all världens flaggor vajade som blodröd vallmo, blå campanula och gul solros.

Det var en oförglömmelig syn.

Slutligen vaknade Ankarsparre vid att professorn sade:

— Herr Ankarsparre! Om man från 1912 drar 1846, så får man 66. Summerar man dessa båda siffror, får man 12, och detta visar, enligt lagen om den matematiska verifikationen i historien, att 1912 års händelser äro en följd af 1846 års. Så förhåller det sig äfven, ty detta Stadions byggande beslöt Karl XII och begynte just 1846.

— 1846??? sade Ankarsparre, helt förundrad.— År 1846! Just precis! sade professorn med den lärdes hela öfverlägsna lugn. Och det är icke svårt att visa!

Han tystnade, slöt ögonen och mumlade:

— Måttlösheten — guldet — kosmopolitismen — rättvisan — jaha! Så skall det tas! Stunden är inne!

Därefter såg han upp igen, lade sin hand på Ankarsparres arm, lutade sig fram och sade hemlighetsfullt:

— Jag ämnar nu, herr Ankarsparre, fira en af mina största triumfer!

Därefter ryckte han till, förvred sitt ansikte alldeles ohyggligt och pekade på den rad af svenska flaggor, som hängde i fonden, och medan de olika täflingarna pågingo där nere på arenan och publiken viftade, skrek och hurrade, amerikanarna värst med sitt ständiga: ä—am—i! ar—aj—si! äh!, framlade professorn sin teori om den svenska statsidén för den gode Ankarsparre.

— Herr Ankarsparre ser den svenska flaggan? sade han.

— Ja, herr professor! svarade Ankarsparre, förväntansfullt.

— Vi se, sade då professorn, att den består af ett gult kors på blå botten. Korset ärden urgamla symbolen för solen och lifvet, det blå är himlen, och således säger Sverige redan med sin flagga, att det mera är ett himmelens än ett jordens folk, och därför är också mycket riktigt dess främsta och innersta och underbaraste egenskap: måttlösheten eller oändlighetsåtrån! Nåväl! Hvem är nu den man i Sveriges historia, som gifvit denna måttlöshet dess högsta uttryck? Jo, Karl XII!

— Men Gustaf Adolf, herr professor? frågade Ankarsparre.

Professorn svarade bistert.

— Gustaf Adolf kommer aldrig dit, herr Ankarsparre! Han drog öfver till Tyskland af politiska orsaker, men Karl XII hade inga andra grunder än sin oändlighetslängtan, sin svenska måttlöshet. Och jag ser mig därför tvungen att till min stora sorg kalla de hederliga och begåfvade män, som nu för tiden vilja göra honom till en finslipad diplomat, för konstruktörer! Det är ett hårdt ord, men det rymmer mycken sanning! Karl XII är och förblir måttlöshetens högsta symbol i historien och därmed ett af det gudamänskligas högsta uttryck. Som vi emellertid veta, skiftade han efter döden åskådning och blef socialdemokrat samt företog sig att göra om det svenskafolket från roten, och nu ska vi se, hur vi steg för steg närma oss detta Stadion.

Hans första åtgörande, sedan han under 1700-talet reparerat de skador, han genom sina måttlösa krig tillfogat landet och sedan han 1809 med den store Gustaf IV Adolfs hjälp isolerat Sverige, var att skaffa oss unionen med Norge. Hvarför gjorde han det? Kan herr Ankarsparre möjligen framlägga någon förklaring till denna hans handling? Eller öfver hufvud någon annan än Karl Johans dynastiska intressen och anti-Gustavianernas maktbegär?

— Nej, herr professor! svarade Ankarsparre. Unionsfrågan är mig fullkomligt främmande!

— Icke endast herr Ankarsparre! svarade professorn lugnt. Ty det finns endast en person i hela Sverige, ja i hela... kort sagdt, som känner den förnuftiga förklaringen, och det är jag! Nåväl, svaret är: han gjorde det för att ompolarisera den svenska måttlösheten från att förut ha varit materiell till att nu bli ideell. Han ville helt enkelt genom denna pröfvosamma union tvinga Sverige till insikt om att nu var krigens tid förbi, nu skulle Sverige bli det stora frids- och förbundsfolket i världen,rättvisans upprätthållare och därmed folkens ledare. Och från denna hufvudsynpunkt måste 1800-talets svenska historia förstås, annars förstås den aldrig, och den har heller hittills aldrig blifvit förstådd.

Då uppställer sig den frågan: hur måste han nu gå till väga för att af denna union dra ut denna frukt? Jo, han måste naturligtvis låta den mogna! Och kan herr Ankarsparre säga, hur detta skedde?

— Fortfarande inte, herr professor! svarade Ankarsparre.

Då log professorn belåtet och klappade hans arm.

— Det är mycket enkelt, herr Ankarsparre! sade han. Låt oss endast tänka på hvilka förutsättningar, han hade att utgå ifrån! Han visste för det första, att svenska nationen var en nation af soldater med en gammal stolt krigshistoria bakom sig. Han visste för det andra, att norska folket var det oresonligaste i världen och att det sålunda skulle använda alla medel att reta svenskarna, och det var just detta han ville. Men däraf fördes han vidare till en alldeles ofrånkomlig åtgärd, nämligen att i högsta möjliga grad decimera Sveriges krafter, till dess att han lyckats ompolarisera måttlösheten.— Hvilket sällsamt tillvägagångssätt, herr professor! utropade Ankarsparre.

— Genialiskt, herr Ankarsparre! svarade professorn och klappade åter hans arm. Säg genialiskt, herr Ankarsparre! Ty det är ju lätt att fatta, att om han ögonblickligen låtit Sverige växa till i styrka, kraft och massa, medan ännu krigslusten låg obruten, ja, då skulle naturligtvis följden ha blifvit den, att Sverige helt enkelt gjort slut på unionsbråket genom att med vana vapen ge Norge stryk. Och det hade varit både olämpligt, herr Ankarsparre, och historiskt oriktigt och fördömligt! Nå, hvad tror herr Ankarsparre, att han nu gjorde?

— Därom vet jag ingenting, herr professor! svarade vår hjälte.

Då gnuggade professorn sina händer och sken. Han böjde sig fram och sade hviskande:

— Han lät brännvinet strömma öfver landet och försoffa nationen och delvis fördärfva dess gamla öfverklass. Han lät dess finanser bli så usla, att Karl Johan måste af privata medel betala statsskulden. Och han lät krigsmakten förfalla. Ty efter döden, herr Ankarsparre, hade hans genialitet fördubblats!! Nå, hvad åsyftade han med allt detta? Kan herr Ankarsparre förklara det?— Lika litet, herr professor! svarade Ankarsparre.

— Att bortskaffa den gamla nationen, herr Ankarsparre! sade professorn. Att bortskaffa den gamla nationen och framtvinga en ny! Och hur framtvingade han den nya?

Ankarsparre ruskade på hufvut.

— Genom att indraga handel och industri och ge den, som fanns förut, ökad fart. Samt genom att indraga utländska affärsmän och utländskt guld. Ty, herr Ankarsparre, nu uppträder guldet för första gången på allvar som drifvande faktor i Sveriges historia, och det finns ett exempel från denna tid, som kastar ett ljus öfver rikets tillstånd, sådant det framkallats af Karl XII.

Här föll professorn i tankar, och Ankarsparre beskådade löpningarna nere på arenan.

— Det är historien om Trollhätte kanals ombyggnad år 1836! sade professorn slutligen.

Och han fortsatte:

— När Göta kanal, herr Ankarsparre, byggdes tjugu år förut, var det den gamla svenska öfverklassen, som utförde verket, den gamla adeln, kan man säga, den, som 1809 räddat Sverige, och de sista resterna från förra världshistoriska tiden. Denna gamla svenska nationvar nämligen o-er-hördt djärf, herr Ankarsparre, och omåttlig i sina företag, hvarom alla historier rörande dessa kanalbyggen vittna, och när Trollhätte kanal år 1793 första gången byggdes, då lefde ännu den gamla nationen med obruten kraft och tecknade på två dagar dubbelt det erforderliga beloppet eller mer än 2 miljoner riksdaler. Nu denna gång, inte fyrti år efteråt, kunde icke mer än en tredjedel af den erforderliga summan hopbringas. Och hvem tror herr Ankarsparre då verkställde ombyggnaden?

— Därom har jag ingen aning, herr professor! svarade Ankarsparre.

— Utländska affärsmän och utländskt guld! sade professorn. Ty, herr Ankarsparre, nu låg redan det gamla Sverige i själatåget och det nya var ännu inte födt. Men det höll på att födas.

Professorn lade sin hand på Ankarsparres arm och såg honom djupt i ögonen.

— Det höll på att födas! sade han. Karl XII drog det ur plogfåror och skogar, och dess timme nalkades med stora steg!

Och i det han gungade hufvut upp och ner, mumlade han:— Karl XII drog det ur plogfåror och skogar... det nya Sverige... världsfolket...

Och denna tanke gjorde honom så rörd, att han måste draga fram sin stora, röda näsduk och snyta sig.

— Hvad var det första tecknet? sade han sen.

Ankarsparre ruskade på hufvut.

— Kampen mot den makt, som dödat det gamla Sverige, herr Ankarsparre! Brännvinet. Och därmed begynner det nya Sveriges historia och folkets uppvaknande. I början af 40-talet märka vi en sakta tyngdförflyttning inom nationen, men först 1846 kommer den afgörande händelsen, den kanske viktigaste under hela detta gigantiska sekel, och den, som gaf upphof till detta Stadion, och det var — skråförfattningarnas upphäfvande! Hvad blef följden däraf?

Ankarsparre ruskade på hufvut.

— Det är mycket lätt att få veta, herr Ankarsparre, sade professorn, ty svaret ger oss statistiken, som säger, att tack vare denna Karl XII:s åtgärd fick Sverige en folkökning, hvartill ingen historisk epok kan visa maken. Den säger vidare, att vi nu först fingo verkliga städer. Och den säger slutligen, att, medan undersenaste mansålder städernas folkökning i västeuropeiskt medeltal varit 15 % per år, så har den hos oss varit 24 %, och på femtio år har landets totala invånarantal, trots emigrationen, i det närmaste fördubblats. Skall detta kallas ett storverk af Karl XII, herr Ankarsparre?

— Ja, herr professor! svarade Ankarsparre.

— Förvisso! sade professorn. Förvisso skall det så! I all synnerhet, då man betänker den planmässighet, hvarmed han hela tiden gick till väga, och den energi, hvarmed han utförde hela sitt jättelika verk. Ty hvad menade han med att sålunda lägga an på städerna, herr Ankarsparre?

— Alltjämt är jag lika okunnig, herr professor! svarade vår hjälte.

— Ack, sade professorn hänryckt, det är ett af detta sköna sekels allra skönaste skådespel, herr Ankarsparre! Ty genom städerna högg Karl XII år 1866 ner det gamla Sverige i och med representationsreformen, hvartill stöten utgick från borgerskapet. Och det allra skönaste ligger däri, att sedan detta väl var gjordt, var det icke städerna ändå, som togo makten i det nya Sverige, utan — bönderna! Och där stod det nya Sverige, hämtadt från plogfåror och skogar! Och hvari visar sig nuKarl XII:s o-er-hörda genialitet? Kan herr Ankarsparre säga det?

— Nej, herr professor! svarade Ankarsparre.

— Ingen annan heller, herr Ankarsparre! sade professorn och såg hemskare ut än nånsin. Endast jag. Svaret är: den visade sig däri, att han i och med denna händelse isolerade och nihiliserade den gamla herrgårds-kulturens makt i landet. Det var bondgården, hemmansägaren, som nu segrade på herrgården och godsägaren, menige man på officern, folket på herreklassen, de nya instinkterna på de gamla idéerna! Och detta innebar en andlig reduktion, af vida större djup och omfattning och betydelse än Gustaf Vasas, Karl X:s och Karl XI:s, ty den var icke materiell utan ideell, och där går i Sveriges historia gränsen mellan forntid och nutid!

Nu flammade professorns ögon, och hans kinder voro röda.

Nere på arenan gjorde en tjock amerikanare, som vandrat omkring i nattrock, i detta ögonblick ett jättekast med sin slägga, och publiken skrek, viftade och hurrade, flaggorna smällde för vinden, och skuggan förändrades; på kungliga läktaren glänste uniformerna, ochi megafonen utropades täflingsresultaten. Allt var stormande, upprördt, entusiastiskt, och det var, som om denna entusiasm äfven smittat den vördnadsvärde professorn. Han

lyfte den lilla boken i skinnband med guldsnitt.

— Ty hvad innebar denna reduktion? sade han. Vi hade, herr Ankarsparre, i och med de fyra stånden fyra klasser i landet. De reducerades nu till en. Vi hade i och med de fyra klasserna fyra olika statsidéer, nämligen: äran, auktoriteten, nyttan och makten.

Nu fingo vi en enda, och det blef nyttan, som de nu maktägande bönderna lånade från — hvilka? Från dem, som dödat gamla Sverige, städerna, industrin och handeln.

Och från 66 går Sverige i nyttans tecken.

Men hvad menade Karl XII därmed?

Låt oss tänka efter, herr Ankarsparre! Hvad voro de gamla herrgårdarna? Jo, de voro härdar för det gamla måttlösa krigsidealet, krigsärans upprätthållare, och därför måste de, om ompolariseringen skulle kunna ske, sättas ur stånd att fungera. Första slaget var brännvinet, andra var år 66, och det tredje — hvad var det?

Guldet!

Ty nu kom hela världens af järnoch trä till industrien, blickarna riktades på Sverige, och hvad skedde?

Herrgårdarna realiserades, traditionen bröts och såldes för guld, guldet är kosmopolit, så omhändertogs den krigiska måttlösheten af kosmopolitismen, och ompolariseringen kunde börja, då det värsta: patriotismen, var slut!

Där se vi det underbara skådespelet, hur krigshjälten Karl XII med hjälp af utländskt guld dödar den gamla svenska öfverklasspatriotismen och sänker sin gamla herrgårdsadel i sysslolöshet, sterilitet och död.

Detta var hans negativa verk under 1800-talet.

Nu ska vi se på hans positiva.

Hvad hade han gjort? Han hade sålt Sverige åt utlänningen, och nu uppstår efter 66 en kosmopolitisk börs-adel i landet efter den gamla afpoletterade börds-adeln, hvilken användes till improduktiva ändamål och endast får komma fram och visas som dekoration vid middagsborden, närmast som en apa.

Och nu börjar en egendomlig pärs! Fattiga sen uråldern, ovana vid pengar störta sig bönderna, som realiserat i likhet med herrgårdarna, småningom i fattigdom, elände och beroende af börs-adeln. Jordbruket afstannar,

industrien ligger med sina verk som blodiglar på nationen, hvars kraft går från landet, medan ur den gamla bondeklassen utsvettas den nya arbetarklassen.

Börs- och börds-adel ha småningom sugits ihop, med dem sammanhänga de gamla prästerna, borgarna och ännu jordbesutna bönder, och dessa tillsammans bilda samhället och hylla statsidén: nytta.

Men nu börjar från och med 80-talet en centripetalrörelse bland de bondfödda arbetarna, de koagulera till ett parti utanför samhället, och där ha vi en ny klass, och därmed äro vi inne på två klasser i stället för en och två statsidéer i stället för den enda, och från denna tid står strid dem emellan.

Och de båda äro: nyttan och — rättvisan.

Undersöka vi nu de fyra gamla idéerna, så finna vi, att af dem endast äran till sitt väsen är måttlös och oändlig.

Och af de båda nya endast rättvisan.

Äran, hvad är det? Besegrarens känsla.

Rättvisa, det är den besegrades! Men hvem var det nu, som genom guldet besegrats? Jo, Sverige. Och sålunda se vi, hur Sverige, besegradt af utlandet och kosmopolitismengenom guldets makt, åter knytes samman af en ny måttlös idé: rättvisans.

Och därmed var ompolariseringen skedd, äran var omsatt i rättvisa, segraren i slagen, och den nya statsidén kom

icke längre uppifrån utan nerifrån.

Det var det nya svenska folket, som stigit fram och låtit höra sitt kraf och sitt program, och dess kraf var icke längre krig utan fred.

Nu gällde det att pröfva hållbarheten af denna nya idé. Och hvad gjorde Karl XII? Helt enkelt norrmännen galna, och så stå vi vid 1905.

Hundra år förut, och blod hade flutit!

Men nu var äran död, och att göra krig nekade både nyttan och rättvisan, den förra af materiella, den senare af ideella skäl.

Världen fick sin första fredliga politiska skilsmässa, Sveriges folk hade för första gången visat, att det icke var det gamla utan ett nytt. Och det hade gjort sin första världshistoriska handling efter ompolariseringen.

Så kom 1909, storstrejken, dess andra liknande handling.

Jag sade nyss, att år 66 segrade den nya instinkten öfver den gamla idén. Den gamla måttlösheten i ärans Sverige hade emellertidstrax före 66 i och med Geijer och Boström nått upp till sin slutpunkt, sitt klara medvetande och hade därmed öfvergått till en andlig formel, för hvars omsättande i praktisk verklighet fordrades ett nytt släkte, och denna den svenska måttlöshetens formel, herr Ankarsparre, såg dagen, då dessa båda stora män, utan tvifvel Sveriges största, skapade begreppet om staten som ett personligt förnuftigt väsende eller som den store Geijer uttrycker saken med dessa odödliga ord: Vi kunna icke undgå att se en progress i mänsklighetens utveckling, från sinnliga och sinnligt-andliga till allt mer rent andliga förhållanden, en progress alltså, under hvilken det andliga i människans väsen d. v. s. personlighetsprincipen allt mera framträder.

Och hvad var 1909?

Det nya svenska folkets upplyftande till denna princip, och det skall jag med få ord visa. »En ämbetsman,» säger nämligen Geijer, »får ej uppresa sig mot regeringen, men väl har han rätt att, ifall han anser styrelsen handla orättvist, nedlägga sitt ämbete. Denna passiva resistens inom lagarnas gränser är förnuftsenlig, ja, en plikt»

Sålunda, herr Ankarsparre, hade år 1909instinkten från 66 förvandlats, renats och stigit till förnuft, och grunden för denna stora händelse, som, tack vare sin fredliga karaktär och sitt ädla lugn, väckte hela världens beundran, var icke nationalismens individuella drifter utan den förnuftiga plikten.

Och hvad betecknade alltså 1909?

Det nya svenska folkets upptagande af det stora arf, som det gamla döda Sverige i och med Geijer och Boström lämnat oss, den ideella traditionens fortsättning och den redan af Geijer och Boström formulerade svenska statsidéns praktiska förverkligande i det borgerliga lifvet, och därmed var Karl XII framme vid målet, ty i och med 1909 var i själfva verket kosmopolitismen krossad, den nya nationen väckt till medvetande och, som sagdt, de ideella traditionerna upptagna, och därmed...

Nu hände något. Ett oerhördt virrvarr uppstod.

— De komma! De komma! Sitt ner! Tyst! Sitt ner! skreks.

Det var Marathonlöparna.

Ankarsparre flög upp, och han kände med ens, som om någon gett honom ett slag på magen af sådan styrka, att kallsvetten bröt fram, och han fick kväljningar ochöronsusningar och uppfattade inte längre professorns ord — sådana plågsamma symptom ha som bekant alla ädlare känslor: kärlek, patriotism, sorg m. m., beroende därpå, att den lägre mänskliga naturen söker hämnas på den högre för att den segrat!

Hvad professorn beträffar, blef han med ens tyst och förvred sitt ansikte alldeles ohyggligt, ty han hade ännu några ord kvar till slutet, men nu måste han med sorg konstatera, hur mass-suggestionen i Ankarsparres inre kom förnuftet att skära sig som sur mjölk och kärna fram alla djuriska drifter.

Men han visste däremot inte något annat, som var vida värre.

Ankarsparre hade med en så oerhördt skärpt ansträngning åhört hans stora förklaring af Karl XII:s åtgöranden med Sverige under 1800-talet, att, otränad filosof som han var, en liten hjärnvindel fått stelkramp.

Vördade läsare, min penna skälfver, men jag måste säga det: Ankarsparre hade blifvit tokig. Komplett tokig! Fosterlandet hade gjort honom tokig, honom som så många andra och just i det ögonblick, då den vördnadsvärde professorn samlat hela sin lärdom och sitt snille för att göra honom klok.Sådan är ofta världens gång.

Och hvad gjorde han, sedan han nu blifvit en dåre? Detsamma som de öfriga 30,000 dårarna i Stadion. Han skrek, när Sverige kom in som sjätte, och ögonen runno på honom som på alla andra.

— Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige!

Sätter man: fosterland! efter detta, så får raden en lång näsa och blir strax en folksång för de nationella drifterna, för att tala med professor Wohlgemuth.

Men professorn, hvilken såsom jude var den ende, som ej var dåre i denna samling, ty judarna, som icke ha någon egen jord, ha i följd däraf världshistoriens andligaste statsidé, nämligen Gud, och äro därmed jordens djupaste, ädlaste och förnuftigaste folk, professorn sade lågt för sig själf dessa ord, som tolkade hans syn på saken:

— De hurra öfver nederlaget! Då först ha de segrat! Så segrade du, som jag ante, o Karl XII! Med dina socialdemokrater! Vårt nya folk! Det är den förnuftiga instinktens rop jag hör omkring mig, och det var dem jag ville höra. Ty denna fest är icke en seger för den svenska idrotten utan den tredje storahandlingen af det nya Sverige och den definitiva segern för den svenska måttlösheten, som härmed återuppväckts till lif i hela nationen och jublar öfver det enda, som kan fylla ett svenskt hjärta med omotståndlig kraft: känslan att stå mot hela världen. Nu är svenska folket åter moget att med den andlige Karl XII i spetsen dra ut bland folken och kämpa för ett oändligt mål, men nu är målet icke längre att ta ära hem utan att ge något annat bort. Och det är: att realisera rättvisans höga idé i världen på den svenska personlighetstankens grund!

Sedan professorn stilla yttrat dessa ord, hvilka i det oerhörda larmet ingen hört, gjorde han något, som var långt vackrare än något annat

— Nu ser jag det kommande Sverige för min inre blick! sade han, och äfven hans ögon stodo fulla af tårar! Dock icke nationella utan universella! Därefter reste han sig, blottade sitt hufvud och bugade djupt för det, som ingen såg mer än han:

Den svenska statsidén och Karl XII:s ande, hvilken sväfvade i solskenet och med glada blickar beskådade sitt verk.

## NITTONDE KAPITLET.

### Rabies patriotica.

Men Ankarsparre hade blifvit tokig, och när en hjärnvindel fått stelkramp, går det inte om i första taget, hvilket man har lätt att konstatera, blott man med någon uppmärksamhet följer vårt kära fosterlands offentliga lif.

Det bästa beviset på denna galenskap var, att han alldeles glömt statsidén, den intresserade honom inte längre. I stället sade han under återresan ner till Ödeborg.

— Herr professor! Nu vet jag min uppgift i lifvet. Jag skall hjälpa till att göra Sverige stort och mäktigt! Sverige skall bli en stormakt, herr professor!

— Hvad är stormakt, herr Ankarsparre? frågade professorn mörkt.

— En stormakt! sade Ankarsparre. Synnerligen sällsam fråga, herr professor. Världen är ju full af stormakter,

såsom England, Tyskland, Ryssland, Frankrike, Amerika, Japan...

— Har herr Ankarsparre hört talas om en dam vid namn m:me Curie?

— M:me Curie...? Som fick Nobelpriset?— Just hon. Hon har, som vi veta, gjort stora vetenskapliga upptäckter, och hon är till börden polska. Genom henne, herr Ankarsparre, är Polen en stormakt och kommer alltid att bli det, i trots af att det icke längre existerar på kartan som politiskt fri nation. Judarna existera likaledes än i dag och höra till de mäktigaste nationer och stormakter i världen, ehuru de politiskt äro sedan ett par tusen år ute ur spelet och sakna eget land. Men, herr Ankarsparre, lika litet som en man i våra dagar och än mer i framtiden blir stor genom kroppsstyrka, lika litet kommer en nation att bli det Vår tids makt är den andliga öfverlägsenheten och blir det mer för hvar dag, och ur den synpunkten kan Sverige komma och skall det komma att bli en stormakt i världen, ty nu har det börjat vakna, och kraften hos en nation är direkt proportionell mot dess grad af medvetenhet om sin uppgift i jordklotets och mänsklighetens arbete på befrielse!

— Från hvad? frågade Ankarsparre.

— Från sig själf och sitt inneboende djur! svarade professorn. Och på den vägen kan herr Ankarsparre bidra genom att måla vackra taflor. Annars icke.En stund förflöt. Då sade Ankarsparre med bäfvan i rösten:

— Förlåt en fråga, herr professor. Är professorn nihilist?

Vid denna fråga, som blottade en mycket vanlig tankegång, log professorn faderligt och klappade sin unge vän på armen.

— Nej, men jag är icke ansatt af den farliga sjukdom, som heter Rabies patriotica, herr Ankarsparre! svarade han.

Och därmed blef det tyst om dessa frågor, och så gjorde de samma vackra kväll sitt återinträde på Ödeborg.

De kommo i det mest lämpliga ögonblick, man kan tänka sig.

Den olympiska entusiasmen, som bemäktigat sig hela Sverige, hade äfven hunnit hit, och på major Dömmares förslag hade man beslutat anordna en fosterländsk soaré.

Midt i den var det nu, som Ankarsparre och professor Wohlgemuth ramlade ner, och när de stego in i matsalen, var hela det lilla samhället att finna där, alla klädda till högtid; och inne i professorns afbalkning — hvad syntes där?

En tablå! Och det var »Svea»! Och »Svea» var Anna Litzelius.Nedanför henne stod major Dömmare och läste med darrande röst och eldrödt ansikte:

Jord, som mig fostrat har och fädrens aska gömmer, folk, som ärft hjältars land och deras dygder glömmer, ur skuggan af min dal jag ägnar dig min sång, dig söfver smickrets tal, hör sanningens en gång...

Och den som varit nog bildad att anskaffa en så fin dikt, var fröken Axeline, ty här se vi fosterlandskärlekens allra vackraste egenskap. Den är som grafven, som allt försonar. Fröken Axeline, krigsrådinnan, änkefru Modest, Tvättbjörn, alla hade de samlats kring och kommenderats af major Dömmare, och parollen var blott en.

Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige! Sverige!

Och det var en vacker tablå; åter steg vatten i Ankarsparres ögon, ty han var ju tokig.

Och när tablå och dikt voro förbi, vände han sig med flammande ansikte till professorn och sade:

— Herr professor! I samma ögonblick jag såg denna tablå, hörde jag som ett doft klämtslag ur himlen. Kan professorn förklara för mig, hvad det var?Professorn förvred sitt ansikte blixtsnabbt.

— Fattade herr Ankarsparre därvid något beslut? frågade han.

— Ja.

— Hvilket? Om jag skall kunna ge den äskade förklaringen, måste jag få fullständig upplysning om beslutets karaktär.

— Herr professor! sade då Ankarsparre. Jag räknar professorn som min välgörare, och därför blygs jag inte att berätta allt utan omsvep. Jag älskar fröken Litzelius, herr professor, och har älskat henne hela sommarn. I samma ögonblick jag hörde klämtslaget, kände jag, att det var min plikt mot fosterlandet att gifta mig med henne. Och detta blef i samma ögonblick mitt beslut.

— Forskare i människosjälens mysterier veta berätta, herr Ankarsparre, sade professorn, att vid viktiga och afgörande händelser i en människas lif hon för en sekund hör alla tidens ljud stillna och förnimmer ett enda af sitt hjärtas slag som ett doft klämtslag ur himlen. Det är den hemlighetsfulla lagen om den pectorala akustiken och anger, att människan närmar sig sitt förnuft! Och de beslut, som vid detta klämtslag fattas, säger denna lag, att hon bör följa, ty de bli af betydelse för hela hennes lif.Med dessa ord bugade professorn och gick upp till sitt rum.

Så tokig var alltså Ankarsparre! Och det var ju inte så litet!

Emellertid visade sig den allmänna försonliga stämningen däri, att majorn störtade fram och välkomnade honom hjärtligt, och allt groll var glömdt, allt var glädje och gamman.

Krigsrådinnan kom också.

— Och var det något, som särskildt slog an på herr Ankarsparre uppe i Stockholm? frågade hon.

— Ja, svenska flaggan! svarade han. Alla de andra verkade uppkomlingar, men den svenska ensam verkade historia och anor! Människorna hurrade för den. Man kan nämligen inte se, hur vacker den är i sin enkelhet, förrän man får se den mot alla andra.

— Kände herr Ankarsparre någonsin gamla änkefriherrinnan von Trademark? frågade då krigsrådinnan.

— Nej, tyvärr, svarade Ankarsparre, jag hade inte det nöjet...

— Ack, herr Ankarsparre! det var synd. Det var en så förtjusande gammal dam. Fin, spirituell, beläst, och alltid uppmanade hon sina medmänniskor att inte glömma Sverige, hvilketvar ovanligt på den tiden. Tyvärr lefde hon på gamla dar i så små ekonomiska omständigheter, att hon inte kunde skaffa sig riktigt förstklassiga nya tänder, och det gjorde, att man hade lite svårt att fatta henne ibland. Men jag minns, som vore det i går, då jag tog afsked af henne sista gången. Hon var då 93 år gammal. Och då lade hon min hand mellan båda sina och hviskade så stilla, att det knappt hördes, sitt vanliga: Glöm aldrig Sverige! Nu rör det mig så, och när jag tänker på min ungdom, då det inte ansågs fint att syssla det ringaste med något svenskt, och jämför med hvad som händer i dessa dagar, ja, vet ni, herr Ankarsparre, då förvånas jag, och då är det nästan, så att jag tycker mig känna hennes ande omkring mig och är färdig tro, att det inte är vi utan de döda, som afgöra våra öden!

— Det är en synnerligen djup tanke, fru krigsrådinna! sade Ankarsparre, och som han sagt dessa ord, stod Anna Litzelius framför honom, med ett strålande ansikte — och då blef det svart för Ankarsparre. Absolut svart som natten. Som om huset exploderat. Som om en kanon lossats och röken insvept allt.

Nu hände något underligt — närAnkarsparre sedermera berättade hela historien för mig, kunde han aldrig riktigt förklara den. Så mycket är emellertid säkert, att krigsrådinnan gick, då Anna Litzelius kom, ty nu började entusiasmen svalna — tyvärr alla affekters vanliga öde! — och att den yra och lättsinniga flickan finurligt drog Ankarsparre med sig genom dörrn ut i förstugan. Hvarför? Vi få väl se!

Där började hon dansa framför honom.

— Och, berättade Ankarsparre sedan, jag tog henne i armarna, och af allt att döma måtte jag ha burit henne uppför trapporna, ty när jag vaknade till igen, voro vi i hennes rum. Jag lade henne på sängen, och hon hade inte sagt ett ord, endast tryckt sig intill mig, hvarvid jag erfor en känsla...

Vördade läsare, nu är jag i en svår situation igen. Ankarsparre var, som vi veta, under normalt cerebrala omständigheter en fin ung man, men nu var han tokig, och denna hans galenskap hade det sorgliga med sig, att hans känslor icke längre voro så fina som förr. När han sålunda kände den mycket lätt klädda unga damens... jag

menar den del af den unga damen, som icke var hennes själ, mot den del af sig själf, som icke heller var hans själ, såerfor han sådana känslor, som fru Cecilia Bååth-Holmberg varnar alla patrioter för i tidningarna — det enda oförklarliga i saken är, att dessa känslor hos den ursprungligen fine Ankarsparre berodde på ett öfvermått af patriotism, och kanske kan en hel del förklaras på den vägen samt med vederbörlig uppmärksamhet fäst på den stelkramp i hjärnvindlarna, som uppstår, då människor syssla med det de inte fatta.

Alltnog, där låg Anna Litzelius på sängen, och hvad hon tänkte, vet Gud allena, men hennes mun darrade, hennes ögon tårades, och där stod Ankarsparre, och hans knän skakade, så att de slogo hop och sade: klang, och tänderna skallrade i munnen som porslin i aktersalongen på en skärgårdsbåt.

— I... i... i Stockholm...! lyckades han, af allt att döma, ändtligen säga.

Men då hördes en röst från dörren.

— Å! Förlåt! Jag störde!

Anna Litzelius flög upp. Ankarsparre snurrade helt om.

— Majorn! ropade Anna Litzelius.

Och där stod major Dömmare — med en stor röd rosenbukett i hand, och han var icke längre röd, han var blek med blå läppar.Och nu var fosterlandskärleken kommen i det skede, där den plägar göra världshistoria, ty Ankarsparre och majorn stodo mot hvarandra som Tyskland och Frankrike för Marocko!

Och sånt jublar man för! Och sjunger sånger om! Och äter middagar för! Och vill uppfostra oss till! Ja, i sanning, den mänskliga intelligensen är så underbar, att om ej världen hvilade i ett evigt osynligt löje, skulle man... ja, det kan för öfrigt vara detsamma!

Men nu kom sedlighet och religion i fonden, och det var majorskan, och när hon fick se rosorna i majorns hand, blef hon med ens bara född von Kask!

Ty nu begrep hon, i blixten af ett alltför tydligt faktum. Och hon högg tag i dörrn och slog igen den med ett dån.

Där stodo Ankarsparre och Anna Litzelius ensamma.

— Då, berättade Ankarsparre, blef jag yr i mössan och störtade ut, för att försvara min älskade mot hela världen, men när jag kom ut, låg bara rosenbuketten slängd i ett hörn, och korridoren var tom!

Och så gick kvällen med fest och glam och dans nere i salen, intet fick ju märkas, och så kom natten.Ankarsparre och Anna Litzelius voro nu förenade genom en hemlighet men åtskilda på samma gång och kunde ej förmå sig att helt naturligt samtala. De bara smygtittade på hvarandra, och när festen var slut, togo de ett kort god natt

Och ute sken en stor rund fullmåne. Ödeborg låg mörkt och stilla, mänskorna sofvo, natten var tyst, endast en hund satt på andra sidan fjorden och skällde.

Men i Ankarsparres rum var ljus. Han kunde inte sofva. Han tänkte på sitt beslut att gifta sig med Anna Litzelius, ett beslut, som nu fått dubbel nödvändighet genom det passerade och blifvit en plikt och en äresak.

Och han tänkte på sin far och på sin mor och på sitt hem, på sin atelier och sitt arbete, på Sverige och professor Wohlgemuths ord, på framtiden och på pengar, på hur sysslolöshetens tid nu var förbi och hur arbetets skulle komma, och på att han skulle få små barn, och då smekte han instinktivt i luften och log, och hela hans lif snurrade genom hans tokiga patriotiska hufvud.

Då öppnades dörren stilla, en skepnad gled in, han reste sig, hon varnade med fingret. Han hörde ett: tss!Och det var hon, Anna Litzelius! Nu! Här! Så klädd! Midt i natten! Hvad ville hon?

Jag skulle kunna hålla vad om hur mycket som helst, vördade läsare, att, äfven om du inte är präst, du ändå just nu är uppfylld af de mest ofina misstankar mot den oskyldiga Anna Litzelius. Hvarför? Det var en gång en framstående kyrkoherde, som öfverhöljde mig med de bittraste tillmålen för mina skildringar ur denna ädla nations lif.

— De uppväcka demoner i mitt bröst! sade den gode kyrkoherden. Redan som yngling kände jag dessa demoner, och jag måste kämpa med dem hela nätterna, och bara jag nu som gammal man får i min hand en bok, där det onda skildras, vakna dessa demoner i mitt bröst, och jag kan icke se annat än smuts och synd, sida upp och sida ner!

— Är det då icke tänkbart, herr kyrkoherde, frågade jag, att det ofina, som kyrkoherden läser i dylika skildringar, emanerar mera från kyrkoherdens inre än från författarens?

Men som min röst af naturen är ganska blid och vi samtalade i telefon och den gode kyrkoherden var en stor andans man,värdigades han icke lyssna till min fråga utan ropade högt i den nyttiga uppfinningen:

— Jag ser demoner, hvart jag ser!

Och som han sade detta på den bredaste skånska, kunde jag icke undgå att tro, att det verkligen förhöll sig så.

Äfven förutsatt, vördade läsare, att du hvarken är skåning eller kyrkoherde utan en helt vanlig ledamot af det svenska samhället, så tror jag ändå, att du just nu har ofina misstankar mot Anna Litzelius, ty det är ingenting underligt däri. Jag misstänker nämligen, att du liksom kyrkoherden har demoner i ditt bröst, fast naturligtvis inte så stora som han, efter du inte är präst, men åtminstone små demon-ungar. Därför är det mig så mycket angenämare att kunna visa dig, hur oberättigade dessa misstankar äro, liksom dåliga tankar i allmänhet

Anna Litzelius kom in, helt enkelt därför att hon fruktade, att Ankarsparre i Stockholm möjligen träffat sin släktinge Carl Stallporten — och orsaken till denna hennes djärfva handling var alltså Sveriges poesi, sådan jag sökt framställa den för dina tviflande blickar i trettonde kapitlet af denna tidsenliga handbok i svenska nationalkaraktären. Det var med hennesom med dem, hvilka äro så rädda för döden, att de begå självmord. Hon var så feg, att hon var modig.

Och där står hon nu! Klädd i den kokettaste morgondräkt, med sidenband och tofflor, hel och hållen som en aptitlockande krokan.

Jag har redan fått glädjen visa dig fosterlandskärlekens inverkan på människan. Nu får jag den icke mindre stora tillfredsställelsen att visa dig religionens.

Ty när Ankarsparre såg henne i denna lätta, intima toalett, började hans tänder skallra så, att till och med fjädrarna i den engelska järnsängen gåfvo ljud ifrån sig.

Och hvad gjorde han? Han sträckte ut armarna mot henne och mumlade:

— Min fröken! Min fröken!

Anna Litzelius darrade också, men af oro.

— Herr Ankarsparre! sade hon. Jag känner mig så oerhördt upprörd. Jag vet inte, hvad jag gör. Jag har hela tiden bara legat och grubblat på hvad ni sade inne i mitt rum i afton. Majorn kom ju och afbröt. Ni sade: i Stockholm... och sedan blef det icke mer. Hvad menade ni, herr Ankarsparre? Hvad ville ni säga?

Ankarsparre satt upp i sängen.— Min fröken! sade han ackompanjerad af sängens klingande och gnisslande.

— Min fröken! Jag ville säga, att jag älskar er.

— Men ni sade: i Stockholm... herr Ankarsparre!

— Ja, i Stockholm redan tänkte jag på er, och när jag steg in i salen och såg er som en symbol af fosterlandet, kände jag, att jag måste gifta mig med er.

En suck slapp ur flickans inre. Hon tog sig för bröstet.

— Å! sade det, och sucken gick. Var det allt? Herr Ankarsparre?

— Ja, min fröken! svarade han och hackade tänder. Det var allt. Och det är för mig hela lifvet.

Då gick hon ända fram till sängen och smekte hans hår.

— Kära herr Ankarsparre! sade hon. Hvad ni har skrämt mig!

— Hur... s... s... så? frågade Ankarsparre.

— När ni sade: i Stockholm, såg ni så förfärligt upprörd ut, att jag trodde, någonting hade händt er där!

— B... b... bara d... d... detta! sade Ankarsparre, och när han sagt de orden, förmörkadeshans fina själ ända därhän, att han grep efter Anna Litzelius, som stod där i sin lätta dräkt — jag hoppas, att ingen kyrkoherde någonsin måtte behöfva läsa detta; det blefve hans sorgliga död.

Men nu var Anna Litzelii hela oro försvunnen, och hon såg med återvunnet lugn på det lilla lustiga murmeldjuret.

— Ack, vill han gifta sig med mig! tänkte hon, och en tanke genomfor hennes hufvud. Hon tänkte på, hur baron Stallporten aldrig gjorde slag i saken och på hur den andre friaren, den där affärsmannen i Stockholm, visserligen var en hygglig och välsituerad man men långt, långt fjärran från Adelskalendern, och hon tänkte på general Ankarsparre och hela den fina släkten och på majorskan Dömmare, född von Kask!

Och när hon nu kände sig gripen af Ankarsparres händer och såg hans skälfvande ansikte, blef hon en stund tvehågsen, men hon förde liksom frånvarande undan händerna och sade:

— Inte så, herr Ankarsparre!

— J... j... jag måste! mumlade Ankarsparre.

— Nej, det är inte rätt mot fosterlandet,herr Ankarsparre! sade hon, ty hon var full af de dödas ben och visste precis, hvar knappen till Ankarsparres alla ledningar satt — och som hon tryckte på den, släppte han.

— Ni har rätt, min fröken! sade han, och det var den sedligt-religiösa makt, som fosterlandskärleken har.

Hade denna händelse inträffat, medan lyckan var ungdomens ideal, då är icke så godt att säga, hvad som kunde ha skett... eller rättare sagdt, det... ja, som sagdt, men nu visade sig, tydligare än någonsin, att dess tid var förbi och att plikten var ideal samt att ungdomen, i enlighet med den vördnadsvärde professor Wohlgemuths ord, återknutit med fädernas ideella traditioner. Ty Ankarsparre ville icke ha erotik utan äktenskap, och därför satt han i sängen kall som en islake och väntade på vigselringen. Och däråt böra vi uppriktigt glädjas!

Och i det han allvarligt betraktade henne, sade han:

— Men nu frågar jag er, min fröken: vill ni bli min hustru?

— Herr Ankarsparre, svarade hon, ni är den snällaste och finaste människa, jag någonsin träffat, och jag kan inte säga, hvad ni görmig rörd med er fråga, men den kommer så förfärligt öfverraskande för mig. Ni måste ge mig lite betänketid. Ni minns ju, att jag berättade er, att det är två herrar, som kämpa om mig.

— Det hade jag glömt, min fröken! svarade Ankarsparre, och hans ansikte skälfde till.

— Ja, men ingen af dem är ens hälften så snäll som ni, herr Ankarsparre! sade hon hastigt.

— Det är endast ett, som är viktigt, min fröken, sade då Ankarsparre, och det är, om ni vill.

Hon betraktade honom en stund.

— Herr Ankarsparre! sade hon. Vill ni göra som jag ber er?

— Naturligtvis, min fröken!

— Lägg er då ner!

Det gjorde han, och hon stoppade om honom som ett barn, och han lät det ske.

Sen böjde hon sig öfver honom, tryckte sin mun mot hans, och när båda voro så nära att tappa andan, att de tvärs genom mörkret sågo världssolen snurrande närma sig för att uppsluka dem, släppte hennes mun sitt tag, och i det

hon lade handen öfver hans ögon, hviskade hon i hans öra:— Jag vill!

Och när han såg upp, var hon borta, dörrn gick ljudlöst igen, och allt var åter stilla.

Och där låg han ensam, omtumlad, tokig; och han tog sig om hufvut och sade långsamt med låg, hviskande röst:

— Nu är jag man!

I detsamma föll en så stark och plötslig trötthet öfver honom, att ögonlocken sjönko ner, och en half minut därefter sof han, medan ljuset på nattduksbordet brann och brann och blef mindre och mindre och hukade och satt där som en skyddsängel mot allt ondt för att slutligen, just som solen gick upp, slockna, lyfta vingarna och gladt vända åter till himlen.

## TJUGONDE KAPITLET.

### Försynen.

Vår uppgift här i världen är först och främst att begå det antal dåliga, fula och onda handlingar, som äro nödvändiga, för att vi skola kunna få en säker kännedom om hvad, som är rätt och godt och skönt, och om du sålunda hör en människa tala riktigt vackert, så kan du med glädje tänka:— Hvad den mannen en gång måtte ha begått mycket skamligt i sitt lif.

Du bör helst gå fram och fråga honom, om så verkligen är fallet. Svarar han då ja, då kan du lita på honom och hans ord. Svarar han däremot nej, drif honom då ut ur ditt hus.

— Ty hur, skall du säga, kan man veta något om det goda och sköna, om man aldrig pröfvat det onda!

Vår nästa uppgift här i världen är att lära oss vörda försynen och inse, att allt hvad vi göra, endast är dess verk. Detta leder oss till Gud, som enligt hvad jag tror icke alls finns i denna vår värld och inte alls deltar i dess strider. Jag vet nog, att man tror helt annorlunda för ögonblicket och tror, att Gud kämpar omkring oss, men jag är af gamla skolan och är öfvertygad om att Gud icke är verksamheten utan hvilan, och min tröst är vissheten om att, sedan jag bråkat några år så godt jag kunnat bland människorna, så får jag sedan evig hvila i Gud. Det tror professor Wohlgemuth också; och vi bruka säga inbördes till hvarandra, han med stor myndighet och jag med stor respekt, att de nya lärorna om den kämpande Guden endast äro villoläror, som snart skola falla igen,och det kunna vi, tack vare vårt klara förstånd, naturligtvis bevisa, men det hör inte hit.

Så kommer frågan om försynen, och nu tror jag för min del, att försynen, det är Djäfvulen, som listigt ordnar allt, så att det skall gå på tok, och så går det till sist bra ändå. Och det är det underligaste af allt, och hvad det beror på, det vet jag inte, men har man left tillräckligt länge, gjort nog många dåliga handlingar och vördat försynen, så inser man till sist, hvad lifvets mening är. Det är, att man just skall öfverlåta åt Djäfvulen att sköta det hela, så komma vi till Gud, och allt blir bra — mot änden!

Detta är min religion, och den böra alla goda människor kunna dela, och nu skall jag visa, hur riktig den är.

Ty vi ha sett, hur Ankarsparre steg för steg förts i armarna på Anna Litzelius, och det är inget tvifvel om att det var försynens verk. Hon var visserligen en snäll och godhjärtad flicka, men man kan inte precis tycka, ändå, att hon just passade som hustru åt den fine och oskyldige Ankarsparre.

Låt oss bara se, hvad hon hade för syn på hela detta giftermålsförslag!

Först och främst använde hon det för attskydda sig mot majorskan Dömmare. När hon såg henne sur och högdragen på morgonen, så tog hon henne helt enkelt afsides och anförtrodde henne i allra djupaste hemlighet, att hon skulle gifta sig med Ankarsparre.

Och se! Majorskan blef glad som en morgonvind.

— Inte ett ord skall jag säga till Axel! Det kan fröken vara lugn för! sade hon skrattande. Nej, minsann!

Han skall sannerligen få plågas! Det är bara rätt åt honom! Gamla gifta karln och major och allt! Det gör så godt, det gör så rasande, innerligt godt! Låt honom hållas! Låt honom hållas, kära fröken!

Men så kom hon att tänka på annat.

— Hvad förtjänar han, kära fröken? Herr Ankarsparre?

Ja, se det visste inte Anna Litzelius, men hon ville så gärna veta det.

— Ja, för all del! Gå inte och ställ sig i olycka, snälla lilla fröken! Ta först och främst reda på hans ekonomi!

— Men hvem vet nånting om den, snälla majorskan? frågade Anna Litzelius.

— Professorn då!

— Ja visst! Professorn!Och så gick Anna Litzelius att uppsöka den vördnadsvärde mannen. Hon såg på honom med darrande mun och tårade ögon och sade:

— Snälla, rara, lilla professorn! Professorn måste ge mig ett råd!

— Med nöje, min fröken! svarade han.

— Säg, professorn, sade hon då, är herr Ankarsparre en framstående artist?

Professorn plutade ut munnen vid denna fråga till ett väldigt tryne.

— Framstående artist!!?? sade han. Han är en ung man med stor begåfning för den högre realiteten!

— Högre realiteten? sade Anna Litzelius.

— Tillvarons andliga värden, med andra ord! återtog professorn.

— Menar professorn, att han är andligt sinnad? frågade Anna Litzelius undrande.

— Jag menar, att han icke är en krass materialist och grof nyttighetsmänniska som de flesta nu för tiden! sade professorn bistert.

— Ja, men... snälla professorn! Jag frågar därför att... jag skall vara alldeles uppriktig för hans skull, men lofva att inte berätta det för honom, snälla professorn! bad hon.

— Hemligheter stå visserligen icke isamklang med förnuftet, sade professorn, men... nå, vidare, min fröken!

— Jo, ser professorn, han har friat till mig, och jag tycker, han är så förfärligt snäll och fin, men jag vet ju inte alls, om jag inte kan komma att bli i vägen för hans konstnärliga utveckling, och ser professorn, jag kan inte bära den tanken, att kanske en konstnärsbana för min skull blef afbruten, därför att han inte var nog förmögen att både vara gift och måla.

Professorn gned sin haka, förvred ansiktet och svarade:

— Spinoza säger i tjugonde kapitlet af appendix till Etikens fjärde bok, som handlar om det mänskliga slafveriet under passionerna, min fröken, att äktenskapet kan gillas af förnuftet, om lusten till kroppslig förening icke är framkallad endast af den fysiska skönheten utan äfven af begäret att framalstra barn och uppfostra dem med vishet och dessutom, om båda parternas kärlek till grund har icke framför allt kroppens skönhet utan och i all synnerhet själens frihet. Har herr Ankarsparre visat sig uppfylla dessa villkor, min fröken, bör ni icke tveka utan vara öfvertygad om atthan kan bli både en god konstnär, en god make och en god far!

Jag torde icke behöfva säga, att Anna Litzelius icke tänkte rådfråga Spinoza, om hon skulle gifta sig med Ankarsparre eller ej, och själens frihet intresserade henne ungefär lika mycket som kejsaren af Kina. Hvad hon ville ha, det var taxeringskalendern, och den fanns inte.

Och där stod hon! Men som hon var en i grund och botten klok ung dam, så skötte hon Ankarsparre, och han vistades dessa dagar i himlen mer än på jorden och tänkte icke på pengar, hus och hem utan på allt, hvad han nu skulle komma att göra för fosterlandet, då han blifvit gift med en så utmärkt kvinna som Anna Litzelius. Så tokig

var han, och därom var han tyvärr icke ensam!

Men hur skulle det nu gå med allt detta?

Vi få inte glömma major Dömmare. Han var lika tokig som Ankarsparre, ungefär, men inte af fosterlandskärlek utan af de salta baden, och det är inte mycket bättre.

— Ja, vänta du! tänkte majorskan.

Men majorn sa:

— Hör du, kära Victoria, vi kan inte lämnaVästkusten utan att ha deltagit i någon bal i Lysekil! Det vore löjligt!

— Nåja! Som du vill, kära Axel! Vi kan ju fara in, du och jag...

— Nja... det vore ju ovänligt mot de andra! Fröken Litzelius har ju suttit vid vårt bord hela sommarn, så att...

— Nåja, då be vi henne följa!

Och då sken majorn.

Men efter soarén hade majorskan försonat sig med krigsrådinnan, och i hemlighet stötte hon nu på henne. Krigsrådinnan i sin tur stötte på änkefru Modest. Anna Litzelius stötte på Ankarsparre, och Ankarsparre stötte naturligtvis på professorn.

Och när den beramade kvällen kom, fann majorn till sin häpnad hela detta sällskap redo att fara med in till balen.

Jag nöjer mig med att säga, att han satte sig afsides på båten, men det var ju annars helt enkelt ett af dessa vanliga underliga sommarsällskap, som verka resgods i en järnvägsfinka, sammanrafsadt utan sammanhang.

Men nu visade det sig just, hur riktig min religion verkligen är.

Sällskapet gick nämligen i land, och som alltid vid dylika tillfällen förlorade manhvarandra ur sikte, och så kom det sig, att professorn och Ankarsparre blefvo ensamma.

— Ehuru icke alkoholist, hvilket i våra dagar allt mer innebär en stor både allmän och privat risk, herr Ankarsparre, sade professorn, kan jag icke neka till, att några droppar whisky i ett glas soda skulle smaka mig angenämt!

Och sedan professorn anmodat Ankarsparre ordna den saken, aflägsnade han sig på en stund.

Ankarsparre slog sig ner vid ett bord och betraktade segelbåtarna vid bryggan, de ljusklädda människorna och den vackra ödsliga fjorden.

Då hörde han helt oväntadt en röst, som sade:

— Nej! Hör nu! Nej, nu går det verkligen för långt! Patrik Ankarsparre här!

Han såg upp och såg en lång, mager, ljus herre.

— Å nej! sade han. Johan-Pontus!

Ty det var hans vän löjtnant Johan-Pontus Silfverhåål.

— Hvad i alla gamla och nya målarhelgons namn gör du här, min kära Patrik?— Ja, hvad gör du? Det här var ju ett synnerligen sällsamt sammanträffande!

— Jag är här på en tripp med Calle Stallporten och Janne Battong.

— Är Carl här? frågade Ankarsparre.

— Han är uppe och dansar. Janne likaså! Just nu kom professorn, och Ankarsparre presenterade löjtnant Silfverhåål.

Medan professorn gick att skaffa sig en filt, frågade löjtnant Silfverhåål:

— Min kära Patrik! Det var ett förtvifladt originellt sällskap du håller dig med. Är det verkligen en riktig professor? Inte en målargesäll, som kallas professor på Målarakademien! Eller en pianostämmare!

— Det är en stor och berömd vetenskapsman ! svarade Ankarsparre.

— Hvad då i?

— I miliariologi.

— Hva? Mili...

— Miliariologi! upprepade Ankarsparre.

— Hvad i Herrans namn är mili-ar-i-o-lo-gi?

— Milstenslära! sade Ankarsparre.

— Är det en vetenskap? frågade löjtnant Silfverhåål.— En synnerligen viktig vetenskap! svarade Ankarsparre.

— Det var då alldeles nytt! utropade löjtnant Silfverhåål. Är gubben politiskt intresserad? sade han därefter, ty han kom direkt från de olympiska spelen, och genom dem och det sista halfårets händelser hade ju hans kast fått vind i seglen, han var en intelligent officer, och nu längtade han ut på problemens vilda haf, fastän han inte var examinerad i yrket.

— Synnerligen intresserad! svarade Ankarsparre.

— Skönt! Då ska vi känna honom på pulsen.

— Han är mycket lärd! sade Ankarsparre.

— Det ha vi vuxit ifrån! skrattade löjtnant Silfverhåål. Nu duger endast fakta!

Och när professorn återkom, beredde sig Ankarsparre att med stort intresse åhöra denna politiska fäktning; och den begynte strax.

— Jag hör af min vän Patrik Ankarsparre, att professorn är politiskt intresserad! sade löjtnant Silfverhåål.

Ögonblickligen förvred professorn sitt ansikte, teg en stund och sade doft:

— Jag är mycket

Och han upprepade.— Mycket!

Så gjorde han paus igen.

— Jag är jude... jag är svensk... men framför allt...

Nu lyfte han ögonlocken och hviskade:

— Jag är lärd!

Och i det han böjde sig fram, sade han med hväsande röst:

— O-er-hördt lärd! De finnas, som anse, att det i hela Sverige icke finnes en lärdare man än jag, ja, i hela... kort sagdt: jag är lärd!

Löjtnant Silfverhåål var visserligen intelligent, men han tog sig med fasa åt hufvut.

Då slog professorn upp sina ögon och log på sitt förtjusande sätt.

— Jag anger karaktären af min verksamhet, herr löjtnant, sade han, på det att argumentationen må kunna rättas därefter, och jag vill tillfoga, att jag visserligen är politiskt intresserad, men endast som filosof!

— Vi få väl försöka se till att förstå hvarandra på bästa sätt, herr professor! sade löjtnant Silfverhåål, skrattande, och i hela hans sätt låg en viss ringaktning för den lärde mannen, hvilket smärtar mig att säga.

Och så grep han sig an och gick genastlös på dynastien, ty äras den som äras bör, och detta var de nationella

frukterna af 1905.

Hans ögon började flamma, och i det han talade, så att lite hvit fradga började synas i mungiporna, sade han:

— Jag frågar bara, herr professor: är detta ett kungahus? Ett kungahus för ett folk, som varit vant vid Karlar och Gustaver! En monark, hvars hela lif går ut på att bli tennischampion! En tronföljare, som är nykterhetskolportör! En prins, som är läsare och kringresande predikant! En annan, som lefver bland artister och Bohême-figurer! En tredje som skrifver revy-kupletter! Nej tack, herr professor, den där familjen ha vi fått Gudi nog af! Skojare från Gascogne!

— Vogeserna! mumlade professorn med slutna ögon och nickade långsamt. Vogeserna! Vogeserna!

Men löjtnant Silfverhåål, som brann i sin själ, fortsatte:

— Har professorn hört talas om den där ungdomsvännen till Karl Johan, som besökte honom i Stockholm? Han kände dem, han! Och hans ord ha gått till eftervärlden. Ni har farit Europa omkring, sade han till den värde stamfadern, och på alla ställen slagit blådunster i ögonen på dem, ni haft att göra med. Det har för er aflupit utan menliga följder, emedan ni endast någon tid uppehållit er på hvarje ort och vanligen lämnat den, innan de, ni dragit vid näsan, hunnit komma riktigt underfund om er opålitlighet. Men här i Sverige är ju er mening att kunna stanna kvar? I sådant fall måste ni förändra uppförande, stå vid era ord och ej vidare fara med flärd! Det är en bild af vår värda dynasti, som kan glädja hvarje svenskt hjärta? Inte sant, herr professor? Inte sant?

Professorn, som med slutna ögon åhört dessa ord, omfattade med fingrarna sin haka och svarade:

— År 1851, herr löjtnant, utkom i Stockholm hos Brudin en liten bok, kallad »Tre hundrade anekdoter för både historiens och skämtets vänner» och med anonymt författarmärke, som emellertid tillhörde Crusenstolpe. Det är egendomligt att se, herr löjtnant, hur dylika anekdoter kvarlefva i folkmun, ty den, som löjtnanten nu berättade, återfinnes på sidan 39 i nämnda bok och tillskrifves där den franske professorn Izarn. Och jag förmodar, att den var bland dem, som afsetts för skämtets vänner, icke för historiens.Löjtnant Silfverhåål frapperades i någon mån af denna omfattande lärdom, men som krigare var han full af mod och angrep från en ny sida.

— Nej, hör nu, kära professorn! sade han därför skrattande. Historien! Hvad är historien? Det är ungefär lika mycket bevändt med den, som med de värda tidningarna! I den stora »Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar», som finns i alla svenska hem, står det till exempel om Karl XV, som jag läst med egna ögon, att han led så svårt af försvarsfrågans öde, att han måste fara till Aachen och bada. Men med all respekt för herrar vetenskapsmän, herr professor, så har man i alla fall, åtminstone mig veterligt, aldrig hört, att politiken slagit sig på så ädla kroppsdelar! Hvem Karl XV var, veta vi nog! Han uppträdde berusad offentligt! Och Oscar II! Tillåt mig, herr professor, att dricka för kejsar Wilhelm af Tyskland! Det är en man!

Professorn drack, förvred sitt ansikte och genmälte:

— Ett ideellt tänkesätt är alltid angenämt att höra men bör icke utesluta en viss grad af klokhet och eftertanke...— Alldeles min mening, herr professor! sade löjtnant Silfverhåål skrattande.

Professorn teg, till dess det var tyst igen.

Då fortsatte han.

— Den rådande dynastien i ett konstitutionellt land, herr löjtnant, står i organiskt samband med landets tillstånd, och vi se Oscar I spegla sin tids reformatoriska sträfvanden. Om Karl XV var berusad, så berodde detta alltså mindre på, att han var Karl XV än på att han var konung för ett försupet och lättsinnigt Sverige. Om Oscar II talade och skref små verser, berodde det på, att han var konung i ett talande och versskrifvande Sverige, och att Hans Majestät Gustaf V är tennisspelare har sin grund däri, att han är konung i ett idrottslefvande Sverige, och hans familj har sedan upptagit de andra förhärskande nationalintressena: läseri, operett, tafvelmålning och nykterhet!

— Men det är ju det ynkliga! ropade löjtnant Silfverhåål. En monark skall stå öfver sitt folk, skall befalla, inte

befallas! Det är ju denna ynkedom, jag hatar och förbannar! Skall en sådan sitta på Sveriges tron! Det är skam och skandal!Professorn smuttade på sitt glas, teg en stund och sade sedan:

— Äfven en monark är beroende af sin tid, herr löjtnant, och vår tid har nu en gång för alla omöjliggjort monarkins stela åtbörder. Självfva den aristokratiska konservatismen måste finna sig i att bruka tidens demokratiska former, och detta är förklaringen till, att monarkien växlar mask allt efter omständigheterna. I dag kan den vara absolutistisk, i morgon konstitutionell, i öfvermorgon parlamentarisk. Är den såsom i Tyskland relativt fri och obegränsad, åberopar den sig såsom kejsar Wilhelm på Guds nåde, är den däremot mera osäker, såsom i Sverige, fogar den därtill folkviljan, och den är sålunda till det yttre underkastad de allra största modifikationer, hvilket allra bäst framgår af utvecklingsgången i det monarkiska Frankrike, där ur den ursprungliga Franciæ et Navarræ Rex blef med tiden en Roy de France och därur en Roi des Français. Därför, herr löjtnant, böra vi icke klandra dynastien, ty ett sådant klander återfaller på oss själfva.

— Min bäste herr professor! sade löjtnant Silfverhåål och lutade sig baklänges på stolen och lade armarna i kors öfver bröstet. Jag ärvisserligen inte så lärd som professorn, men jag har i alla fall ett ganska godt sundt förnuft, och jag inser också, att mitt klander delvis återfaller på oss. Därför, att vi varit nog slappa att tillåta den socialistiska draksådden i vårt gamla fria Sverige. Ty det är just det socialistiska anhanget, som lyckats sätta den ärade monarken i en panisk förskräckelse! Och innan detta socialistiska pack blir till sista man utrotadt, förr kommer icke Sverige att få ro och frid! Ty de vilja nivellera allt och jämna hela samhället med marken, och det är detsamma som nationens död!

Professorn slöt nu sina ögon.

— Menar löjtnanten, sade han, att denna nivellering skulle vara socialismens följd?

— Absolut! ropade löjtnant Silfverhåål.

— Månne det! sade professorn.

— Jo, min själ, bästa herr professor! sade löjtnant Silfverhåål. Förr i världen var det den personliga dugligheten, som afgjorde allt. Men nu! Hvad betyder nu den enskilde? Ingenting! Absolut ingenting! Nu är det partiet, som betyder allt, och där drunknar den enskilde individen och blir absolut betydelselös, en maskin.

— År 1759, herr löjtnant, sade professornmed hakan i fingrarna, anklagade stadsfiskalen i en liten svensk stad, enligt magistratsprotokollen, adjunkten Nils Öberg för det han, heter det, uti tacksägelse från predikstolen efter borgaren Nils Skogs fosterdotter icke allenast kallat Skog handelsman utan ock brukat mycken onödig vidlyftighet, hvilket till intet annat tjänade än att åstadkomma förargelse i församlingen, isynnerhet när högre karaktär än vederbör någon tillägges, såsom vid detta tillfälle skett, ithy Skog fått namn af handelsman, där han dock icke annat är än arbetsborgare, sedan han för förseelse mot KongL Maj:ts nådiga förordning emot brännvinsbrännande och salu dess krögeri-näring blifvit förlustig dömd.

Professorn måste efter detta långa citat torka sig i pannan.

— Nåå? sade löjtnant Silfverhåål lite försmädligt. Det där var ju en mycket intressant tidsbild, men hvart vill professorn egentligen komma, och hvad har detta med socialismen att göra?

Ankarsparre iakttog med ångestfullt hjärta den ringaktande öfverlägsenhet, hvarmed Johan-Pontus Silfverhåål behandlade den vördnadsvärde professorn, ty han fattade icke den militära patriotismens natur och visste icke, attdenne hans gamla vän var en första representant för ett gammalt Sverige, som nu började skjuta upp igen för att hänsynslöst bemäktiga sig kommandot öfver det nya folk, som Karl XII med sådan möda skapat.

Men det visste professorn, och Ankarsparre såg, att han började bli i någon mån röd, såsom om en vrede begynt spira upp i hans visa hjärta, ty äfven filosofer kunna stundom vredgas, nämligen när den tomma affekten och tanklösheten i förening antaga ett alltför högmodigt uppträdande.

Han framdrog nu en stor, röd näsduk och snöt sin stora näsa, och därefter sade han:

— Denna lilla historia, herr löjtnant, saknar icke en viss betydelse, ty den visar oss, att den nivellering, som löjtnanten nyss förklarade vara socialismens följd, i själfva verket alltid existerat. Detta var nämligen nivelleringen för 150 år sen. Då var det den svaga underklassen, som fruktade, att någon af deras skulle bli öfverlöpare till öfverklassen, och därför kommo klagoropen den gången nerifrån. Nu är det den svaga öfverklassen, som fruktar, att någon af deras skall bli öfverlöpare till underklassen, och därför komma klagoropen nu för tiden uppifrån, och för att möta faran antaröfverklassen till skydd yttre demokratiska vanor, och tidens formel är helt enkelt den, att vi ha en aristokrati med demokratisk form och en demokrati med aristokratiskt innehåll.

— Nej! Nej! Nej! ropade löjtnant Silfver-håål och slog i luften. Ack, hvad ni herrar vetenskapsmän äro naiva! Ni tro, att därför att det en tid varit ett förfall, så skall det evigt fortfara att vara på samma sätt! Nej, nej, herr professor! Lilla, kära herr professor! Demokratiens tid är förbi, absolut förbi och därmed det nationella förfallet! Det ingick en ny tid 1905, och dessa olympiska spel visa, hvartåt det nu går. Och inte bara här i landet, herr professor, utan i hela världen! Se bara på Frankrike, där hela nationen ropar: vive l’armée! I Österrike, där grefve Tisza slagit ner pratmakarna! Med polismakt!

— Och hvad blef följden af detta grefve Tiszas aristokratiska och olagliga uppträdande? frågade professorn mörkt.

— Att det tog slut på det eviga pratandet och blef någonting gjordt. Alldeles som det kommer att gå här i Sverige, bara vi hunnit göra kål på herrar liberaler och socialdemokrater, som lyckats förvandla landet till en kaffekonselj af käringar med och utan kjolar!svarade löjtnant Silfverhåål. Nu är det handlingens tid, som börjar! tillade han, och man såg, att hans entusiasm var äkta och kom från ett godt hjärta.

— Jag förmodar, sade professorn långsamt, att löjtnanten med handling menar ett stärkande af...

— Disciplinen hos folket! Det är på disciplinen det beror, herr professor, det är på det ett lands vara eller icke-vara hänger!

— Det vill med andra ord säga: den militära makten.

— Gärna, om professorn behagar formulera det så!

— Och hvad skall följden bli af den militära maktens och disciplinens stärkande, herr löjtnant? frågade professorn vidare.

— Ett nationellt uppsving som under våra glansdagar!

— Nå men, sade professorn helt blidt. Vet löjtnanten hvad grefve Tiszas handlingssätt hade för följder bland folket?

— Bland folket?

— Ja.

— Folket... herregud... inga! sade löjtnant Silfverhåål och skrattade.— Tvärtom! sade professorn. Tvärtom! Ganska allvarliga!

Det uppstod nämligen som följd en republikansk rörelse bland folket och icke utgående från socialdemokrater eller liberaler utan från de monarkiska bönderna och småborgarna! Och sålunda, herr löjtnant, hvilka är det, som i Ungern arbeta på monarkins fall, republikens införande och demokratins seger? Jo, grefve Tisza, nationella uppsvingets män, de militärt disciplinerade patrioterna och monarken själf. Det är ett farligt spel den monark spelar i vår tid, som vänjer ett gammalt monarkiskt folk af med att lita på lag och kungsord, såsom skett i Ungern. Och jag fruktar, herr löjtnant, att om den nya svenska nationalismen, sådan som löjtnanten framställt den, ämnar slå in på dylika banor och hylla dylika ideal, då kommer den att gagna demokratiens sak mer än demokraterna själfva förmått. Sålunda, herr löjtnant, hur ni än vänder er, folkets rättskraf eller med andra ord demokratien kommer ni aldrig ifrån, allra minst genom disciplin. Ty det är inte pratets tid, som är slut, herr löjtnant, utan

maktens, och det är inte handlingens, sådan löjtnanten fattar den, som grytt, utanrättens. Och det vore klokt, herr löjtnant, att i er kommande gärning icke glömma det. Skål!

Men nu skrattade Johan-Pontus Silfverhåål.

— Vi ha inte sett den där revolutionen än, herr professor! sade han. Och professorn kan vara tämligen säker på, att vi inte heller få se den. Bara det finns män i landet och — på tronen! Folket är en fårskock, allt beror på ledarna! Hittills ha socialdemokrater och liberaler haft öfvertag i det hänseendet, men vänta, nu är det vår tur!

— Dessa synpunkter om att intet hotade hördes äfven före franska revolutionen...

— Ja, men Herre Gud! ropade löjtnant Silfverhåål och sprang upp från sin stol. Ska vi då inte försvara vårt land? Ska vi då stå och se på, hur Ryssland tar oss?

— Ingalunda, herr löjtnant, vi...

— Men det kan ju en idiot höra, att professorn är anti-militarist!

— Ja, men inte försvarsfientlig...

— Och social-demokratien är kanske inte heller försvarsfientlig!!!

— Nej.

— Men alla flygblad! Och det vill jag säga er, herr professor! Att här kan bli krig, innan ni hinner blinka. Ryssland har ständigkontroll öfver oss, jag har kamrater, som varit utsatta för försök från ryska ministerkretsarnas sida, de blefvo inbjudna, och de märkte, att afsikten var att supa dem fulla och under ruset aflocka dem militära hemligheter! Men de genomskådade planen! Hvad svarar professorn på det?

— Jag gratulerar Sverige till en så intelligent, listig och karaktärsfast officerskår, herr löjtnant, men jag kan icke frukta för Sveriges framtid, dels emedan svenskarna förr komma att dö till sista man än ge sig, dels emedan Sverige har en världshistorisk mission framför sig och alltså är skyddadt af högre makter. Men därför gäller det också att sätta idealen framför sig och inte återgå till döda tider och söka dem där, inte dyrka lik, herr löjtnant, som den nya svenska nationalismen gör. Därför måste den ledas in på andra vägar, annars blir landet fullt af liklukt, pest bryter ut och folket dör... Vi ha icke rätt, herr löjtnant, att lefva bara för Sverige längre, vi måste lefva för världen och känna oss som ledare för den!

Nu stodo de båda männen emot hvarandra, och bådas ögon blixtrade, och båda tego.

Slutligen lyfte Johan-Pontus Silfverhåål på hatten och bugade.— Jag saluterar den stolta tanken, sade han, men jag fattar den icke!

I detsamma kom Carl Stallporten hastigt gående, han såg blek och förvirrad ut. Hans blickar, som foro sökande omkring, stannade på Ankarsparre, och han skyndade fram. Det var, som om han icke alls blifvit förundrad att se Ankarsparre här, hans tankar voro af allt att döma så uppfyllda af något annat, att allting syntes honom naturligt.

— Patrik! sade han och sträckte ut sin hand. Kom! Jag vill tala med dig!

Carl Stallporten var, som vi minnas, också en idealist men inte alls så intelligent som Johan-Pontus Silfverhåål. Han tillhörde bara en urgammal krigarsläkt, och därför hade han helt självffallet blifvit militär, och till sitt väsen liknade han närmast sin kusin Ankarsparre.

Nu satte sig emellertid professorn och Johan-Pontus Silfverhåål, och professorn hade lagt af sin hatt och tagit fram den lilla boken i skinnband med guldsnitt och undervisade denne sin nyaste lärjunge i sin teori om Karl XII och den svenska statsidén, och Johan-Pontus Silfverhååls magra ansikte drogs alltmera ut på längden af den puraste förvåning,och slutligen blef det så långt och smalt, att pannan och hakan alldeles försvunno och det hela bara blef näsa och mun i form af ett utropstecken, ty Johan-Pontus Silfverhåål hade inga mustascher.

Men Carl Stallporten drog Ankarsparre med sig uppför en trappa, och de kommo in i ett enskildt rum.

Där började han vandra fram och åter, tuggande på underläppen, ty detta var ett släktdrag.

— Kan du tänka dig, hvad som har händt? sade han.

— Jag går hem på hotellet för en sak och tittar in i Janne Battongs rum, och...

Han gjorde en paus.

— Allt annat må vara! bröt han ut. Men hur kan man vara ett sånt nöt, att man inte låser dörrn, när man har sånt för sig!

— Förlåt, kära Carl! sade den försynte Ankarsparre. Jag fattar inte riktigt, hvad det är du talar om!

— Jo, ser du! sade då Carl Stallporten. Jag har haft en älskarinna i vinter, som har legat här nere på Västkusten i sommar, och nu tänkte jag hälsa på henne. Och Johan-Pontus och Janne Battong följde med på enliten tripp. Vi kom i dag, och i morgon tänkte jag öfverraska henne. Men så dyker hon plötsligt upp i afton på societén, men försvann genast. Och så finner jag henne i Janne Battongs rum. Och så går det nötet och glömmer att stänga dörrn! Det kunde ju hvem som helst ha kommit in.

— Var det någon här, som kunde bli skandaliserad då? frågade Ankarsparre.

— Nej, visserligen inte! svarade Carl Stallporten. Men alldeles intill, på ett ställe, som heter Ödeborg!

— Ödeborg? stammade Ankarsparre.

— Ja! Hur så?

— Fröken Litzelius.. kanske...

— Fröken... Litzelius!.. sade Carl Stallporten förvånad. Hvad vet du om...

— Anna Litzelius?

— Anna Litzelius... ja! Känner du henne?

Ankarsparre kände sina ben förlängas och gå ända ner till jordens medelpunkt, medan hans hufvud befann sig i periferien och svängde med en svindlande fart.

— Vi äro förlofvade! sade han, hjälplöst.

— Förlofvad-e...! sade Carl Stallporten och stod lika orörlig och bara gapade.

— Anna Litzelius... från Stockholm??— Ja! mumlade Ankarsparre.

— Förlofvad?

— Ja.

— Med dig?

— Ja!

— Förlofvad???

— Ja.

— I och för giftermål???

— Ja.

— Det är inte möjligt!

— Jo.

— I och för äktenskap??

— Ja.

— Nej, det är inte möjligt!

— Jo.

— Du?

— Ja.

Då teg han. Bara teg.

— Här? sade han till sist.

— Nej, på Ödeborg!

— På Ödeborg?

— Ja.

— Hvarför inte här?

— Därför att jag bor där!

— På Ödeborg?

— Ja.När de hunnit så långt, öppnades dörren, och kapten Battong inträdde.

Då blef det fart i Carl Stallporten. Han pekade på den förstelnade fästmannen.

— Det är min kusin! sade han ifrigt. Herr Ankarsparre! Adliga grenen. Han är förlofvad med Anna! Men hur kunde du lämna dörrn olåst?

— Passionen, min kära Stallporten! svarade kapten Battong och log.

— Men han är förlofvad med henne! återtog Carl Stallporten.

Då log kapten Battong åter och sade:

— Tillåt mig i så fall gratulera er, herr Ankarsparre! Inte till förlofningen utan till den här lilla olyckshändelsen. Damen i fråga har nämligen flera goda egenskaper, men jag tror icke, jag med godt samvete skulle kunna råda någon att gifta sig med henne. Detta kan herr Ankarsparre alldeles säkert tacka försynen för!

Och det hade kapten Battong mer rätt i, än hvad han visste själf.

Carl Stallporten slog Ankarsparre på axeln.

— Ja, tacka försynen, kära Patrik! sade han. Jag har också varit kär i henne, men hon är ett...Därvid yttrade han ett ord, som i sig rymmer så mycket ofint, att det kan ingen tro. Så nickade han och vände sig till kapten Battong.

— Men det är okamratligt, kära Battong... att...

Kapten Battong skrattade och tog Carl Stallportens arm.

— Kom! sade han. Jag är ju släktens välgörare! Jag skall förklara saken!

Så gingo de ut Ankarsparre stod orörlig. Han hade fortfarande sina fötter förnaglade vid jordens medelpunkt och kunde bara fälla hakan i fingrarna och mumla:

— Sällsamt! Förbluffande sällsamt! Att tänka sig detta!

Då gled dörrn försiktigt upp, och Anna Litzelius stod framför honom.

— Är baron Stall...?

Hon tvärtystnade.

Nu lossnade Ankarsparres ben, det blef alldeles rödt för hans ögon, och han lyfte armen.

Hon blef likblek och deras blickar möttes. Så sågo de på hvarandra, kanske en kvarts minut, men det var i denna

fjärdedelsminuttvå evigheter, som möttes. Och Ankarsparres hand sjönk förlamad ner.

I nästa ögonblick var hon borta och rummet tomt.

Filosoferna lära oss, att den tid skall komma, då ord bli öfverflödiga. Sådana tillfällen upplefva vi redan. Detta var ett sådant.

Ankarsparre hade läst rätt i flickans själ, och det var därför hans arm sjunkit förlamad ner. Han hade begripit, hvad han aldrig ens anat förr. Intill denna stund hade Anna Litzelius för honom varit Sverige. Nu blef hon med denna blick mänskligheten. Han såg som i ljuset af en blixt, hur han varit hennes tjänare, hon kapten Battongs, han någon annans, och så knöt människa vid människa i ett obrytbart helt. Hvarför skulle han slå henne? Om han skulle slå, hvem skulle han börja med? Hvems var felet? Allas eller ingens! Han skulle icke slå, ty slog han henne, slog han sig själf. Alla voro tjänare åt alla, och dessa alla bildade tillsammans mänskligheten. Det var Anna Litzelii öde att vara som hon var, att handla, som hon handlade. Hon kunde icke annat.

Och han mumlade:

— Hon kunde icke annat!Men därmed hade också fosterlandet ohjälpligt fallit för hans blick. Han såg det inte längre. Han såg i stället mänskligheten, den ödesbundna, olyckliga mänskligheten, och tänkande på den lämnade han rummet

Och därmed hade försynen fyllt sitt verk, den hade genom Anna Litzelius lyft honom till fullt medvetande om att han var en länk i denna oändliga kedja och att hans plikt och uppgift som människa icke var att begära, att andra skulle tjäna honom utan att han skulle tjäna dem.

Förr hade han begärt att bli betjänad, och då såg han blott fosterlandet, som är högsta formen af individuell egoism, där man begär att hela världen skall böja sig för ens drifter och tillfredsställa ens fåfänga och högmod. Men nu, när han, liksom svenska folket, ompolariserats genom Anna Litzelius, då brast fosterlandet, och mänskligheten trädde fram ur dess skal.

Och därmed kände sig Ankarsparre icke längre som svensk utan som människa utan vidare begränsning.

Och kvällen förflöt, man satte sig till supén. Alla Ödeborgs-borna vid ett bord, utom Anna Litzelius. Hon satt ett par bord längrebort med de tre officerarna. Major Dömmare var tyst och artig, majorskan hade ett mystiskt smil i mungiporna, men under supéns gång såg Ankarsparre, hur professorn och Johan-Pontus Silfverhåål skålade öfver salen med hvarandra.

Och krigsrådinnan vände sig till Ankarsparre.

— Säg, vet möjligen herr Ankarsparre, hvad det är för herrar, som fröken Litzelius superar med? frågade hon.

— Ja, fru krigsrådinna! svarade han. Det är en kusin till mig, baron Carl Stallporten, en kapten Battong och en löjtnant Silfverhåål!

— Å, är det det! sade krigsrådinnan och utbytte en blick med fröken Axeline.

Efter supén fick man lust att fara hem. Och just som man skulle gå ner till motorbåten, kom Johan-Pontus Silfverhåål fram till Ankarsparre, slog honom på axeln och sade:

— Hör du, min kära Patrik, det var mig en högst originell professor, du fått fatt i!

— Synnerligen originell! svarade Ankarsparre.

— Han har i alla fall en massa stolta idéer, som jag måste erkänna imponerat på mig.

— Ja, äfven på mig! svarade Ankarsparre.

— Men det är, ta mig katten, sadeJohan-Pontus Silfverhåål lite retligt, som om man måste vara jude för att anse sig kunna fatta Sveriges väsen, nu för tiden!

— Men han älskar Sverige! sade Ankarsparre.

— Oerhördt! utropade Johan-Pontus Silfverhåål. Oerhördt helt enkelt! Nästan lika mycket som jag! sade han skrattande och sträckte fram sin hand, och så skildes de med ett handslag, och Ankarsparre gick ombord.

Alla voro där utom en — Anna Litzelius. Hon var kvar.

Och båten gaf sig ut i natten.

Det var skumt, himlen molntäckt, vattnet bläcksvart, men mareld ringlade, stänkte och lyste. Alla sutto insvepta i kappor och filtar och talade lågt

Men professorn kom fram till Ankarsparre, som stod ensam i förn.

— Herr Ankarsparre! sade han. Känslan för det måttlösa och oändliga är djupt rotad i det svenska sinnet Det behöfs blott, att den vidröres och väckes för att strax flamma upp som en låga mot skyn, och detta har jag i afton haft glädjen att konstatera med löjtnant Silfverhåål. Vårt land nalkas sin världshistoriska uppgift, och jag är glad att kunna varaen bland dem, som i sin ringa mån kan bidra därtill.

I detsamma bröt månen fram och lade en silfverväg öfver hafvet.

Då lyfte professorn sin arm, pekade och sade profetiskt:

– Mot oändligheten!

Och därefter voro de båda tysta.

## TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

## I nationens tjänst.

Ja, vördade läsare, nu är det inte mycket kvar för mig att berätta, ty nu hade ju Ankarsparre kommit på det klara med sig själf – fattades bara pricken öfver i't!

Jag vill då endast säga, att dagen efter Lysekilsbalen återkom Anna Litzelius till Ödeborg men stannade där blott en timme för att packa. Hon träffade inte ens Ankarsparre men lämnade »Carl» kvar med hälsning, att han skulle behålla den. Och därefter reste hon till nya bättre marknader – det vill säga till den där affärsmannen i Stockholm, ty Carl Stallporten var ju inte längre att räkna på, efter det skedda, och han hade för öfrigt sagt en bland dem, som i sin ringa mån kan bidra därtill.

I detsamma bröt månen fram och lade en silfverväg öfver hafvet.

Då lyfte professorn sin arm, pekade och sade profetiskt:

– Mot oändligheten!

Och därefter voro de båda tysta.

## TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

## I nationens tjänst.

Ja, vördade läsare, nu är det inte mycket kvar för mig att berätta, ty nu hade ju Ankarsparre kommit på det klara med sig själf – fattades bara pricken öfver i't!

Jag vill då endast säga, att dagen efter Lysekilsbalen återkom Anna Litzelius till Ödeborg men stannade där blott en timme för att packa. Hon träffade inte ens Ankarsparre men lämnade »Carl» kvar med hälsning, att han skulle behålla den. Och därefter reste hon till nya bättre marknader – det vill säga till den där affärsmannen i Stockholm, ty Carl Stallporten var ju inte längre att räkna på, efter det skedda, och han hade för öfrigt sagthenne

några små sanningar, som åstadkommit ett uppträde o. s. v., o. s. v.; alltnog, Ankarsparre fick taxen!

Men nu randades ögonblicket för krigsrådinnan Fuuhl, nu kröp Norrköpingsbrefvet fram, nu fick Ankarsparre veta, hvem han haft att göra med, och han blef naturligtvis förbluffad, och majorn – och majorskan! Det blef Karlsson och von Kask, det!

Men Ankarsparre glömde Anna Litzelius och tänkte på mänskligheten, och det problemet satte myror i hufvut på honom.

Så gingo dagarna, och som vädret började mulna och väldiga åskuppträden flammade öfver fjorden, började det kännas höstligt och lite hvar längtade hem, fast det bara var i början af augusti.

Och en vacker kväll finna vi herrskapet Dömmares, krigsrådinnan Fuuhl med dotter, änkefru Modest, professorn och Ankarsparre på Göteborgs järnvägsstation, just då nattåget till Stockholm skall gå, och det är allmän aftackning.

Där springer major Dömmare beskäftigt omkring i sin hvita väst, och svetten pärlar honom i pannan. Där står majorskan, alltjämt född von Kask, i sitt gredelina sidenlif.Nu ha de lämnat sommarféeriet bakom sig, drömmarnas, fantasiernas och sysslolöshetens värld är stängd, och nu stå de åter på verklighetens mark, ha iklädt sig sin vanliga människa, och det känns ganska skönt. Nu ska de hem och spela herr »Jag-var-med».

– Adjö, bästa herr Ankarsparre! säger majorn. Och tusen tack för en angenäm sommare. Det har varit riktigt roligt att göra herr Ankarsparres bekantskap, och jag hoppas, vi få ses nångång i Stockholm!

Och så öfver hela linjen. Och så går tåget, och kvar på perrongen stå bara professorn och Ankarsparre, ty de skola resa i morgon, professorn tycker inte om nattåg. Och näsdukar och hattar vifta. Adjö! Adjö! Adjö!

Och med ens är det så underligt stilla och tyst, som när ridån fallit.

Professorn sätter på sig hatten, och båda gå, naturligtvis till Trädgårdsföreningen, där ett ljushaf breder sig bland löfmassorna.

– Herr professor! säger Ankarsparre. Det är en sak jag skulle vilja fråga om!

Och nu berättade han uppträdet i Lysekil samt händelsen med den förlamade armen.

– Det är en sak jag frågar mig, sade han. Stå mänsklighet och fosterland i fiendskap tillhvarandra? Kan jag icke älska båda samtidigt?

Professorns ansikte sken upp.

– En mycket intressant fråga, herr Ankarsparre! sade han. Och jag har länge väntat att få höra den framställd just af herr Ankarsparre. Dessbättre är den mycket lätt och enkel att besvara. Minns ni möjligen, herr Ankarsparre, att löjtnant Silfverhåål beklagade sig öfver vår tids nivellering?

– Ja, herr professor!

– Detta problem är ett af de centrala i tiden, herr Ankarsparre, och en sida af det fenomen, som blifvit kalladt tillvarons mekanisering. Och det är öfver detta problem och detta fenomen vi måste gå för att kunna komma fram till det rätta svaret på herr Ankarsparres fråga.

– Hur kan det vara möjligt, herr professor? frågade Ankarsparre.

– Därför, herr Ankarsparre, att denna fråga berör skillnaden mellan individ och personlighet, mellan individualism och personlighetsfilosofi. Individen motsvaras nämligen folken emellan af nationen, personligheten motsvaras af staten. Och som individualismen till sitt väsen är negativ och betonar hvad somskiljer den ene från den andre, så stöder sig också nationen på hvad som skiljer den från andra nationer. Personligheten däremot är positiv och betonar hvad som förenar den ene med den andre eller med andra ord hvad som är för alla gemensamt, och på samma sätt stöder sig staten på det för alla folk gemensamma.

Men för att få ett klarare ljus öfver hur herr Ankarsparre bör betrakta dessa angelägenheter, så vill jag med ett par ord insätta frågan i dess historiska sammanhang.

Jag sade, som herr Ankarsparre kanske minns, redan kvällen före Marathon-dagen i Stockholm, att vi i hvarje lands historia kunna uppställa utvecklingsserien: folk, nation, stat. Jag sade vidare i Stadion, att år 1866 det nya svenska folket bröt fram. Så var äfven fallet, herr Ankarsparre. Och sedan dess har Sverige sett tre generationer hissa sina paroller öfver landet. Den första generationen bars af folk-intresset, den andra af national-intresset, och den tredje, till hvilken herr Ankarsparre hör och som nu är färdig att träda ut i världen, den kommer att bäras af stats-intresset.

Den första regerade till omkring 1900, då ett kaotiskt tillstånd begynte och fortsatte till 1905, då den andra definitivt tog makten. Denhar nu för närvarande makten och kommer att ha den till 1918, då Karl XII kommer att fira sitt 200-årsjubileum med en kupp, hvarigenom bland annat den tredje generationens statsidé segrar. Sen kommer den att härska en tid, och så får man börja om från början igen – men på ett högre plan! Hoppas jag.

Emellertid, för närvarande råder alltså national-intresset, som är baseradt på individualismen. Kan ni säga mig, herr Ankarsparre, hvad individualismen innebär?

– Alls icke, herr professor! svarade Ankarsparre.

– Individen, herr Ankarsparre, är sammanfattningen af hela människan, både skal och kärna, både det onda och goda, och individualismen påstår, att skalet är lika bra som kärnan, ja, i grunden bättre! Individualismens stora konststycke är att upphäfva skillnaden mellan godt och ondt eller få dem att ta ut hvarandra, och dess fulländning blir därför också stillaståendet, det är döden. Sålunda leder nationalismen i sina konsekvenser till folkets död och undergång.

Personligheten däremot, herr Ankarsparre, är en bestämd klyfning mellan det onda och det goda i människan, där ligga dessa båda ikamp, och personligheten blir slutligen det goda, som befriats och renats från det onda samt behärskar detta.

Som nu emellertid staten bygger på personligheten, hvad måste först ske, innan stats-idén kan segra?

– Individualismen måste öfvervinnas! sade Ankarsparre.

– Precis, herr Ankarsparre! sade professorn vänligt och klappade hans arm. Individualismen måste öfvervinnas, det är för närvarande det viktigaste problemet i Sverige. Nå, hur skall det kunna ske då, herr Ankarsparre?

– Det vet jag inte, herr professor! svarade Ankarsparre.

– Finns det ingenting, som tyder på att detta håller på att ske, herr Ankarsparre?

– Inte som jag kan se åtminstone, herr professor!

Då log professorn.

– Ack, ack! sade han. Hvad var det Karl XII gaf Sverige, herr Ankarsparre?

– Menar professorn städer? frågade Ankarsparre.

– Just precis! svarade professorn. Just precis städer, herr Ankarsparre.– Menar professorn, att städerna skola krossa individualismen ?

– Just precis, herr Ankarsparre! log professorn nickande upp och ner. Just precis! Just precis!

– Sällsamt, herr professor! utropade Ankarsparre. Förbluffande sällsamt! I sanning!

– Ack nej, herr Ankarsparre! Litet eftertanke, och det är enklare än herr Ankarsparre tror. Låt oss bara tänka på Stockholm, till exempel! För hundra år sen hade staden ett par och sjutti tusen, 1850 endast ett par och nitti, och så ett, tu, tre på nästa femtiårsperiod tredubblas folkmängden och mera. Detta är storstadsfenomenet, herr Ankarsparre, ett af de fenomen, som skilja vår tid från det historiskt förgångna. Liksom den ekonomiska

politiken, tidnings-språket m. m. Emellertid, hvad är detta Stockholm, som det nu existerar och lefver, herr Ankarsparre? Jo, en jättemaskin, som genom ett nät af stålskenor, telegraf- och telefontrådar står i förbindelse med ett hundratal mindre, likartade maskiner, utplanterade kring landet för att uppsuga människor och förädla dem, som snickerifabriker förädla det råa timret. Se vi på Stockholm, herr Ankarsparre, så finna vi, att det är uppbyggdt till ett gigantisktkomplex af ledningar, trummor, kanaler och celler. Man har ledningar i luften, som förmedla elektrisk kraft, ljus och människornas nervdallringar. Man har gatorna, som förmedla varutransport och trafik. Man har underjordiska trummor och rör, som leda upp i stadens miljoner celler och bortföra förbrukade ämnen, och sålunda är denna maskin ett organiskt helt, där allt hänger samman och griper in i hvartannat. Denna underbara maskin arbetar lika lag- och regelbundet som maskinen i en ångbåt, herr Ankarsparre. Den pumpar två gånger om dagen människor in och ut genom sina trummor. När klockan slår 8 på morgonen, strömma de i hopar, lydande en lag, som är starkare än deras egen vilja och som de därför måste lyda, nerför Söderbackarna, myllra öfver Slussen och uppslukas af cellerna, där ledningarnas knappar och apparater vänta dem, och går man uppåt Norr, finner man vid samma tid, hur spårvagnarna rulla ner mot centrum, öfverfulla af folk men gå tomma tillbaka för att hämta nya laddningar. Klockan sju på kvällen tömmas cellerna igen, och nu gå strömmarna åt motsatt håll, och så pumpar maskinen outtröttligt dag ut och dag in dessa varelser in och ut i cellerna.Kastar man nu en blick på stålnätet kring denna jättemaskin, så finner man, hur dag och natt massor af färdiga eller natura-ämnen forslas in i maskinen att af den förbrukas, förändras och till en del stötas ut igen för att på nya vägar långs nätet forslas till spridda punkter kring landet Förflyttade man sig till dessa knutpunkter, skulle man där se precis samma skådespel i förminskad skala eller hur äfven där människor pumpas ut och in i sina arbetsceller.

På detta sätt, herr Ankarsparre, förvandlas människorna omärkligt från fria individer till små maskindelar, och det är just detta, som man kallat tillvarons mekanisering.

Denna tillvarons mekanisering innebär, som herr Ankarsparre möjligen vet, att lifvet oberoende af klimatiska, historiska och kulturella olikheter rundt hela världen blir ett och detsamma och är alltså i grund och botten en andens seger öfver de materiella hindren. Denna mekanisering är ju äfven till sina stora drag genomförd. Så uppför man ju redan i Stockholm, som herr Ankarsparre kunnat iakttaga, samma operor och teaterpjäser som i London, Paris, New-York och Berlin. Samma samtalsämnen sysselsätta hela världen, sammahändelser uppröra den, samma skämt roar den, samma mode härskar öfverallt, och det individuellt nationella försvinner för en med hvarje dag allt tydligare framträdande universell människotyp. En bondpojke förändras i småstaden till en småstadsherre, undergår i Stockholm en ny omhyfling och slutar med att se ut som en herre från Londons eller Paris' storstadsgator. Och som med det yttre, herr Ankarsparre, så är det ock med det inre! Nå, hvad åstadkomma nu städerna med allt detta? Kan herr Ankarsparre säga det?

– Nej, det kan jag inte, herr professor! svarade Ankarsparre.

– De mala sönder individerna, herr Ankarsparre! svarade professorn. De mala sönder individer och förvandla dem till integrerande beståndsdelar i ett stort helt. Lyssnar man ut öfver Sverige, ut öfver världen, herr Ankarsparre, så hör man, hur det knastrar, och luften är uppfylld af skrik och rop, snyftan, suckar och gråt. Det är ångesten, som alla dessa individer känna, då de indragas i maskinerna och malas sönder.

– Men hvad är det, som mals sönder, herr professor? frågade Ankarsparre.

Professorn böjde sig fram.– Djuret! hviskade han. Djuret i vårt bröst. Detta djur, som vi tack vare major Dömmares explosion på Ödeborg fingo se. Jag var där i tillfälle att visa er, herr Ankarsparre, att en strid pågår i samhället att uppnå individuell makt. Och det är just djurens kamp inbördes att rifva sönder hvarandra. Fattar ni kanske nu, herr Ankarsparre, hvad som är mekaniseringens uppgift i tiden? Och speciellt den sidan däraf, som kallas nivellering?

– Att döda djuret i oss! svarade Ankarsparre.

– Precis, herr Ankarsparre! sade professorn. Nivelleringens uppgift är med andra ord att krossa det djuriska begäret att härska öfver andra, att krossa det råaste af alla begär: det individuella maktbegäret. Ty nivelleringen

är ett uttryck för de öfverindividuella krafterna i lifvet. Makten, herr Ankarsparre, är emellertid bara en omskrifning för sysslolösheten, stillaståendet, trögheten, steriliteten, och nivelleringens uppgift är helt enkelt att omintetgöra möjligheterna till denna sysslolöshet, och det är därför den sysslolösa delen af öfverklassen skriker så besatt. Det är nämligen detta tvång till arbete, som är tidens stora smärteskri. Tidens gigantiska maskiner mala nämligen baraett: arbete åt alla människor! Och så länge som människorna se endast sin individuella lycka som lifvets mål, kommer arbetet att bli det största helvete, jorden kan bära, herr Ankar-sparre, och i detta helvete lefva vi ännu, därför att vi ännu lefva i individualismens epok. Men för hvarje dag uppstå ständigt nya tecken, som visa, att individualismen närmar sig sitt slut.

– Och när är den besegrad, herr professor? frågade Ankarsparre.

– När människorna lärt sig inse, att de icke skola söka lifvets mening i lyckan, herr Ankarsparre! svarade professorn. De moderna människornas lidande beror därpå, att individualismen predikat hvar mans enda plikt vara att söka lyckan. Och lyckan är makten, det är ytterst sysslolösheten. Från detta lidande skall tiden emellertid befrias, herr Ankarsparre, genom en omvändning af fältropet, nämligen att lifvets enda lycka ligger i pliktuppfyllelsen, och pliktuppfyllelsen, det är arbete i hvad form det vara må. Hela problemet är alltså, att människan måste lära sig älska arbetet. Men nu är detta omöjligt, om hon icke är medveten om att hennes arbete har ett mål. Och att visaupp ett sådant mål, det är er generations uppgift, herr Ankarsparre.

– Och detta mål, herr professor, är . . ? sade Ankarsparre.

– Staten! Ni komma att hissa statens idé öfver landet. Och då får arbetet värde, ty då är nationens gemensamhetsmedvetande väckt. Och sålunda, herr Ankarsparre, krossas vi i tidens gigantiska maskiner som individer och omformas till personligheter och kittas samman till ett organiskt helt, sedan vi länge left för individuella detaljer, och denna helhet är staten, staten och staten!

Och därmed satte professorn ner sitt glas i bordet, så att det small.

– Men, sade Ankarsparre, nu får professorn förlåta mig, men kan jag alltså älska fosterlandet och mänskligheten samtidigt?

Professorn gjorde, hvad han aldrig gjort förut. Han suckade till, men helt litet. Och Ankarsparre såg med stora, runda, trofasta ögon på honom.

– Herr Ankarsparre! sade professorn. Genom händelsen i Lysekil besegrade ni individen, malde sönder djuret och blef en personlighet Därigenom har ni icke längre som förut en princip att döma efter utan två. Ochliksom ni själf består af ondt och godt, så består äfven fosterlandet af ondt och godt. Och ni skall i detta fosterland älska det, som är godt, men hata det, som är ondt. Fosterlandet är alltså icke något godt, därför att det är ert fosterland, utan därför att det i sig innesluter något, hvarigenom ni förenas med och kan arbeta för mänskligheten, och det är dess ideella sträfvanden. Genom att befordra dem lyfter ni er till mänskligheten, liksom ni genom familjen lyfter er till fosterlandet och genom plikten till familjen.

– I hvilkens tjänst skall jag då lefva, herr professor? frågade Ankarsparre.

– I nationens tjänst! svarade professorn. För att befordra dess statsidé. Men icke i några individuella drifters och känslors tjänst att befordra orena privatintressen. Människan, herr Ankarsparre, där hon, som herr Ankarsparre, hunnit till medvetenhet om sig själf och världen, lefver icke längre för det synliga utan för det osynliga och offrar sitt lif för att befordra dess makt bland människorna, och på det att herr Ankarsparre må ha två symboler, en för den förnuftiga och en för den sinnliga naturen, ber jag att såsom ett minne af och ett hjärtligttack för denna sommare få öfverlämna denna bok!

Därmed framdrog professorn den lilla boken i skinnband med guldsnitt, som han nu för sista gången slog upp.

– Herr Ankarsparre! sade han. Denna lilla bok är en af världslitteraturens ädlaste, liksom dess författare är en af de ädlaste män, som någonsin existerat, och han afslutar denna bok med följande odödliga ord, som herr Ankarsparre alltid bör ha för själens öga.

I underrätten eder för det närvarande genom filosofiska undersökningar, säger han, om huru de människor böra vara, med hvilka I i allmänhet ej ännu stån i någon oupplöslig förbindelse. I skolen komma i dessa närmare förbindelser med dem. I skolen finna dera helt annorlunda än eder sedelära vill hafva dera. Ju ädlare och bättre I själfva ären, ju smärte-fullare blifva eder de erfarenheter, som förestå eder, men låten eder ej öfvervinnas af denna smärta utan öfvervinnen den själfva med edra gärningar. På eder räknar man, I ären äfven inbegripne i planen för människosläktets förbättring. Att stillastående föra klagomål öfver människans fördärf utan att röra handen för att förringa det är kvinnligt. Att anklaga ochmed bitterhet bespotta dem utan att säga dem, huru de skola blifva bättre, är ovänligt. Att handla, att vara verksam är att uppfylla det ändamål, hvarför I ären till. Skola vi harmas däröfver att andra ej äro så fullkomliga som vi, då vi blott äro fullkomligare? År ej just denna större fullkomlighet en kallelse, som uttryckligen ålägger oss att arbeta för andras fullkomnande? Låtom oss glädja oss öfver det stora fält, vi hafva att upparbeta! Låtom oss glädja oss, att vi känna oss äga kraft och att vårt arbete är oändligt!

Med dessa sköna ord, herr Ankarsparre, öfverlämnar jag den store tyske filosofen Fichtes föreläsningar öfver de lärdes bestämmelse i era händer, och de skola bli en ledfyr för ert förnuft.

Till en varning för er sinnlighet har ni redan denna tax, som fröken Litzelius skänkt er såsom en symbol af sig själf och ledd af försynen. Behåll den, herr Ankarsparre, den skall bli er till stor nytta!

Jag äger själf en katt vid namn Pyrrho. Det berättas nämligen om den store filosofen med detta namn, att då han en gång företog en sjöresa och passagerarna på skeppet under storm blefvo slagna med fasa, så pekadehan på ett medföljande svin och uppmanade dem att ta lärdom af detta djur och förhålla sig lugna. Vid händelser, som hota att uppröra mig, påminner mig min katt om denna lärdom, och jag drar däraf en stor nytta.

Så skall också denna tax tjäna er, herr Ankarsparre, och med dessa båda symboler för ögonen skall er väg bli rak genom lifvet, och ni skall bli er själf, Sverige och mänskligheten till gagn och välsignelse!

Med dessa ord lyfte professorn sitt glas, och sedan Ankarsparre rörd tackat för den lärorika sommaren och för den klarhet, han nu fått, samt för den dyrbara gåfvan, drucko de högtidligt med hvarandra, och nu visste Ankarsparre allt, som man bör veta för att finna sin väg i lifvet – och det är vackert så!

Så reste de följande morgon till Stockholm, och när de bröto morgontidningarna, funno de en annons, som de med allvarliga ansikten visade hvarandra.

*Oscar F. Olsson.*

*Anna Litzelius.*

– Måtte Sverige däraf få gagn! sade professorn. För mänskligheten vågar jag icke hoppas detsamma mer än indirekt.Och därtill sade Ankarsparre tyst amen.

Men numera äro professorn och han så oskiljaktiga som Konow och hans korpral, och det var en afton på Mosebacke, som de för mig berättade, hvad jag nu berättat dig, vördade läsare, medan »Carl» darrade och såg på, och har du haft lika mycket nöje af historien, som jag hade den kvällen, då är jag sannerligen nöjd (om också inte de, men att modellerna kinka lite, det får man ju finna sig i i ett så litet land som Sverige!), och i förhoppning, att jag inte alldeles misslyckats, lämnar jag dig nu åt dig själf och dina konklusioner, som jag hoppas måtte bli lika djupa som professorns och lika fina som Ankarsparres.

Och därmed: farväl!

*